

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Historický ústav

Počátky církevní reformace v Anglii ve vztahu k manželskému
sporu Jindřicha VIII. Tudora a Kateřiny Aragonské

Diplomová práce

Autor: Anna Šťastná

Studijní program: M7503 Učitelství pro 2. stupeň základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň základní školy – dějepis

Učitelství pro 2. stupeň základní školy – výchova k občanství

Vedoucí práce: doc. PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.

Oponent práce: doc. PhDr. Martin Šandera, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Anna Šťastná

Studium: P17P0227

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - dějepis, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - občanská nauka

Název diplomové práce: **Počátky církevní reformace v Anglii ve vztahu k manželskému sporu Jindřicha VIII. Tudora a Kateřiny Aragonské**

Název diplomové práce AJ: The beginnings of the Church Reformation in England in relation to the marital dispute of Henry VIII. Tudor and Catherine of Aragon

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce si klade za cíl zmapování církevní reformace v Anglii v letech 1532-1547. K dosažení cíle bude užito analýzy zákonů vztahujících se k reformaci. Schvalování těchto zákonů měl na starosti anglický reformační parlament, v jehož čele stál králův kancléř Thomas Cromwell. Jelikož jednou z příčin odluky anglické církve od Říma a vzniku "Ecclesia Anglicana" byl neúspěšný pokus o anulaci sňatku Jindřicha VIII. Tudora s Kateřinou Aragonskou, pokusí se práce nově zvážit také otázku naplnění manželství Kateřiny Aragonské a Artura Tudora a možnost anulace bez odluky anglické církve od Říma. Pro tento účel bude využita analýza dobové korespondence a papežských listin.

The Tudor constitution, ed. G. R. Elton, Cambridge 1960.

Hall's Chronicle. Containing the History of England, ed. R. Grafton, London 1809.

Calendar of State Papers, Spain. Vol. 1, 1485-1509, ed. G. A. Bergenroth, London 1862.

Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII. Vol. 1-21. 1509-1547, eds. J. S. Brewer - J. Gairdner, London 1864-1920.

Super Matrimonio cum Katerina Infante Dispensatio Papae in Foedera Conventiones Literae, et Cujuscunqve Generis Acta Publica. Vol. XIII., ed. T. Rymer, Londýn 1712.

SCARISBRICK, J. J., *Henry VIII, King of England, 1491-1547*, Los Angeles 1968.

SHAW, Ch., *Julius II. The Warrior Pope*, Oxford 1993.

RIDLEY, J., *Henry VIII: The Politics of Tyranny*, New York 1985.

LOADES, D., *Thomas Cromwell. Servant to Henry VIII*, Gloucestershire 2013.

TAMPIEROVÁ, H., *Thomas More. Státník a teolog*, Brno 2002.

Zadávací pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Martin Šandera, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 27.11.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala pod dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Podpis autora práce

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Zdeňku Beranovi, Ph.D. za jeho pomoc, trpělivost, cenné rady a připomínky a vstřícný přístup při psaní diplomové práce. Dále děkuji také svým rodičům a kamarádce za jejich podporu.

Anotace

ŠŤASTNÁ, Anna, *Počátky církevní reformace v Anglii ve vztahu k manželskému sporu Jindřicha VIII. Tudora a Kateřiny Aragonské*, Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2022.

Situace v Anglii v první polovině 16. století byla do jisté míry ovlivněna církevní reformací v Evropě, přesto měla i svá specifika. Byla to totiž právě Anglie, kde došlo k reformaci z popudu samotného panovníka. Král Jindřich VIII. se rozhodl anulovat své manželství s Kateřinou Aragonskou. Jako oficiální důvod uváděl obavy o zajištění dynastie mužským potomkem, toho však jeho stávající manželka nebyla schopna. Problém ovšem spočíval v otázce samotné anulace, která by v tomto případě musela být povolena papežem, jelikož ke sňatku mezi králem a královnou Anglie došlo na základě dispenzu od papeže Julia II., a to z důvodu, že Kateřina Aragonská byla vdovou po Jindřichově bratrovi Arturovi. Manželská rozepře a následná anulace se tak nakonec staly příčinou církevní reformace v Anglii.

Tato diplomová práce se zaměřuje na výzkum počátku reformace a to především na její příčinu v podobě anulace sňatku Jindřicha VIII. Tudora a Kateřiny Aragonské. Nejpodstatnější otázkou výzkumu je naplnění manželství Kateřiny a Artura Tudora a s tím související platnost dispenzu papeže Julia II. Základ práce tvoří především výzkum dobové korespondence, zákonů a papežských dokumentů.

Klíčová slova

Tudorovci/dynastie Tudorovců, Jindřich VIII. Tudor, Kateřina Aragonská, anulace sňatku, manželství v 15. a 16. století., anglikánská církev, církevní reformace v Anglii

Annotation

ŠŤASTNÁ, Anna, *The beginnings of the Church Reformation in England in relation to the marital dispute of Henry VIII. Tudor and Catherine of Aragon*, Hradec Králové: Faculty of Pedagogy, University Hradec Králové, 2022.

The situation in England in the first half of the 16th century was influenced in some extent by the Church Reformation in Europe, despite this it had its specifics. It was namely England where the Reformation took place from the hands of the monarch himself. King Henry VIII. decided to annul his marriage with Catherine of Aragon. He introduced as an official reason the concern for securing the dynasty by male descendants, but his current wife was unable to do so. The problem, however, was the question of the annulment itself, which in this case would have to be authorized by the Pope, because the marriage between King and Queen of England was based on a special exception from Pope Julius II., it is because of reason that Catherine of Aragon was the widow of Henry's brother Arthur. Marital disputes and subsequent annulment eventually became the cause of church reformation in England.

This thesis focuses on the research of beginning of the Reformation and especially on its cause in the form of annulment of the marriage of Henry VIII. Tudor and Catherine of Aragon. The most important question of the research is the consummation of the marriage of Catherine and Arthur Tudor and the related validity of the dispensation of Pope Julius II. The basis of this work is mainly the research of period correspondence, laws and papal documents.

Keywords

Tudors / dynasty of Tudors, Henry VIII. Tudor, Catherine of Aragon, annulment of marriage, marriage in the 15th and 16th century, Church of England, church reformation in England

Obsah

Úvod	1
1. Prameny.....	3
1.1. Normativní prameny	5
1.2. Narativní prameny	6
1.3. Prameny diplomatické a církevní provenience	10
1.4. Soukromé prameny	13
2. Nástup Jindřicha VII. a první Tudorovci na anglickém trůně.....	15
3. Sňatek Kateřiny Aragonské a Artura Tudora	20
4. Anulace sňatku Jindřicha VIII. Tudora a Kateřiny Aragonské a otázka (ne)naplněného manželství	34
4. 1. Pohled dosavadní historiografie.....	35
4. 2. (Ne)naplněné manželství Kateřiny Aragonské a Artura Tudora	46
4.3 Možnost anulace sňatku Kateřiny Aragonské a Jindřicha VIII. Tudora bez odluky od Římské kurie	53
5. Počátky církevní reformace v Anglii a vznik Anglikánské církve.....	60
Závěr	78
Seznam pramenů a literatury	79
Seznam pramenů.....	79
Seznam literatury	82

Úvod

Jedním z nejvýznamnějších počinů Jindřicha VIII. Tudora byla bezesporu církevní reformace v Anglii. Tato reformace se od ostatních reformačních směrů v Evropě lišila v jednom velice významném bodě, a sice že vznikla z popudu samotného krále. Dynastie Tudorců se zapsala do dějin Anglie jako jedna z nejznámějších dynastií, které zde vládly a to z mnoha důvodů. Například způsobem jakým se dostala k moci, tedy Vádkami růží, mnoha pokusy ovládnout území Francie, šesti manželkami Jindřicha VIII., ale především a právě anglickou církevní reformací.

S počátky reformace v Anglii souvisí také otázka jejích příčin. Jednou z nich byla anulace manželství Jindřicha VIII. Tudora a Kateřiny Aragonské. Důvodem, proč se král rozhodl anulovat své stávající manželství, bylo, že jej považoval za „prokleté“ vzhledem k prvnímu manželství Kateřiny Aragonské, která byla vdovou po jeho bratrovi. Jindřich VIII. věřil, že Kateřina i přes veškeré své přísahy svůj svazek s jeho zesnulým bratrem naplnila, tedy že měla s Arturem Tudorem pohlavní styk.

K otázce, zdali Kateřina Aragonská skutečně naplnila či nenaplnila své první manželství s Arturem, se vyjadřuje celá řada odborných publikací. Všechny tyto publikace zastávají stejné stanovisko. Přiklánějí se k názoru, že Kateřina Aragonská v momentě, kdy si brala Jindřicha VIII. Tudora, byla skutečně panna. Právě v tomto bodě se tato práce od ostatních publikací liší.

Cílem diplomové práce je umožnit náhled na tuto problematiku „z druhé strany.“ Prostřednictvím analýzy pramenů a zhodnocením pohledu dosavadní historiografie se text pokusí nově zvážit otázku naplnění manželství Artura Tudora a Kateřiny Aragonské a možnost anulace bez odluky anglické církve od Říma. Právě papežem nepovolená anulace sňatku Jindřicha VIII. s jeho ženou Kateřinou se stala jednou z příčin odluky církve v Anglii od papeže, Svatého stolce v Římě a napomohla ke vzniku „*Ecclesia Anglicana*.“

První kapitola je zaměřena na zhodnocení pramenů, jejichž analýza byla k práci využita. Vzhledem k množství a různorodosti pramenů je text členěn právě podle jejich klasifikace.

Druhá část se věnuje počátkům dynastie Tudorovců na anglickém trůně, tedy vládě Jindřicha VII. Tudora. Vysvětluje, jakým způsobem se Tudorovci dostali na trůn a přibližuje počátky jejich vlády, především prostřednictvím analýzy dobových zákonů. Popisuje mimo jiné také počáteční diplomatické sblížení mezi Anglií a nově vznikajícím Španělskem za vlády Ferdinanda Aragonského a Isabely Kastilské.

Třetí kapitola je v návaznosti na druhou věnována diplomatickým jednáním mezi těmito královstvími a především jednání o sňatku mezi Kateřinou Aragonskou, španělskou infantkou a anglickým následníkem trůnu, princem z Walesu, Arturem Tudorem. Anglický korunní princ však krátce po uzavření manželství zemřel a bylo tudíž zapotřebí domluvit nový svazek. Nakonec byl domluven sňatek mezi Kateřinou, vdovou po Arturovi a jeho bratrem, Jindřichem VIII. Pro tento sňatek byl udělen dispens papežem Juliem II. a byl povolen pouze pod podmínkou, že Kateřina své předchozí manželství nenaplnila. Právě otázka (ne)naplnění tohoto svazku se stala o několik desítek let později předmětem sporu mezi Anglií a Římem a také předmětem další kapitoly.

Předposlední kapitola se věnuje zhodnocení dosavadní historiografie, která se věnuje právě výše zmíněné otázce. Po zhodnocení argumentů a stanoviska mnoha historiků se text snaží poukázat na možnost, že Kateřina Aragonská své první manželství naplnila. Poslední částí této kapitoly je zhodnocení možnosti anulace sňatku Jindřicha VIII. a Kateřiny bez odluky od papeže a Říma.

Poslední kapitola je věnována počátku církevní reformace v Anglii a jejímu vývoji za vlády Jindřicha VIII. Tudora. Král nechal vydat mnoho zákonů, které velice výrazně ovlivnily dějiny anglické církve. Dále se také zapřičinil o první doktrínu anglikanismu a o to, jakým směrem se církev v Anglii vyvíjela po mnohá další staletí.

Tímto tématem se příliš českých historiků nezabývá, z tohoto důvodu bylo k práci využito především cizojazyčné literatury a pramenů.¹

¹Všechny cizojazyčné publikace, dokumenty, prameny, citace a poznámky v textu jsou přeloženy autorkou práce.

1. Prameny

Výzkum v diplomové práci se opírá především o prameny normativní, diplomatické, narativní, soukromé z prostředí královské rodiny a prameny církevní provenience. Značnou část tvoří edice anglických zákonů, které v Anglii platily v době vlády prvních Tudorovců. Nejvýznamnějšími edicemi, které obsahují dobové anglické zákony, jsou například *Tudor Constitutional Documents A.D. 1485 – 603 with an Historical Commentary*² a *The Tudor constitution*.³

Velice podstatnou roli mají také edice shromažďující tehdejší zahraniční a vnitřní korespondenci. Zastoupeny jsou též dopisy vyměněné mezi králem a jeho velvyslanci v různých zemích, dále také mezi králem a jeho lordy. Podstatnou složkou pro tuto práci je i písemný styk mezi králem a Svatým stolcem v Římě, respektive papežem. Jedněmi z nejdůležitějších dokumentů, které tvoří opěrný bod práce, jsou také papežské listiny, především dispenzační buly,⁴ exkomunikační buly⁵ a nemalé množství papežských výnosů a usnesení ekumenických koncilů.⁶

V neposlední řadě jsou využity také narativní prameny, jedná se o kroniky⁷ a biografie.⁸ Tyto prameny slouží v první řadě pro dokreslení života u královského dvora a popisu událostí z pohledu tehdejší společnosti. Mimo jiné též obsahují mnoho informací osobní povahy, které se velice úzce pojí s královskou rodinou a v podstatě s celou vládnoucí dynastií.

Výzkumným problémem této práce je zahraniční téma, tudíž všechny prameny, o které se výzkum opírá, jsou ve formě edic a psané v cizích jazycích. Nejčastěji se objevuje angličtina. Edice, jež obsahují dochovanou tehdejší korespondenci s ostatními

²*Tudor Constitutional Documents A.D. 1485–1603 with an Historical Commentary*, ed. Joseph R. Tanner, Cambridge 1922.

³*The Tudor Constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960.

⁴Viz například: *Super Matrimonio cum Katerina Infante Dispensatio Papae in Foedera Conventiones Literae, et Cujuscunque Generis Acta Publica, inter Reges Angliae, et Alios Quosvis Imperatores, Reges, Pontifices, Principes, vel Cummunitates, ab Ineunte Saeculo Duodecimo, viz ab Anno 1101, ad nostra usne Tempora, Habita aut Tractata, Ex Autographis, infra Secretiores Archivorum Regiorum Thesaurarias, per multa Saecula recinditis, fideliter Exscripta.* in *Lucem Missade Mandato Reginae. Accurante Thoma Rymer, Ejusdem Serenissimae Reginae Historiographo Volue XIII.*, ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 89.

⁵Viz například: *Two Bulls Roaring out Excommunications, Anathema's and totals Deprivation. The First, by Pope Paulus the III, against Henry the VIII, King of England. The other, by Pope Pius the V, against Queen Elizabeth of famous memory*, ed. Francis Smith, London 1674.

⁶Viz například: *Články 50–53 IV. Lateránského koncilu.* Dostupné online na: <https://sourcebooks.fordham.edu/basis/lateran4.asp> [citováno 26. března 2020].

⁷Viz například: *Hall's Chronicle; Containing the History of England, During the Reign of Henry the Fourth, and the Succeeding Monarchs, to the End of the Reign of Henry the Eighth, in Which Are Particularly Described the Manners and Customs of Those Periods*, ed. Richard Grafton, London 1809.

⁸Viz například: *The Life and Death of Cardinal Wolsey*, ed. George Cavendish, Boston 1905.

zeměmi, jsou ve větší míře přeloženy do dobové angličtiny, ale vyskytují se i v jazycích původních. Často se jedná o korespondenci se Španělskem a Francií. V takovýchto případech se většinou vyskytují edice bilingvní. Papežské listiny a výnosy ekumenických koncilů jsou taktéž v původním jazyce, tedy v latině.

Všechny prameny, které jsou v práci použity, je možné z hlediska jejich obsahu rozčlenit do několika kategorií. Na prameny normativní, jejichž obsahem jsou zeditované, dobové zákony. Dále na prameny narativní, jež čítají jednotlivé kroniky a biografie. V neposlední řadě též prameny diplomatické a církevní provenience, mezi které spadají papežské listiny a výnosy ekumenických koncilů. Poslední skupinu tvoří prameny soukromé z prostředí královské rodiny, což je korespondence.

1.1. Normativní prameny

Mezi normativní prameny se řadí dvě velmi podstatné edice, jejichž obsahem jsou anglické zákony, které platily v Anglii v době vlády dynastie Tudorovců. Editorem první je Joseph Tanner a jedná se o *Tudor Constitutional Documents A.D. 1485 – 1603 with an Historical Commentary*.⁹ Dokumenty, které jsou zde obsaženy, se týkají především anglického zákonodárství a také církevní správy, ale objevují se i dokumenty, které ovlivňovaly finanční správu ostrovního království. Mimo jiné jsou v této edici obsaženy i dokumenty, vztahující se k hvězdné komoře a soudnímu dvoru.

Druhou edicí, jež se svým obsahem řadí mezi normativní prameny je *The Tudor Constitution*,¹⁰ která podobně jako edice předchozí, je sbírkou dobových zákonů. Edici zpracoval Geoffrey Elton, který v předmluvě uvádí, že jeho dílo záměrně navazuje na edici Josepha Tannera. S tím rozdílem, že první zmíněná práce obsahuje také autorův historický komentář.

⁹*Tudor Constitutional Documents A.D. 1485–1603 with an Historical Commentary*, ed. Joseph R. Tanner, Cambridge 1922.

¹⁰*The Tudor Constitution*, ed. Geoffrey R. Elton Cambridge 1960.

1.2. Narativní prameny

Další kategorií dokumentů, o které se práce opírá, jsou prameny narativní. Do této skupiny patří kroniky, memoáry a biografie. Prameny této povahy slouží především pro dokreslení jednotlivých historických událostí a života u panovnického dvora. Nejvíce jsou zastoupeny kroniky. Nejprve tzv. *Hallova kronika*,¹¹ dále kronika Polydora Vergila – *Historiae Anglicae*.¹² Také dílo Williama Camdena – *Annales Rerum Anglicarum et Hibernicarum Regnante Elizabetha*.¹³ Dále jsou v podobné míře zastoupeny memoáry, mezi které se počítají například *Mémoires de Martin et Guillaume du Bellay*,¹⁴ což jsou sepsané paměti dvou francouzských velvyslanců u anglického královského dvora.

Jako poslední i biografie sira Thomase Mora¹⁵ a Anny Boleynové,¹⁶ druhé manželky Jindřicha VIII. Tudora. A nakonec i biografie kardinála Thomase Wolseyho,¹⁷ jejímž autorem je George Cavendish.

Jak již bylo avizováno výše, nejpodstatnějším pramenem z této skupiny je tzv. *Hallova kronika*,¹⁸ jejímž autorem je Edward Hall. Hall byl anglický právník, historik a člen anglického parlamentu za vlády Jindřicha VIII. Tudora.¹⁹ To je také důvod, proč je Hallovo dílo tak významné, jelikož autor sám všechny zde zmíněné události zažil. Kronika je složena ze dvou částí, jež byly Edwardem Hallem psány každá zvlášť. On sám je ovšem nikdy nespojil dohromady. Spojení obou částí a také tisku se kronika dočkala až po Hallově smrti, jelikož publikování kroniky autor svěřil historikovi Richardu Graftonovi.²⁰ Hall sice popisuje v kronice události, kterých byl sám svědkem, přesto jeho dílo obsahuje informace, které jsou velice přikrášlené a to ku prospěchu panovníka. Je to z důvodu, že Edward Hall byl právník v královských službách.

¹¹*Hall's Chronicle; Containing the History of England, During the Reign of Henry the Fourth, and the Succeeding Monarchs, to the End of the Reign of Henry the Eighth, in Which Are Particularly Described the Manners and Customs of Those Periods*, ed. Richard Grafton, London 1809.

¹²Vergil POLYDORÉ, *Historiae Anglicae Libri XXVII*, ed. S.J. Maire, 1651.

¹³William CAMDEN, *Annales Rerum Anglicarum et Hibernicarum Regnante Elizabetha*, 1625.

¹⁴*Mémoires de Martin et Guillaume du Bellay Tome Première*, eds. V.F. Bourrilly et F. Vindry, Paris 1908.

¹⁵Arthur CAYLEY, *Memoirs of Sir Thomas More, with New Translation of His Utopia, Also His History of King Richard III. and His Latin Poems*, London 1808.

¹⁶Elizabeth Oglivy BENDER, *Memoirs of the Life of Anne Boleyn, Queen of Henry VIII.*, London 1821.

¹⁷*The Life and Death of Cardinal Wolsey*, ed. George Cavendish, Boston 1905.

¹⁸*Hall's Chronicle; Containing the History of England, During the Reign of Henry the Fourth, and the Succeeding Monarchs, to the End of the Reign of Henry the Eighth, in Which Are Particularly Described the Manners and Customs of Those Periods*, ed. Richard Grafton, London 1809.

¹⁹Peter HERMAN, *Edward Hall*, in *Oxford Dictionary of National Biography Vol. 24*, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004, s. 606.

²⁰*Tamtéž.*

Kronika se tak nese v silně vlasteneckém duchu.²¹ Dílo slouží především pro dokreslení života u královského dvora a mnoha významných ceremonií, které se zde odehrály.

Další, ale již méně podstatnou je kronika Polydora Vergila, *Historiae Anglicaee*.²² Kronika je velice zvláštní tím, že vznikla na objednávku Jindřicha VII., z čehož vyplývá, že začala vznikat již na počátku vlády Tudorovců na anglickém trůně. Tedy koncem 15. století.²³ Vergilovo dílo se skládá celkem z dvaceti pěti knih, které popisují historii Anglie od roku 793, respektive od počátků normanské expanze do nástupu Jindřicha VIII. Tudora na trůn, tedy do roku 1509.²⁴ Rukopis kroniky se dodnes nachází v knihovně ve Vatikánu.²⁵ Polydore Vergil však většinu svého života strávil v Anglii,²⁶ jako diplomat, duchovní a dokonce později i jako oficiální královský dějepisec na dvoře Jindřicha VII. Tudora.²⁷

Poslední kronikou, o kterou se práce opírá, je *Annales Rerum Anglicarum et Hibernicarum Regnante Elizabetha*.²⁸ Kroniku napsal William Camden, archivář poslední královny z dynastie Tudorovců, Alžběty I.²⁹ To byl také důvod vzniku této kroniky, neboť stejně jako dílo předchozí, i toto vzniklo „na objednávku.“ Napsat si ho nechal velmi významný poradce Alžběty I.,³⁰ William Cecil. To byl v podstatě důvod, díky kterému Cecil povolil Camdenovi přístup do svého osobního archivu. Cecilův archiv je v současné době součástí národního archivu s názvem *The Cecil Papers*.³¹

Kroniku začal autor psát v roce 1608, a jelikož popisuje vládu jejího Veličenstva Alžběty I., slouží k účelům této práce velice okrajově.³² Dílo je původně napsáno opět v latině, avšak již mnohokrát bylo publikováno i v anglickém překladu. Díky tomu, že byl za účely psaní Camdenovi zpřístupněn osobní archiv Williama Cecila, mohl tak autor čerpat z mnoha diplomatických dokumentů, ale také výnosů parlamentu, zákonů a

²¹ Alison WEIR, *Šest žen Jindřicha VIII.*, Praha 2009, s. 526.

²² Vergil POLYDORÉ, *Historiae Anglicaee Libri XXVII*, ed. S.J. Maire, 1651.

²³ J. William CONNELL, *Polydore Vergil*, in Oxford Dictionary of National Biography Vol. 56, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004, s. 325.

²⁴ Vergil POLYDORÉ, *Historiae Anglicaee Libri XXVII*, ed. S.J. Maire, 1651.

²⁵ J. William CONNELL, *Polydore Vergil*, in Oxford Dictionary of National Biography Vol. 56, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004, s. 325.

²⁶ *Tamtéž.*

²⁷ Alison WEIR, *Šest žen Jindřicha VIII.*, Praha 2009, s. 535.

²⁸ William CAMDEN, *Annales Rerum Anglicarum et Hibernicarum Regnante Elizabetha*, 1625.

²⁹ Wyman HERENDEEN, *William Camden*, in Oxford Dictionary of National Biography Vol. 9, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004, s. 610.

³⁰ Alžběta I. Tudorovna (1533 – 1603) byla dcera Jindřicha VIII. Tudora a jeho druhé ženy Anny Boleynové Viz. Například: Alison, WEIR, *The Children of Henry VIII.*, New York 1951, s. 376.

³¹ *Tamtéž.*

³² Wyman HERENDEEN, *William Camden*, in Oxford Dictionary of National Biography Vol. 9, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004, s. 610.

zápisů. V kronice se přesto objevují rodokmeny mapující šlechtická postavení v mnoha významných rodinách.

Prvním narativním dílem, které současně není kronikou, jsou svazky memoárů francouzských velvyslanců na dvoře Jindřicha VIII. Jedná se o *Mémoires de Martin et Guillaume du Bellay*.³³ Díla jsou psána z velké části jako osobní deníky obou autorů, avšak místy se objevuje i korespondence s francouzským králem Františkem I.³⁴

Dále do této kategorie pramenů spadají také biografie, z nichž první je *The Life and Death of Cardinal Wolsey*.³⁵ Biografii napsal sekretář Thomase Wolseyho, George Cavendish.³⁶ Jedná se o životopis kardinála Wolseyho, který mimo jiné popisuje počátky Anny Boleynové u královského dvora.³⁷ Jedná se tedy o dobu, kdy byla Anna dvorní dámou Kateřiny Aragonské, první manželky Jindřicha VIII. Ovšem nejvýznamnější je poměrně detailní popis anulace sňatku mezi Jindřichem VIII. a Kateřinou Aragonskou probíhající na pozadí politické situace v Anglii šestnáctého století.³⁸ Problémem však i nadále zůstává, zaujatost ve prospěch popisovaného. V tomto případě se jedná o loajalitu ke kardinálovi Wolseymu.³⁹

Druhým dílem životopisného charakteru je biografie napsaná Arturem Cayleym. Jedná se o biografii sira Thomase Mora.⁴⁰ Artur Cayley byl nepříliš významný anglický životopisec, který mimo toto dílo napsal ještě životopis sira Waltera Raleigha.⁴¹

Třetí a poslední biografii je životopis Anny Boleynové. Autorkou je Elizabeth Benger, což byla anglická historička a romanopiskyně, která se zabývala kromě Tudorovců také skotskou dynastií Stuartovců.⁴² Elizabeth Benger při psaní biografie Anny Boleynové zastávala názor, že Annina kariéra byla pouhým příkladem „*marnosti*

³³*Mémoires de Martin et Guillaume du Bellay Tome Premier - Quatrième e*, eds. V.F. Bourrilly et F. Vindry, Paris 1908.

³⁴*Tamtéž*.

František I. (1494 – 1547) byl francouzský král v letech 1515 – 1547, jeho syn se měl oženit s dcerou Jindřicha VIII. Tudora a Kateřiny Aragonské – princeznou Marií. Viz například Barthélemy, HAURÉAU, *François Ier et sa coeur*, Paris 1855.

³⁵*The Life and Death of Cardinal Wolsey*, ed. George Cavendish, Boston 1905.

³⁶Alison WEIR, *Šest žen Jindřicha VIII.*, Praha 2009, s. 526.

³⁷*Tamtéž*.

³⁸A. S. G. EDWARDS, *George Cavendish*, in *Oxford Dictionary of National Biography Vol. 10*, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004, s. 615.

³⁹*Tamtéž*.

⁴⁰Arthur CAYLEY, *Memoirs of Sir Thomas More, with New Translation of His Utopia, Also His History of King Richard III. and His Latin Poems*, London 1808.

⁴¹Gordon GOODWIN, *Arthur Cayley*, in *Oxford Dictionary of National Biography Vol. 10*, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004, s. 698.

⁴²Rosemary MITCHELL, *Elizabeth Benger*, in *Oxford Dictionary of National Biography Vol. 5*, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004, s. 76.

*lidské ctížádosti.*⁴³ Životopis popisuje období od samotných počátků Anny Boleynové jako dvorní dámy na francouzském dvoře až po dobu, kdy se snažila získat si přízeň krále Jindřicha VIII.⁴⁴

⁴³Rosemary MITCHELL, *Elizabeth Benger*, in Oxford Dictionary of National Biography Vol. 5, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004, s. 77.

⁴⁴Elizabeth Oglivy BENDER, *Memoirs of the Life of Anne Boleyn, Queen of Henry VIII.*, London 1821.

1.3. Prameny diplomatické a církevní provenience

Do předposlední kategorie patří především papežské buly a to jak dispenzační,⁴⁵ tak také exkomunikační.⁴⁶ Dále církevní dokumenty, kterými se řídilo manželství ve středověku, jakožto jedna ze sedmi svátostí. Těmito dokumenty byly papežské dekrety a výnosy ekumenických koncilů. Římskokatolická církev ve středověku neměla žádný jednotný kodex, tedy zákoník, kterým by se mohla řídit, proto se opírala pouze o svod práva. Svodem byl *Corpus iuris canonici*,⁴⁷ který dostal název podle vzoru řeckokatolické církve.⁴⁸ Oficiální platnosti došel text korpusu až roku 1580, kdy jej papež Řehoř XIII. nechal konstitucí „*Quam pro munere*,“ schválit. Text ale stále neměl charakter zákoníku.⁴⁹ Schválený text kanonického práva se skládal z několika částí: Decretum Gratiani, Liber Extra, Liber Sextus, Clementinae a Extravagances Jana Chapsise.⁵⁰

Papež Řehoř IX. se rozhodl v první polovině 13. století pro vznik Liber Extra,⁵¹ což je celkem pět knih, které se spojily do jednoho celku pro větší přehlednost. Knihy obsahují soupis všech již do této doby vydaných papežských dekretů, které ovšem musely být i v souladu s výnosy ekumenických koncilů.⁵² Právě těchto pět knih se společně s několika dalšími knihami a dokumenty stanou ve 20. století základem pro vznik Kodexu kanonického práva a následně moderní verze kanonického práva jako jeho výkladu.

Liber Extra se tedy stala opěrným bodem i pro otázky manželství jak ve středověku, tak také v novověku. Důvodem je, že čtvrtá kniha se celá věnuje právě této

⁴⁵Viz například: *Super Matrimonio cum Katerina Infante Dispensatio Papae in Foedera Conventiones Literae, et Cujuscunque Generis Acta Publica, inter Reges Anglicae, et Alios Quosvis Imperatores, Reges, Pontifices, Principes, vel Cummunitates, ab Ineunte Saeculo Duodecimo, viz ab Anno 1101, ad nostra usne Tempora, Habita aut Tractata, Ex Autographis, infra Secretiores Archivorum Regiorum Thesaurarias, per multa Saecula recinditis, fideliter Exscripta. In Lucem missade Mandato Reginae. Accurante Thoma Rymer, Ejusdem Serenissimae Reginae Historiographo Volume XIII., ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 89.*

⁴⁶*Two Bulls Roaring out Excommunications, Anathema's and total Deprivation. The First, by Pope Paulus the III, against Henry the VIII, King of England. The other, by Pope Pius the V, against Queen Elizabeth of famous memory,* ed. Francis Smith, London 1674

⁴⁷Ignác Antonín HRDINA, *Kanonické právo*, Praha 2002, s. 46.

⁴⁸Tímto vzorem je myšlen Justiniánův zákoník, v lat. názvu: *Corpus iuris civilis*. Viz *Tamtéž*, s. 45.

⁴⁹*Tamtéž*, s. 46.

⁵⁰*Tamtéž*.

⁵¹*Decretalium Gregorii papae IX. compilationis libri V (Liber Extra)*. Dostupné na: http://www.columbia.edu/cu/lweb/digital/collections/cul/texts/ldpd_6029936_002/index.html [citováno 31. března 2020].

⁵²*Decretalium Gregorii papae IX. compilationis libri V (Liber Extra)*, dostupné na: http://www.columbia.edu/cu/lweb/digital/collections/cul/texts/ldpd_6029936_002/index.html [citováno 31. března 2020].

svátosti a obsahuje mnoho papežských dekretů, které korigují a řídí manželství v této době.⁵³

Manželské otázky se věnují i některé další texty z výše uvedených částí kanonického práva, avšak v menší míře. V případě Gratianova dekretu, jakožto nejstarší části kanonického práva, se mohou jednotlivé informace mezi dekretem a ostatními dokumenty lišit, či si dokonce odporovat. V takovém případě platí zásada „*lex posterior derogat legi priori*.“⁵⁴

Pramenem, který je svým charakterem velice podobný předchozímu, avšak je sám o sobě velmi podstatný, jsou články IV. Lateránského koncilu z roku 1215.⁵⁵ A to konkrétně články 50–53, neboť se jedná o články vztahující se k pravidlům uzavírání sňatků ve středověku. Vznikly jako součást celkem 72 výnosů tohoto ekumenického koncilu, který svolal papež Inocenc III.⁵⁶

Velmi podstatným dokumentem, na který se odvolává značná část výzkumu této práce je dispenzační bula papeže Julia II.⁵⁷ Bula byla vydána pro Jindřicha VIII. Tudora a španělskou infantku Kateřinu Aragonskou. Důvodem je, že Kateřina byla vdova po Jindřichově starším bratrovi Arturovi, původním princí z Walesu a dědici trůnu. Trůn však po jeho smrti připadl právě Jindřichovi, a tak jeho otec Jindřich VII. projevil zájem o sňatek Kateřiny a nového nástupce. To bylo ovšem za předchozí situace nemožné bez výjimky udělené samotným papežem. Tato bula je editovaným originálem dispenzační buly papeže Julia II., ve které se k této situaci vyjadřuje.⁵⁸

⁵³*Decretalium Gregorii papae IX. compilationis libri V (Liber Extra)*, dostupné na: http://www.columbia.edu/cu/lweb/digital/collections/cul/texts/ldpd_6029936_002/index.html [citováno 31. března 2020].

⁵⁴Lat. Pozdější zákon upravuje zákon první. Viz Ignác Antonín, HRDINA, *Kanonické právo*, Praha 2002, s. 46.

⁵⁵Viz například: Články 50–53 IV. Lateránského koncilu. Dostupné online na: <https://sourcebooks.fordham.edu/basis/lateran4.asp> [citováno 31. března 2020].

⁵⁶Tamtéž.

⁵⁷*Super Matrimonio cum Katerina Infante Dispensatio Papae in Foedera Conventiones Literae, et Cujuscunque Generis Acta Publica, inter Reges Angliae, et Alios Quosvis Imperatores, Reges, Pontifices, Principes, vel Cummunitates, ab Ineunte Saeculo Duodecimo, viz ab Anno 1101, ad nostra usne Tempora, Habita aut Tractata, Ex Autographis, infra SecretioresArchivorum RegiorumThesaurarias, per multa Saecula recinditis, fideliter Exscripta.* in Lucem missade MandatoReginae. Accurante Thoma Rymer, EjusdemSerenissimae ReginaeHistoriographo Volue XIII., ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 89.

⁵⁸*Super Matrimonio cum Katerina Infante Dispensatio Papae in Foedera Conventiones Literae, et Cujuscunque Generis Acta Publica, inter Reges Angliae, et Alios Quosvis Imperatores, Reges, Pontifices, Principes, vel Cummunitates, ab Ineunte Saeculo Duodecimo, viz ab Anno 1101, ad nostra usne Tempora, Habita aut Tractata, Ex Autographis, infra SecretioresArchivorum RegiorumThesaurarias, per multa Saecula recinditis, fideliter Exscripta.* in Lucem missade MandatoReginae. Accurante Thoma Rymer, EjusdemSerenissimae ReginaeHistoriographo Volue XIII., ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 89.

Posledním, ač neméně podstatným dokumentem tohoto charakteru je edice dvou exkomunikačních bul. První je pro Jindřicha VIII. Tudora⁵⁹ po roztržce s Římem a vznikem „*Anglicana Ecclesia*.“⁶⁰ Druhá je pro Alžbětu I. Tudorovnu,⁶¹ jež v otcově díle pokračovala. Právě za její vlády došlo ke konečnému zlomu v dějinách při potopení španělské Armady v roce 1588. Událost způsobila, že v ostrovní zemi je anglikanismus dodnes.

⁵⁹*Two Bulls Roaring out Excommunications, Anathema's and total Deprivation. The First, by Pope Paulus the III, against Henry the VIII, King of England. The other, by Pope Pius the V, against Queen Elizabeth of famous memory*, ed. Francis Smith, London 1674.

⁶⁰*An Act concerning the King's Highness to be Supreme Head of the Church of England and to have authority to reform and redress all errors, heresies and abuses in the same* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton Cambridge 1960, s.364.

⁶¹*Two Bulls Roaring out Excommunications, Anathema's and total Deprivation. The First, by Pope Paulus the III, against Henry the VIII, King of England. The other, by Pope Pius the V, against Queen Elizabeth of famous memory*, ed. Francis Smith, London 1674.

1.4. Soukromé prameny

Poslední kategorií pramenů, které práce využívá, jsou soukromé. Edice pramenů, které jsou obsažené v této skupině, obsahují dochovanou korespondenci. Pro výzkum v této práci je nejpodstatnější písemný styk mezi Anglií a Španělskem. Především jedná-li se o dopisování mezi Jindřichem VII. Tudorem a Ferdinandem Aragonským. Dále také korespondence mezi Anglií a Římem, respektive papežskou kurií nebo dokonce písemný styk mezi samotným králem Jindřichem VIII. a papežem Klementem VII., nicméně z počátku vlády Jindřich VIII. udržoval kontakt i s papežem Lvem X. Pokud jde o vnitřní záležitosti, udržoval král kontakt se svými lordy a biskupy a dalšími výše postavenými občany ostrovního království.

Korespondenci mezi Anglií a Španělskem zajišťuje v největší míře edice *Calendar of Letters, Despatches and State Papers, Relating to the Negotiations between England and Spain, Preserved in the Archives at Simancas and elsewhere*.⁶² Jejími editory jsou německý historik Gustav Adolf Bergenroth a španělský učenec a orientalista Pascual de Gayangos. Edice se dělí na několik dílů, kde jsou dopisy řazeny chronologicky.⁶³ Nejobsáhlejší je písemný styk z roku 1526 a to z důvodu, že právě v tomto roce se král Jindřich VIII. poprvé veřejně doznal, že má v plánu anulovat svůj stávající sňatek s Kateřinou Aragonskou. Kateřina byla mimo jiné tetou Karla V., což byl v tutéž dobu španělský král, ale také císař Svaté říše římské národa německého.

Neméně podstatnou složku tvoří i vnitřní písemný styk krále a jeho lordů a dalších významných šlechticů tudorské Anglie. V tomto případě slouží jako opora edice od Samuela Haynse. Jedná se o *A Collection of State Papers Relating to Affairs in the Reigns of King Henry VIII King Edward VI Queen Mary and Queen Elizabeth: From the Years 1542–1570*.⁶⁴ Právě v této edici je převážně obsažena korespondence mezi králem a jeho šlechtou.⁶⁵ Haynes byl anglický historik, který měl jakožto vychovatel syna šestého hraběte ze Salisbury, možnost dostat se k dokumentům tohoto

⁶²*Calendar of Letters, Despatches and State Papers, Relating to the Negotiations between England and Spain, Preserved in the Archives at Simancas and elsewhere, Vol. II - III, 1509–1529*, ed. Gustav Adolf Bergenroth, Pascual de Gayangos, London 1866–1877.

⁶³*Calendar of Letters, Despatches and State Papers, Relating to the Negotiations between England and Spain, Preserved in the Archives at Simancas and elsewhere, Vol. II - III, 1509–1529*, ed. Gustav Adolf Bergenroth, Pascual de Gayangos, London 1866–1877.

⁶⁴*A Collection of State Papers Relating to Affairs in the Reigns of King Henry VIII King Edward VI Queen Mary and Queen Elizabeth: From the Years 1542–1570*, ed. Samuel Haynes, London 1740.

⁶⁵Tamtéž.

charakteru.⁶⁶ Samuel Haynes se během svého života zajímal o politickou kariéru Williama Cecila, prvního barona z Burghley, na dvoře Alžběty Tudorovny.⁶⁷ Samotný editor měl původně v plánu vydat hned tři díly již zmíněné edice, avšak nakonec stihl vydat pouze první díl.⁶⁸

Edic, které obsahují dochovanou korespondenci a slouží pro dotvoření obrazu tehdejších styků mezi tudorskou Anglií a ostatními zeměmi Evropy je celá řada.⁶⁹ Výše zmíněné edice slouží jako základ pro všechny ostatní a od nich se odvíjí výzkum všech dalších v práci uvedených edic.

⁶⁶W. A. J. ARCHBOLD, *Samuel Haynes*, in Oxford Dictionary of National Biography Vol. 26, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004, s. 65.

⁶⁷*Tamtéž*.

⁶⁸*Tamtéž*, s. 66.

⁶⁹Viz například: *Calendar of State Papers and Manuscripts in the Archives and Collections of Milan 1385–1618*, ed. Allen B. Hinds, London 1912. (Dostupné na: *British History Online*) Dále také *Calendar of State Papers and Manuscripts, Relating to English Affairs, Existing in the Archives and Collections of Venice and in other Libraries of Northern Italy, Vol. II, 1509–1519*, ed. Rawdon Brown, London 1867. ; *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509*, ed. G A Bergenroth, London 1862. Dostupné na: *British History Online* <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp306-308> [citováno 31. března 2020]. ; *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 6, 1530*, ed. James Gairdner, London 1882. Dostupné online na: <https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol6/pp228-234> [citováno 31. března 2020].

2. Nástup Jindřicha VII. a první Tudorovci na anglickém trůně

Jindřich VII. Tudor⁷⁰ se stal králem Anglie 22. srpna roku 1485 po vítězství v bitvě u Bosworthu,⁷¹ čímž Tudorovci zvítězili ve Válkách růží.⁷² Pro zajištění nástupu na trůn se Jindřich VII. prohlásil králem Anglie již o den dříve, a to na základě tzv. „práva dobytí.“⁷³ Korunovace se konala, ale až v říjnu téhož roku. O nástupu Jindřicha VII. na trůn a současně počátku nové královské dynastie, byl anglický lid informován prostřednictvím zákona o stvrzení.⁷⁴

O období vlády Tudorovců se sice tehdejší historikové zmiňují jako o době prosperity, avšak panovníci z této dynastie byli stále považováni za uzurpátory trůnu.⁷⁵ Důvodem tohoto vnímání bylo, že se k moci dostali přes válečné pole. Pro posílení postavení nově vznikající královské dynastie, se Jindřich VII. oženil s Alžbětou z Yorku. Myslel především na to, že potomci z rodu Tudorů a Yorků budou mít mnohem silnější mocenské postavení v zemi.

Král si sice uvědomoval politický význam manželského spojení Yorků s Tudory, avšak oženil se s Alžbětou až v lednu následujícího roku. Jeho počín je možné vysvětlit částečně tím, že musel pro svůj plánovaný svazek získat dispenz od papeže. Jindřich VII. a Alžběta z Yorku měli totiž společné předky ve čtvrtém stupni spřízněnosti.⁷⁶ Kromě povolení k uzavření manželství se bula zmiňuje také o nároku Jindřicha VII. a jeho potomků na anglický trůn.⁷⁷ Papež tak učinil protože, mnoho šlechticů z řad Yorků zřejmě stále vnímalo nového panovníka jako uchvatitele moci, proto se bula zmiňuje ihned na počátku o důležitosti míru mezi oběma rody.⁷⁸

⁷⁰Jindřich VII. Tudor byl prvním králem Anglie z dynastie Tudorovců, vládl v letech 1485–1509, kdy jej po jeho smrti na trůně vystřídal jeho druhorozený syn Jindřich VIII. Tudor. Jeho manželkou se stala Alžběta z Yorku. Z publikací o Jindřichovi VII. například: Caroline, ROGERS, Roger, TURVEY, *Henry VII*, London 2005.; Stanley B., CHRIMES, *Henry VII.*, New Haven 1999.

⁷¹Alison WEIR, *The Wars of the Roses*, New York 1995, s. 420.

⁷²Války růží (1455–1485(1487), byla série několika občanských válek v Anglii mezi dvěma nejvýznamnějšími rody a možnými adepty pro nástup na trůn, Yorky a Lancastery (na jejichž straně bojovali také Tudorovci jakožto vedlejší větve rodu). Z těchto válek vyšla vítězně dynastie Tudorovců. Z publikací věnujících se Válkám růží například: WEIR, Alison *The Wars of the Roses*, New York 1995.

⁷³Právo dobytí, angl. Right of conquest, je právo, které legitimizuje pozemkové vlastnictví ihned po jeho dobytí silou. Viz například: CHRIMES, Stanley B., *Henry VII.*, New Haven 1999, s. 50.

⁷⁴*Act for the Confirmation of Henry VII.*, in: *The Tudor Constitution*, ed. ELTON, Geoffrey R., Cambridge 1960, s. 4.

⁷⁵Alison WEIR, *The Wars of the Roses*, New York 1995, s. 416.

⁷⁶Stanley B. CHRIMES, *Henry VII.*, New Haven 1999, s. 65.

⁷⁷*Bull of Pope Innocent VIII. on the Marriage of Henry VII. with Elizabeth of York* in *Camden Miscellany*, ed. ELLIS, Henry, London 1848, s. 67.

⁷⁸*Tamtéž.*

Další příčinou, proč Jindřich VII. se sňatkem nespíchal, byl fakt, že král neměl v úmyslu dělit se o moc s Yorky. Tento jeho záměr je možné vysledovat z toho, že se učinil panovníkem Anglie na základě „práva dobytí.“ Vzhledem k tomu, že možnosti, jak se stát králem byly celkem čtyři a jedna z nich byla samozřejmě sňatek či dědictví,⁷⁹ je více než pravděpodobné, že Jindřich VII. takto jednal úmyslně. Pokud by se totiž prohlásil, či stal králem Anglie na základě sňatku s Alžbětou, Yorkové by si mohli činit oprávněné nároky na část moci v království. V takovém případě by totiž Jindřichova moc pramenila z dědictví rodu Yorků, neboť tři jeho královští předchůdci pocházeli z téhož rodu, přičemž Alžbětu ke všem třem vázal příbuzenský vztah.⁸⁰ Tomuto tvrzení dále přispívá skutečnost, že Jindřich přislíbil svůj sňatek s Alžbětou již v roce 1483.⁸¹

Nový král si sice pojistil trůn a s ním svou moc téměř všemi možnými způsoby, přesto měl neustále obavy. Každý, kdo měl pokrevní vazbu na Plantagenety, mohl být potenciální hrozbou a Jindřichovým soupeřem o moc v království.⁸² Králův strach zašel tak daleko, že si svou moc chránil především podryváním moci významných šlechticů v Anglii a také vynucenou loajalitou. Příkladem, který hovořil za všechny, byl zákon proti livrejím,⁸³ který jasně zakazoval, aby si šlechta udržovala příliš mnoho mužských sluhů. Dále také zakazoval poddaným, kteří byli ve službách nějakého šlechtice, nosit oděv, odznak či emblém, který by vychvaloval jejich pána, a to vše pod hrozbou pokuty.⁸⁴ Důvodem bylo, že se Jindřich VII. obával přílišné oddanosti, kterou tito poddaní projevovali svým šlechtickým pánům. Jednoduše měl král podezření, že by si vlivná šlechta mohla postavit soukromou armádu, se kterou by se pokusila získat moc nad Anglií na jeho úkor. Přes hrozící trest se o to někteří šlechtici skutečně pokusili.⁸⁵

Na druhou stranu si Jindřich VII. Tudor dokázal zajistit loajalitu šlechty, ale i poddaných i jiným způsobem než zákazy. V roce 1495 vznikl zákon, který zajišťoval bezpečí tomu, kdo po boku krále bojoval ve válkách, či jiným způsobem věrně sloužil panovníkovi a koruně.⁸⁶ Zákon zajišťoval takovému věrným služebníkům, určitou imunitu vůči obžalování z velezrady. Také se detailně zmiňuje především o tom, jaké

⁷⁹William BLACKSTONE, *Commentaries of the Laws of England*, Oxford 1768, s. 190–196.

⁸⁰Alžběta z Yorku byla totiž sestra Edwarda V.(1483), dále také dcera Edwarda IV. (1471–1483), ale také neteř Richarda III. (1483–1485), nad kterým Jindřich VII. zvitězil. Viz WEIR, Alison *The Wars of the Roses*, New York 1995, s. 424.(genealogické tabulky)

⁸¹Stanley B. CHRIMES, *Henry VII.*, New Haven 1999, s. 65.

⁸²Thomas PENN, *Winter King – Henry VII and The Dawn of Tudor England*, London 2011, s. 22–24.

⁸³*Statute of Liveries* in: *The Tudor Constitution*, ed. ELTON, Geoffrey R., Cambridge 1960, s. 34.

⁸⁴*Tamtéž.*

⁸⁵Thomas PENN, *Winter King – Henry VII and The Dawn of Tudor England*, London 2011, s. 22–25.

⁸⁶*An Act that No Person Going with the King to the Wars Shall Be Attaint of Treason* in: *The Tudor Constitution*, ed. ELTON, Geoffrey R., Cambridge 1960, s. 4–5.

konkrétní tresty nemohly být na takto označované jedince uplatňovány, jako například, že nemohli být na základě obvinění z velezrady popraveni, či ztratit majetek nebo dokonce své postavení. Na základě uvedeného zákona bylo nemožné věrné sloužící koruny z velezrady vůbec obžalovat natož uznat vinými.⁸⁷

Navzdory tomu, že si král dokázal zajistit loajalitu většiny nižší šlechty, byl v Anglii neustále přítomen zásadní problém, který se týkal autority. Po Válgách rŮží bylo v anglickém království mnoho mocných, vysoce postavených šlechticů, kteří se nechtěli naprosto podřítit králi.⁸⁸ Jindřich VII. se nakonec spokojil s tím, že významným šlechtickým rodinám ponechal velký regionální vliv v jednotlivých panstvích výměnou za jejich loajalitu vůči jemu a koruně. Činil tak, přestože měli tendence využívat toho ve vlastní prospěch.⁸⁹

Z důvodu, že měla šlechta v Anglii za vlády Jindřicha VII. velký vliv, bylo často téměř nemožné mocné šlechtice usvědčit ze zločinu. Dokonce se stávalo, že obyčejné soudy se zdráhaly vysoce postavené šlechtice usvědčit ze zločinů, které skutečně spáchali. Tato situace se stala motivem, proč dal Jindřich VII. vzniknout soudu Hvězdne komory.⁹⁰ Soud měl za úkol soudit významné šlechtice za jejich zločiny a byl složen pouze z několika málo spolehlivých členů. To přispělo k jeho rychlosti, ale také preciznosti. V porotě soudu zasedali pouze nejdůvěryhodnější královi rádci,⁹¹ kteří neměli žádný problém vynést spravedlivý rozsudek i nad významnými šlechtici, což byl v podstatě účel vzniku soudu Hvězdne komory.⁹²

Na dodržování zákonů v Anglii dohlíželi podle nového zákona tzv. soudci míru, kteří byli jmenováni do funkce králem, za každé hrabství jeden. Jejich úkolem bylo především dohlížet, jakým způsobem a zdali vůbec byly v jednotlivých hrabstvích dodržovány zákony, které panovník zavedl.⁹³ Dále je v textu zákona uvedeno, že poddaní mají své stížnosti a připomínky, které se týkají dodržování zákonů hlásit již

⁸⁷*An Act that No Person Going with the King to the Wars Shall Be Attaint of Treason* in: The Tudor Constitution, ed. ELTON, Geoffrey R., Cambridge 1960, s. 4–5.

⁸⁸Stanley B. CHRIMES, *Henry VII.*, New Haven 1999, s. 72.

⁸⁹Thomas PENN, *Winter King – Henry VII and The Dawn of Tudor England*, London 2011, s. 136.

⁹⁰*An Act Giving the Court of Star Chamber Authority to Punish Divers Misdemeanours* in: The Tudor Constitution, ed. ELTON, Geoffrey R., Cambridge 1960, s. 166–167.

⁹¹Mezi jeho členy patřili: králův kancléř, strážce královi tajné pečeti, pokladník Anglie, biskup, jakožto duchovní zástupce nejčestnější rady krále, světský zástupce téže rady, dva nejvyšší soudci King's Bench (anglický královský soud obyčejového práva) a Common Pleas (Anglický soud obyčejového práva, ve věcech, které se netýkali krále). Viz Tamtéž.

⁹²*An Act Giving the Court of Star Chamber Authority to Punish Divers Misdemeanours* in: The Tudor Constitution, ed. ELTON, Geoffrey R., Cambridge 1960, s. 166–167.

⁹³*An Act for Justices of the Peace for the Due Execution of Their Commissions* in: The Tudor Constitution, ed. ELTON, Geoffrey R., Cambridge 1960, s. 474–476.

zmíněnému soudci míru, jež připadá pro jejich hrabství. Pokud nebudou vyslyšeni, či soudce míru odmítne zajistit nápravu nebo se záležitostmi zabývat, mají se lidé obrátit na královského kancléře. Stížnost by vedla k potrestání příslušného soudce míru, který by tak mohl být dokonce ze své funkce odvolán.⁹⁴

Kromě toho, že se po většinu svého panování snažil Jindřich VII. Tudor upevnit svou moc a autoritu na trůně, jevil velký zájem o mír a prosperitu země. Tato skutečnost se mimo jiné promítala i do jeho zahraniční politiky, která byla až na výjimky vcelku smírná a diplomatická.

Pravděpodobně největším diplomatickým triumfem byla mírová dohoda z Mediny del Campo, uzavřená mezi Jindřichem VII., Isabelou Kastilskou a Ferdinandem Aragonským,⁹⁵ která byla uzavřena v březnu roku 1489.⁹⁶ Jindřich VII. ji však ratifikoval až v roce 1490.⁹⁷ Smlouva se sestávala celkem z dvaceti šesti položek, přičemž valná většina se zabývala ekonomickými, vojenskými a politickými vztahy.⁹⁸ Součástí míru byla i domluva sňatku mezi Kateřinou Aragonskou⁹⁹ a Arturem Tudorem,¹⁰⁰ ve které bylo projednáno také věno a cesta Kateřiny do Anglie.¹⁰¹ Smlouva je sice datována k roku 1489, ovšem podle korespondence mezi oběma smluvními stranami však existovalo přátelství již v roce 1488. Dopis dále vypovídá, že již v tuto dobu se uvažovalo i o zmíněném sňatku, který by přátelství „stvrdil krví“ a tudíž prohloubil.¹⁰²

⁹⁴*An Act for Justices of the Peace for the Due Execution of Their Commissions* in: *The Tudor Constitution*, ed. ELTON, Geoffrey R., Cambridge 1960, s. 474–476.

⁹⁵Isabela I. Kastilská (1451–1504) a Ferdinand Aragonský (1452–1516) svým sňatkem spojili Aragonii a Kastilii, oba dva byli velice zbožní, dokonce si „vysloužili“ přezdívku „Katolická veličenstva“, k takto silné víře vedli i své potomky. Viz např. Britannica, dostupné online na: <https://www.britannica.com/biography/Isabella-I-queen-of-Spain> [citováno 13. května 2022].

⁹⁶Terrence Alan MORRIS, *Europe and England in the sixteenth century*, London 1998, s. 136.

⁹⁷*Hall's Chronicle; Containing the History of England, During the Reign of Henry the Fourth, and the Succeeding Monarchs, to the End of the Reign of Henry the Eighth, in Which Are Particularly Described the Manners and Customs of Those Periods*, ed. Richard Grafton, London 1809, s. 449.

⁹⁸Retha WARNICKE, *The Marrying of Anne of Cleves: Royal Protocol in Early Modern England*, Cambridge 2000, s. 103.

⁹⁹Kateřina Aragonská (1485–1536) byla první manželka Jindřicha VIII. Tudora (1491–1547), dcera Isabely Kastilské (1451–1504) a Ferdinanda II. Aragonského (1452–1516), teta španělského krále Karla V. (1500–1558) Viz například Alison WEIR, *The Six Wives of Henry VIII*, New York 1991, s. 15 a 16.

¹⁰⁰Artur Tudor (1486–1502), princ z Walesu, byl syn Jindřicha VII. Tudora a Alžběty z Yorku, měl být následníkem trůnu, avšak zemřel. Jeho manželkou byla několik měsíců Kateřina Aragonská. V nástupnictví ho vystřídal jeho mladší bratr Jindřich VIII. Tudor. Z publikací o něm: Viz například: Alison WEIR, *Britain's Royal Families: The Complete Genealogy*, London 2008.

¹⁰¹Retha WARNICKE, *The Marrying of Anne of Cleves: Royal Protocol in Early Modern England*, Cambridge 2000, s. 103.

¹⁰²*A Letter for Henry VII. to Ferdinand and Isabella from 6th July 1488* in *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509*, ed. G A Bergenroth, London, 1862, s. 3–19. Dostupné na: British History Online: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp3-19> [citováno 17. srpna 2020].

Na otázku, proč se Jindřich VII. rozhodl uzavřít mír zrovna s rodícím se Španělskem, existuje jednoznačná odpověď. Obě strany spojovala nenávisť k Francii, která představovala pro Jindřicha VII. problém, protože podporovala povstalce z rodu Yorků, kteří se snažili prosadit svůj nárok na anglický trůn.¹⁰³ Tento fakt nakonec přiměl krále k uzavření míru také s Francií, k čemuž došlo v roce 1492 mírovou smlouvou v Etaples.¹⁰⁴

Jindřich VII. Tudor uzavřel na sklonku své vlády mír také se Skotskem. Konkrétně v roce 1502 tzv. smlouvou o trvalém míru,¹⁰⁵ jejíž součástí se stalo dohodnutí sňatku Jakuba IV. Stuarta¹⁰⁶ a Markéty Tudorovny, dcery Jindřicha VII.¹⁰⁷

Dalo by se říci, že nejen vnitřní, ale také zahraniční politika Jindřicha VII. Tudora, měla stejný cíl, od něhož se odvíjela veškerá králova rozhodnutí. Za každou cenu si udržet moc v království a založit legitimní panovnickou dynastii, která bude pevně zakotvena jak v Anglii, tak v celé Evropě.

¹⁰³Terrence Alan MORRIS, *Europe and England in the sixteenth century*, London 1998, s. 136.

¹⁰⁴*Tamtéž.*

¹⁰⁵*Treaty between the Ambassadors of James IV. and Those of Henry VII. for the Marriage of the King of Scots and the Princess Margareth* in Calendar of documents relating to Scotland preserved in Her Majesty's Public Record Office, ed. Joseph BAIN, London 1881, s. 336.

¹⁰⁶Jakub IV. Stuart (1473–1513) byl Skotský král vládnoucí v letech 1488–1513, jeho manželka byla Markéta Tudorovna sestra Jindřicha VIII. Tudora, padl v roce 1513 v bitvě u Floddenu. Viz například *Oxford Dictionary of National Biography Vol. 29*, New York 2004, s. 609, 613 a 618.

¹⁰⁷*Treaty between the Scottish and English Ambassadors for Perpetual Peace between the Two Countries* in Calendar of documents relating to Scotland preserved in Her Majesty's Public Record Office, ed. Joseph BAIN, London 1881, s. 337.

3. Sňatek Kateřiny Aragonské a Artura Tudora

Kateřina Aragonská se provdala za Artura Tudora v roce 1501, ovšem jejich sňatku předcházelo mnoho mírových jednání a domluv mezi Jindřichem VII. na jedné straně a Isabelou Kastilskou a Ferdinandem Aragonským na straně druhé. Manželský svazek, který by stvrdil přátelské vztahy Anglie a rodícího se Španělska, byl součástí tzv. mírové dohody z Mediny del Campo.¹⁰⁸ Smlouva byla nicméně spíše vyvrcholením přátelských vztahů mezi oběma stranami, které jsou na základě korespondence doložitelné již koncem 80. let 15. století. Již v tuto dobu se objevovaly první myšlenky na sňatek španělské infantky a waleského prince, anglického nástupce trůnu. Z toho jasně vyplývá, že samotné domlouvání sňatku trvalo více než deset let. Nejpodstatnějším důvodem byly oboustranné spory o princeznino věno.

O sňatku mezi Arturem Tudorem a Kateřinou Aragonskou se sice uvažovalo již v roce 1488, jak je patrné z jednoho z dopisů,¹⁰⁹ ale potvrzení této myšlenky se objevilo až v letech 1489–1490.¹¹⁰ Současně s tímto svazkem, by podle slov velvyslance katolických veličenstev, měla být upevněna aliance mezi Anglií a Španělskem.¹¹¹

Společně s myšlenkou sňatku mezi Anglií a Španělskem se začala řešit otázka věna princezny Kateřiny Aragonské. Částka byla původně stanovena na dvě stě tisíc zlatých scudos.¹¹² Finanční obnos měl být poté převeden na platidla v Anglii. Byl stanoven speciální kurz na výměnu měny, a sice jedno scudo se mělo podle dopisu rovnat zhruba čtyřem šilinkům a dvěma dinarům.¹¹³

Se stanovenou částkou nebyla Anglie spokojena, což byl důvod, proč se pře o výši věna velice protáhla. Z další korespondence je patrné, že Anglie požadovala částku až pětkrát větší, avšak Španělsko nebylo ochotno o vyšší částce diskutovat. Spor o věno vyvrcholil v moment, kdy se Ferdinand s Isabelou rozhodovali, zdali mají Kateřinu do Anglie

¹⁰⁸Terrence Alan MORRIS, *Europe and England in the sixteenth century*, London 1998, s. 136.

¹⁰⁹*A Letter for Henry VII. to Ferdinand and Isabella from 6th July 1488* in *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509*, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 3–19. Dostupné na: British History Online: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp3-19> [citováno 14. července 2021].

¹¹⁰*Hall's Chronicle; Containing the History of England, During the Reign of Henry the Fourth, and the Succeeding Monarchs, to the End of the Reign of Henry the Eighth, in Which Are Particularly Described the Manners and Customs of Those Periods*, ed. Richard Grafton, London 1809, s. 482.

¹¹¹Tamtéž.

¹¹²Scudos, též Escudos byla měna platící na území dnešního Španělska v tehdejší době.

¹¹³Dinar bylo platidlo v Anglii rovnající se hodnotě dnešního penny.

A Letter for Henry VII. to Ferdinand and Isabella from 6th July 1488 in *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509*, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 3–19. Dostupné na: British History Online: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp3-19> [citováno 15. srpna 2021].

vůbec posílat.¹¹⁴ Původně bylo domluveno, že první polovina věna měla být vyplacena ihned po příjezdu princezny Kateřiny do Anglie a druhá polovina měla být vyplacena po stvrzení sňatku Artura a Kateřiny.¹¹⁵ Stvrzením neboli naplněním sňatku obě strany rozuměly proběhnutí soulože mezi partnery. Předběžná domluva se však mnohokrát změnila. Později obě strany uzavřely kompromis, přičemž první polovina měla být vyplacena ihned po příjezdu princezny Kateřiny, jak bylo již stanoveno dříve. Druhá polovina věna měla být vyplacena během dalších dvou let. Ve smlouvě také chyběl původně stanovený údaj o převodu na anglickou měnu, což si vyžádal sám anglický král Jindřich VII. Tudor, neboť nechtěl, aby částka podléhala fluktuaci.¹¹⁶

Právě druhá část věna se stala spornou současně s otázkou naplnění manželství mezi oběma partnery. Vzhledem k pozdějším finančním problémům Španělska je možné, že prohlašování o tom, že manželství mezi Arturem a Kateřinou nebylo nikdy naplněno, sloužilo jako záminka, aby druhá polovina věna nemusela být Anglii vyplacena. Španělsko využilo stanovenou dohodu a přelo se s Jindřichem VII. o věno ještě několik let.

Další zádrhel v jednání Anglie a Španělska nastal při řešení svatebních šatů a výbavy Kateřiny Aragonské. Podle zvyklostí měla svatební šaty zajišťovat manželova strana. Z korespondence je však zřejmé, že si Jindřich VII. přál, aby šaty zajistila nevěstina strana společně s její výbavou. Suma, která na výše jmenované výdaje měla být použita, ovšem neměla být odečtena od princeznina věna.¹¹⁷ Španělský velvyslanec s Anglií nesouhlasil a navrhl, že španělská strana zajistí do výbavy “*tolik ozdob a šatů*,

¹¹⁴*Discussions on the amount of the marriage portion, from 15th July 1488* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 3–19. Dostupné na: British History Online: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp3-19> [citováno 15. srpna 2021].

¹¹⁵*A Letter for Henry VII. to Ferdinand and Isabella from 6th July 1488* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 3–19. Dostupné na: British History Online: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp3-19> [citováno 15. srpna 2021].

¹¹⁶*Marriage portion of the Princess Katharine from 15th July 1488* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 3–19. Dostupné na: British History Online: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp3-19> [citováno 15. srpna 2021].

Fluktuace znamená náhlou změnu hodnoty. Viz ABZ slovník cizích slov, dostupné online na: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/fluktuace> ; V tomto případě se jedná o hodnotu měny. Při podlehnutí fluktuaci by se jednalo o náhlou změnu hodnoty měny při převodu finanční částky ze španělských platidel na anglická.

¹¹⁷*Her bridal dress from 15th July 1488* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 3–19. Dostupné na: British History Online: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp3-19> [citováno 15. srpna 2021].

*kolik si jen bude Anglie přát, ovšem za předpokladu, že právě tato částka bude odečtena z věna, pokud ne, dostane (princezna), co Španělsko uzná za vhodné.*¹¹⁸

Princezně bylo dále přiřknuto pouze dědičné právo na španělský trůn, nikoli na anglický. Znamenalo by to, že po smrti svého manžela by neměla žádný nárok na anglickou korunu a stala by se z ní princezna vdova. Nebyla by tedy již královnou Anglie.¹¹⁹

Významným bodem k řešení byla rovněž aliance mezi Anglií a Španělskem, která měla být sňatkem stvrzena a upevněna. V tomto případě byla řeč především o smlouvách a dohodách, které mezi sebou obě strany uzavřely již dříve. Největším tématem, které souviselo se spojenectvím obou království, byla válka proti Francii. V této záležitosti si obě strany daly velice záležet na tom, aby válka byla ospravedlnitelná z hlediska církve. Jindřich VII. a Ferdinand Aragonský se shodli, že cokoli Francie jedné ze stran vzala, mělo být válkou získáno nazpět.¹²⁰ To vše bylo předběžně domluveno již v létě roku 1488.

Koncem března následujícího roku byla uzavřena definitivní smlouva mezi Anglií a rodícím se Španělskem. Král Jindřich VII. Tudor a Ferdinand Aragonský se dohodli na několika základních bodech. Dohoda se však nevěnovala nadcházejícímu sňatku mezi Kateřinou a Arturem. Probráno bylo zejména spojenectví, které tento sňatek přinese a stvrdí krví. Nejvíce podstatnou částí uzavření míru mezi Anglií a Španělskem byla společná nenávisť k Francii a s tím související zákaz uzavření jakéhokoli míru mezi Francií, Anglií a Španělskem.¹²¹

V témže roce bylo definitivně potvrzeno, že Kateřina Aragonská si vezme Artura Tudora, a to hned, jakmile oba dosáhnou potřebného věku. To znamená, že mezi nimi bylo uzavřeno tzv. manželství „*per verba de futuro*“.¹²² Koncem října roku 1491 byl

¹¹⁸ „...*They are willing to buy as many dresses and ornaments for the Princess Katharine as the English wish, provided the cost of them be deducted from the marriage portion, and if not they will give what they think proper...*“ Viz *Her bridal dress from 15th July 1488* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 3–19. Dostupné na: British History Online: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp3-19> [citováno 15. srpna 2021].

¹¹⁹ *Her right of succession from 15th July 1488* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 3–19. Dostupné na: British History Online: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp3-19> [citováno 17. srpna 2021].

¹²⁰ *War against France from 15th July 1488* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 3–19. Dostupné na: British History Online: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp3-19> [citováno 17. srpna 2021].

¹²¹ *Treaty between England and Spain from 27–28th March 1489* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 20–26. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp20-26> [citováno 17. srpna 2021].

¹²² „*Per verba de futuro*“ znamená latinsky „slovy budoucnosti, v tomto případě se jednalo o příslib budoucího sňatku. Viz *Marriage of the Princess Katharine from 27–28th March 1489* in Calendar of

tento věk upřesněn. Bylo domluveno, že princezna Kateřina bude poslána do Anglie ve věku dvanácti let a vezme si zde o necelý rok mladšího Artura.¹²³ Poněkud zvláštní se jeví, že v lednu následujícího roku uzavřel Ferdinand Aragonský mír s francouzským králem¹²⁴ a současně mu slíbil pomoc proti všem jeho nepřátelům, zejména proti Anglii.¹²⁵

Na druhou stranu ve stejném roce na začátku března nadále jednal o anglo-španělském sňatku,¹²⁶ který měl zajistit nerozlučné přátelství a mír mezi těmito královstvími. Mír měl být navíc založen též na společné nenávisti a válce proti Francii. O odporu Anglie vůči sňatku a porušení domluvy ze strany Španělska však nejsou uvedeny žádné údaje. Otázkou tedy zůstává, zdali Jindřich VII. Tudor věděl nebo měl alespoň tušení, že Ferdinand uzavřel mír s Francií.

První náznaky, že Anglie zjistila pravdu o spojení Španělska a Francie se objevily až v následujícím roce. Ferdinand se pokusil své rozhodnutí opřít o fakt, že ačkoli Anglie a Španělsko uzavřelo několik dohod, žádnou z nich Jindřich VII. řádně neratifikoval. Přesto je patrné, že se obával o své spojení s Anglií a nastávající sňatek. Neopomenul tedy poukázat na svou ochotu uzavřít s Anglií dohodu novou, bude-li to přání anglického krále.¹²⁷ Již v roce 1495 byl opět uzavřen mír mezi Anglií a Španělskem, ale také nový mír s Francií, ovšem už za vědomosti existujícího míru také mezi Anglií a Francií.¹²⁸

Koncem měsíce března 1495, vstoupil na evropskou politickou scénu další významný faktor. Byla jím Svatá liga, uzavřená mezi papežem Alexandrem VI,

State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 20–26. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp20-26> [citováno 17. srpna 2021].

¹²³*Marriage of the Princess Katharine from 25th October 1491* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 35–40. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp35-40> [citováno 17. srpna 2021].

¹²⁴ Ludvík XII. (1462–1515) byl král Francie v letech 1498–1515 Viz například Nicole HOCHNER, *Louis XII: les dérèglements de l'image royale, 1498–1515*, Seyssel 2006.

¹²⁵*Treaty of Ferdinand and Isabella with Charles VIII. King Of France from 8th January 1493* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 43–51. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp43-51> [citováno 17. srpna 2021].

¹²⁶*Articles of the treaty for the marriage of the Princess Katharine from 28th March 1493* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 43–51. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp43-51> [citováno 17. srpna 2021].

¹²⁷*King of France from 3rd November 1494* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 51–53. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp51-53> [citováno 17. srpna 2021].

¹²⁸*Peace with France from 25th February 1495* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 53–54. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp53-54> [citováno 17. srpna 2021].

Maxmiliánem I. císařem Svaté říše římské,¹²⁹ Ferdinandem Aragonským a Isabelou Kastilskou, ale také Benátkami.¹³⁰ Spojenectví bylo uzavřeno na popud papeže s cílem ukončit francouzský vliv v Itálii. Participací Španělska na Svaté lize byla samozřejmě porušena dohoda mezi ním, Anglií a právě Francií. Porušení této dohody nicméně nemělo žádný negativní vliv na spojenectví s Anglií, což vyšlo najevo záhy, když sám anglický král nabídl pomoc papeži ve válce proti Francii.¹³¹ Anglie však vyslovila přání stát se součástí Svaté ligy¹³² až o měsíc později od tohoto návrhu.¹³³

Přislíbem vstupu do Svaté ligy získal Jindřich VII. Tudor kromě spojenců proti Francii mnoho dalších výhodných diplomatických styků, které mimo jiné napomohly urychlení definitivního uzavření smlouvy o sňatku mezi španělskou infantkou a princem z Walesu. Anglie si tímto krokem zajistila přízeň papeže a katolické církve obecně, což Jindřichovi VII. později také velice pomohlo při řešení situace sňatku mezi Kateřinou Aragonskou a Jindřichem VIII.¹³⁴

Faktorem, který velice ovlivnil urychlení sňatku mezi Anglií a rodícím se Španělskem, bylo uzavření míru mezi Jindřichem VII. Tudorem a Maxmiliánem I., císařem Svaté říše římské. Pro Ferdinanda Aragonského bylo velice podstatné, jaké politické vztahy mají mezi sebou Anglie a Svatá říše římská. Důvodem byl příbuzenský vztah, který katolická veličenstva s císařem pojil.¹³⁵

Závazek Jindřicha VII., o vstupu do Svaté ligy a boji po boku Španělska, Svaté říše římské, ale především po boku papeže Alexandra VI. proti vlivu Francie na území Itálie, přineslo Anglii i mnoho dalších výhod. Největší výhodou ze všech, kterou Anglie

¹²⁹Maxmilián I. Habsburský (1459–1519) byl rakouský arcivévoda a římský král, od roku 1508 byl císařem Svaté říše římské národa německého. Viz například Britannica, dostupné online na: <https://www.britannica.com/biography/Maximilian-I-Holy-Roman-emperor> [citováno 19. května 2022].

¹³⁰*Articles of the league from 31th March 1495* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 55–56. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp55-56> [citováno 10. září 2021].

¹³¹*King of the Romans from 19th July 1495* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 57–66. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp57-66> [citováno 10. září 2021].

¹³²Svatou ligu v textu je myšlena Svatá liga, která vznikla v roce 1495, kvůli oslabení francouzského vlivu v Itálii.

¹³³*Respecting the entry of Henry VII into the league. From 22–24th August 1495* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 66–69. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp66-69> [citováno 10. září 2021].

¹³⁴Jindřich VIII. Tudor byl druhý anglický král z dynastie Tudorovců, vládl v letech 1509–1547, byl to druhorozený syn Jindřicha VII. a Alžběty z Yorku, původně titulován jako vévoda z Yorku Viz například: Jasper Godwin, RIDLEY, *Henry VIII. The Politics of Tyranny*, New York 1985, s. 17 a 37.

¹³⁵Johana Šílená, druhá dcera Ferdinanda Aragonského a Isabely Kastilské byla manželkou Filipa I., syna císaře Svaté říše římské.

získá vstupem do Svaté ligy, bylo pravděpodobně, „že si bude smět i ve Francii dělat, co si zamane.“¹³⁶

Po uzavření míru mezi Anglií a Maxmiliánem I. Habsburským, by se mohlo na první pohled zdát, že uskutečnění sňatku mezi Arturem Tudorem a Kateřinou Aragonskou již nic nestálo v cestě. Spor o výši princeznina věna, ale stále ještě nebyl definitivně vyřešen. Španělsko se snažilo prosadit menší částku, než byla původně dohodnuta v polovině července roku 1488.¹³⁷ Mimo jiné se také manželčina strana snažila prosadit stržení z věna minimálně čtvrtiny částky, která pokryla náklady na její výbavu a svatební šaty. Ostatní dříve domluvené podmínky měly zůstat nezměněny.¹³⁸

Novou překážkou pro uzavření manželství mezi Anglií a Španělskem bylo, že se na politickém poli objevila falešná zpráva o snaze Jindřicha VII. oženit svého syna s dcerou Bourbonského vévody. Jednalo se sice o nepravdivou zprávu, přesto byla Anglie ze strany Ferdinanda Aragonského varována, že tato událost by vedla k válce se Španělskem.¹³⁹ Informaci vypustil francouzský král, jednalo se tak o pouhý politický kalkul ze strany Francie, která se tímto způsobem pokoušela oddálit uskutečnění sňatku mezi španělskou infantkou a princem z Walesu. Z korespondence je zřejmé, že politický tah Francie skutečně prodloužil jednání mezi Jindřichem VII. a Ferdinandem Aragonským.¹⁴⁰ Dalším cílem, který takovým jednáním mohla Francie sledovat, byl pokus o odložení války s Anglií, neboť to byla jedna z podmínek spojenectví Anglie a Španělska. Ferdinand Aragonský totiž neustále naléhal na anglického krále, aby vyhlásil Francii válku, protože chystané manželství mělo stvrdit přátelské vztahy mezi oběma

¹³⁶ ... “But if he enter into an alliance with Spain, with the King of the Romans, and with the other members of the league, and especially with the Pope, he will have power to do what he likes in England, and even in France.” Viz *King of France from 22–24th August 1495* in *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509*, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 66–69. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp66-69> [citováno 26. září 2021].

¹³⁷ *Marriage portion of the Princess Katharine from 15th July 1488* in *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509*, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 3–19. Dostupné na: British History Online: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp3-19> [citováno 26. září 2021].

¹³⁸ *Marriage portion of the Infantas of Spain from 30th January 1496* in *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509*, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 80–87. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp80-87> [citováno 26. září 2021].

¹³⁹ *Reported marriage of the son of Henry VII. from 30th July 1496* in *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509*, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 80–87. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp80-87> [citováno 26. září 2021].

¹⁴⁰ *Delay in the negotiations between Spain and Henry VII. from 30th July 1496* in *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509*, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 80–87. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp80-87> [citováno 26. září 2021].

královstvími. Velice podstatnou roli hrála také společná nenávist Anglie a Španělska vůči Francii.¹⁴¹

Velmi zvláštní se později jeví, že již v dubnu roku 1496 Ferdinand Aragonský ustoupil od tlaku na Jindřicha VII. Tudora ohledně války s Francií.¹⁴² Je tedy zřejmé, že se Španělsko pokoušelo urychlit jednání, a tudíž i uskutečnění sňatku. Otázkou však zůstává, co vedlo Ferdinanda Aragonského k náhlé změně názoru a postoje vůči připravovanému manželství. Francie se po neúspěchu v Anglii takto pokoušela získat jako spojence Ferdinanda Aragonského. Z toho je patrné, že katolická veličenstva měla obavy z reakce Jindřicha VII, pokud by se mu donesla informace o snahách Francie.

Důkazem o urychlení jednání je dopis adresovaný Španělsku. V korespondenci se Anglie vyjadřuje k vyhlášení války Francii s tím, že francouzský král by měl chápat samotné uzavření anglo-španělského sňatku jako vyhlášení války ze strany Anglie.¹⁴³ Současně s uzavřením sňatku totiž dojde i k uzavření aliance mezi Anglií a Španělskem. Z další korespondence vyplývá, že do aliance, a tudíž i do sňatkové politiky nebyl zapojen pouze Jindřich VII. a Ferdinand Aragonský, ale i císař Maxmilián I.¹⁴⁴

V roce 1496, kdy bylo Kateřině Aragonské jedenáct let, a blížila se doba, kdy měla být odeslána do Anglie, byla dohoda mezi Anglií a Španělskem znovu upravena. Bylo stanoveno, že dohoda z Mediny del Campo byla i nadále chápána jako platná, ovšem došlo na několik úprav, respektive dodatků. Nejvýznamnější změnou bylo, že odjezd Kateřiny do Anglie, a sňatek byly odloženy.¹⁴⁵ Dále byla opět upravena výše princeznina věna a další nepříliš podstatné záležitosti týkající se doprovodu španělské

¹⁴¹*Delay in the negotiations between Spain and Henry VII. from 30th July 1496* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 80–87. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp80-87> [citováno 26. září 2021].

¹⁴²*Marriage of the Princess Katharine from 26th April 1496* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 89–99. Dostupné na: British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp89-99> [citováno 26. září 2021].

¹⁴³*Marriage contract from 13th June 1496* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 99–107. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp99-107> [citováno 26. září 2021].

¹⁴⁴*Treaties with Henry VII. to be concluded from 21th June 1496* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 99–107. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp99-107> [citováno 2. října 2021].

¹⁴⁵Přesné datum odjezdu Kateřiny Aragonské do Anglie zatím nebylo stanoveno, jednalo se pouze o odkladu odjezdu a tedy i sňatku. Viz *Articles of the marriage treaty from 12th September 1496* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 123–129. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp123-129> [citováno 2. října 2021].

infantky do nového království.¹⁴⁶ Velice podstatné bylo, že z původní domluvy byla po této úpravě vyjmuta zmínka o Svaté lize a o vztazích mezi Anglií a Svatou říší římskou.¹⁴⁷ Je zřejmé, že dohoda o vynechání informací a podmínek vstupu Anglie do Svaté ligy, měla co dočinění s politickou situací, ve které se Jindřich VII. nacházel. Anglie v tuto dobu i přes všechny uzavřené smlouvy s papežem a Maxmiliánem I. stále nebyla definitivně členem Ligy. Příčinou bylo, že anglický král neustále odkládal válku s Francií.

Důvodem, proč Jindřich VII. Tudor odkládal neustále válku proti Francii, ačkoli ji po něm všichni jeho spojenci požadovali, byla obava z rozpoutání války také se Skotskem, jelikož Skotsko bylo spojencem Francie. Obě království k sobě pojila tzv. The Auld Alliance,¹⁴⁸ která spojovala skotské a francouzské krále proti anglickým panovníkům.

Jindřich VII. si riziko války se Skotskem velice dobře uvědomoval. Pokud by skutečně došlo na vyhlášení války Francii, bylo by téměř jisté, že se Skotsko postaví na jejich stranu a využije tak strategicky svou polohu. Právě tato skutečnost nejspíš vedla Jindřicha VII. k rozhodnutí, že by si měl skotského krále nějakým způsobem naklonit, což mu doporučoval i Ferdinand Aragonský. Španělsko anglickému králi radilo, aby provdal jednu ze svých dvou dcer za skotského krále Jakuba IV.¹⁴⁹ Naopak společně s touto radou bylo také Jindřichovi VII. doporučeno, aby odmítl nabídku oženit svého syna s dcerou Bourbonského vévody.¹⁵⁰ Z jednání Španělska je patrné, že se Ferdinand

¹⁴⁶ *Articles of the marriage treaty from 12th Semptember 1496* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 123–129. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp123-129> [citováno 2. října 2021].

¹⁴⁷ *Treaty of alliance from 12th Semptember 1496* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 123–129. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp123-129> [citováno 2. října 2021].

¹⁴⁸ The Auld Alliance byla dohoda mezi Skotskem a Francií o vzájemné pomoci v případě napadením jedné ze zemí Anglií. Tato aliance spojovala obě království již od roku 1295 a platila až do roku 1560. Viz např. Britannica dostupné online na: <https://www.britannica.com/event/Battle-of-Flodden> [citováno 2. října 2021]. Původně ji podepsali, skotský král John Balliol (vládl v letech 1292–1296) Viz např. Britannica dostupné online na <https://www.britannica.com/biography/John-king-of-Scotland-1250-1313> [citováno 2. října 2021] a francouzský král Philip IV. Francouzský (vládl mezi léty 1285–1314) Viz např. Britannica dostupné online na: <https://www.britannica.com/biography/Philip-IV-king-of-France> [citováno 2. října 2021], proti Edwardovi I. (1239–1307), kterému se přezdívalo Hammer of the Scots. Viz např. Britannica dostupné online na: <https://www.britannica.com/biography/Edward-I-king-of-England> [citováno 2. října 2021].

¹⁴⁹ Jindřich VII. měl také dvě dcery, mladší Marii a straši Markétu, která byla nakonec skutečně provdána za skotského krále Jakuba IV.

¹⁵⁰ "...Thinks that a marriage of the son of Henry with the daughter of the Duke of Bourbon would be a misfortune..." Viz *Proposed marriage for the son of Henry VII. from 12th Semptember 1496* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 123–129. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp123-129> [citováno 6. listopadu 2021].

Aragonský cítil francouzskou nabídkou Anglii na uzavření spojení a sňatku značně znepokojen. Kromě nabídky mu také dělalo starost, že Jindřich VII. neustále odkládal válku s Francií. Příčinou obav ze strany Španělska bylo odložení sňatku Artura a Kateřiny, přestože smlouva byla stále platná. Obavy byly nakonec příčinou toho, že Ferdinand a Isabela byli ochotni přijmout nové podmínky, které byly domluveny mezi oběma stranami na začátku října téhož roku. Nebylo tudíž žádným překvapením, že nová dohoda vyznívala mnohem prospěšněji pro Anglii.¹⁵¹

Mezi novými podmínkami byl také vysvětlen důvod odložení uzavření sňatku mezi Arturem Tudorem a Kateřinou Aragonskou. Podle původního plánu měla být španělská infantka poslána do Anglie po dovršení dvanácti let, tedy již v roce 1497. Manželství mělo být původně uzavřeno v princezniných dvanácti letech, přičemž její nastávající choť byl o necelý rok mladší. Problém tak spočíval ve věku prince Artura. Bylo zapotřebí, aby Artur dovršil věk alespoň čtrnáct let. Za předpokladu, že by manželství mělo být uzavřeno dříve, bylo by zapotřebí papežského dispenzu.¹⁵² Stejná překážka se týkala i již uzavřených zasnub, pro které bylo potřebné získat dispenz od papeže zpětně.¹⁵³

V korespondenci doplňující další jednání mezi Anglií a rodícím se Španělskem se objevuje i zmínka o řešení situace, pokud by Artur zemřel. Zmíněná situace však počítá pouze s variantou smrti prince z Walesu za předpokladu, že po něm zůstane jeho mužský potomek. V tomto případě by měl na trůn přednostní právo právě syn Kateřiny a Artura.¹⁵⁴

¹⁵¹*Conditions of the marriage treaty. from 1st October 1496* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 129–130. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp129-130> [citováno 6. listopadu 2021].

¹⁵²Uzavírání sňatku se ve středověku a novověku řídilo církevními předpisy, přičemž pro uzavření manželství byl stanoven tzv. kanonický věk. To byla věková hranice, odkdy mohly být uzavírány sňatky mezi dětmi „per verba de praesenti“. U dívek byla tato hranice stanovena na dvanáct let a u chlapců na čtrnáct let. Pro manželství mladších dětí bylo potřeba, aby papež udělil dispenz a to pouze ve výjimečných případech. Do doby dosažení kanonického věku směli uzavřít pouze manželství „per verba de futuro.“ Viz Martin NODL, *Dětské sňatky* in Slavnosti, Ceremonie a Rituály v pozdním středověku eds. Martin NODL, František ŠMAHEL, Praha, 2014, s. 79.

¹⁵³*Supplication to be addressed to the Pope from 10th January 1497* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 131–146. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp131-146> [citováno 8. listopadu 2021].

¹⁵⁴*Letter from Henry VII. to Ferdinand and Isabella. 1st January 1497* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 131–146. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp131-146> [citováno 8. listopadu 2021].

Jindřich VII. sice chápal domluvený sňatek jako jeden ze svých největších triumfů v oblasti sňatkové politiky, přesto potvrzené zásnuby až do svatby držel v tajnosti.¹⁵⁵ Důvodem byla jeho obava z reakce Skotska. Jakub IV. Skotský by mohl zaujmout odmítavý postoj a chápat uzavřené anglo-španělské zásnuby jako zradu Francie a pokusit se proti nim zasáhnout. Anglický král si byl velmi dobře vědom, jaké důsledky by pro něj odmítnutí francouzského vévody mohlo mít. Udržení celé situace v utajení bylo Anglii ostatně doporučeno i ze strany Ferdinanda Aragonského.¹⁵⁶ Španělsko totiž mělo samo obavy z rozpoutání války nejen s Francií, ale také se Skotskem. Jindřich VII. obdržel od svého nastávajícího zetě dokonce písemné doporučení, aby vyhověl skotským návrhům na mír.¹⁵⁷ Součástí mírových jednání se Skotskem byla mimo jiné dohoda o sňatku dcery Jindřicha VII. s Jakubem IV.

Kateřina Aragonská a Artur Tudor byli sice již rok zasnoubení, ale dispenz od papeže získali až zpětně v březnu roku 1498.¹⁵⁸ Papež jim udělil výjimku v otázce jejich věku. Pokud by dispenz snoubencům nebyl udělen, byly by zásnuby chápány jako neplatné. Zneplatnění uzavření manželství „per verba de futuro“ by dále mělo vliv na celou dohodu o sňatku a tudíž i na mír mezi Anglií a rodícím se Španělskem. Vzhledem k situaci, která byla v tuto dobu v Evropě a vstupu Anglie do Svaté ligy, se od papeže ani jiné jednání neočekávalo. Papež sám si byl tudíž velice dobře vědom, jaké by jeho případné odmítnutí vyhovět oběma stranám mohlo mít pro Evropu konce 15. století důsledky.

V červenci roku 1498 se již objevují poslední zprávy před odjezdem Kateřiny do Anglie. Kromě zpráv o obdržení papežské buly se začala definitivně řešit otázka

¹⁵⁵*Betrothal of the Princess Katharine and the Prince of Wales from 10th January 1497* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 131–146. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp131-146> [citováno 8. listopadu 2021].

¹⁵⁶*Betrothal of the Princess Katharine and the Prince of Wales from 10th January 1497* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 131–146. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp131-146> [citováno 8. listopadu 2021].

¹⁵⁷*Henry must be dissuaded from making way on Scotland from 28th March 1497* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 131–146. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp131-146> [citováno 8. listopadu 2021].

¹⁵⁸*Dispensation for the marriage granted from 7th March 1498* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 147–149. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp147-149> [citováno 8. listopadu 2021].

způsobu a času přepravy Kateřiny, ale také detaily o uzavření sňatku.¹⁵⁹ V květnu roku 1499 se konala v Anglii svatba v zastoupení, o čemž vypovídá korespondence zasláná do Španělska.¹⁶⁰ Jindřich VII. se v dopisech také zmínil o svém přání, aby byla princezna z Walesu,¹⁶¹ co nejdříve poslána do Anglie.¹⁶² Na jaře o rok později bylo stanoveno, že princezna Kateřina bude do Anglie poslána, jakmile dovrší princ z Walesu čtrnácti let.¹⁶³ Jindřich VII. Tudor nicméně v další korespondenci naléhal, aby byla princezna Kateřina do Anglie odeslána dříve.¹⁶⁴

Poté, co bylo manželství na obou stranách uzavřeno v zastoupení a princezna byla již očekávána v Anglii, vyvstal opět problém s vyplacením věna. Španělsko si po důkladné kontrole původní a nově uzavřené smlouvy všimlo, jak moc je pro ně nová smlouva nevýhodná. Svou nelibost dalo okamžitě najevo anglickému králi a začala další jednání, jak smlouvu alespoň částečně usměrnit, aby byla pro Ferdinanda Aragonského přijatelná.¹⁶⁵ Veškerá jednání sebou samozřejmě přinesla opětovné odložení odeslání princezny Kateřiny do Anglie. Jednou ze změn, které si Španělsko na Anglii vymohlo, bylo vyplacení poloviny věna po naplnění manželství. První polovina byla vyplacena bezprostředně po proběhnutí obřadu a druhá až po milostném aktu novomanželů.¹⁶⁶

Smlouva ale obsahovala podle Španělska mnoho dalších nedostatků oproti smlouvě předchozí, například, že nebylo blíže stanoveno datum svatební ceremonie po

¹⁵⁹*Papal dispensation from 24th July 1498* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 167–180. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp167-180> [citováno 8. listopadu 2021].

¹⁶⁰*Marriage ceremony from 19th May 1499* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 199–213. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp199-213> [citováno 12. listopadu 2021].

¹⁶¹Titul princezna z Walesu připadl Kateřině Aragonské po sňatku s Arturem Tudorem, jedná se o anglický šlechtický titul pro manželku následníka trůnu.

¹⁶²*Princess Katharine from 25th August 1498* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 180–195. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp180-195> [citováno 8. listopadu 2021].

¹⁶³*Time of sending the Princess Katharine to England from 12th March 1499* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 199–213. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp199-213> [citováno 12. listopadu 2021].

¹⁶⁴Viz například: *Princess Katharine and the Prince of Wales from 24th March 1500* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 217–218. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp217-218> [citováno 12. listopadu 2021].

¹⁶⁵*Treaty of marriage between Princess Katharine and the Prince of Wales from 6th June 1500* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 220–238. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp220-238> [citováno 12. listopadu 2021].

¹⁶⁶*Time of payment of the marriage portion from 6th June 1500* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 220–238. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp220-238> [citováno 12. listopadu 2021].

příjezdu Kateřiny do Anglie apod. Největší starost však dělalo Ferdinandovi nadále věno, protože podle nové smlouvy by bylo Španělsko povinno zaplatit větší částku, než pokládalo za přijatelnou. Na základě těchto nedostatků se Španělsko rozhodlo žádat změnu nejen několika bodů, nýbrž celé smlouvy.¹⁶⁷ Odpovědí Ferdinandovi bylo, že musí napsat dopis, ve kterém své požadavky specifikuje, aby mohly být řešeny.

Ve většině korespondence, která proběhla mezi oběma stranami v posledních letech po uzavření manželství v zastoupení, se jednalo o princeznu věnu a jejím příjezdu do Anglie. Jindřich VII. poněkud tlačil na Španělsko ohledně posláni princezny z Walesu do její nové země. Anglický panovník se tudíž ani netajil svým potěšením, když se červnu 1500 dozvěděl, že princezna má být poslána do Anglie na konci léta.¹⁶⁸ V jednom z dopisů, který zaslal španělský velvyslanec v Anglii Ferdinandovi Aragonskému, padla také zmínka o pochybách Jindřicha VII. Španělský velvyslanec varoval katolická veličenstva, že Anglie ztrácí víru v odesláni princezny Kateřiny do nové domoviny.¹⁶⁹ Pochybnosti této povahy by mohly velice poškodit anglo-španělské diplomatické vztahy a mír mezi oběma stranami. Necelý měsíc po příslibu odesláni princezny na konci léta poslalo Španělsko nový dopis, ve kterém psalo o opětovném prodloužení Kateřinina odjezdu. Byla také uzavřena domluva, aby princezna byla poslána na svátek sv. Jana Křtitele v následujícím roce, ale za podmínky, že se domluva už nezmění.¹⁷⁰

Poněkud zvláštní se jevil nový požadavek Španělska. Ferdinand Aragonský vyžadoval po Anglii, aby byla opět uskutečněna svatba v zastoupení poté, co Artur dovrší čtrnácti let. Teprve poté Španělsko pošle princeznu do Anglie.¹⁷¹ Bylo sice skutečností, že jakékoli uzavření manželství v 15. a 16. století bylo neplatné, pokud jej

¹⁶⁷*The treaty must be amended from 6th June 1500* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 220–238. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp220-238> [citováno 12. listopadu 2021].

¹⁶⁸*Coming of the Princess Katharine to England from 20th June 1500* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 220–238. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp220-238> [citováno 14. listopadu 2021].

¹⁶⁹*Her coming to England from 29th June 1500* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 220–238. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp220-238> [citováno 14. listopadu 2021].

¹⁷⁰*Postponement of the coming of the Princess Katharine from 24th July 1500* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 239–241. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp239-241> [citováno 14. listopadu 2021].

¹⁷¹*Ceremony to be performed afresh from 13th August 1500* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 241–243. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp241-243> [citováno 14. listopadu 2021].

uzavřeli děti, které nedosáhly kanonického věku,¹⁷² ovšem v případě anglo-španělského sňatku byla tato záležitost předem ošetřena papežským dispensem. Z předchozí korespondence je nicméně známo, že Španělsko mělo problémy s přípravami na plavbu, ale také finanční potíže.¹⁷³ Požadavek Ferdinanda Aragonského měl tak Španělsku ve skutečnosti jen získat čas na přípravu a získání potřebných financí na princeznino věno. Jindřich VII. se však netajil tím, že byl proti opakování obřadu. Důvodem mu k tomu byly velké výdaje.¹⁷⁴ Na druhou stranu, se anglický král obával, aby Španělsko nezměnilo na sňatek názor, což vedlo k tomu, že se obřad nakonec opakoval i v Anglii.¹⁷⁵

Na základě kladné odezvy z Anglie, která se týkala opakování obřadu, bylo na jaře roku 1501 stanoveno, že brzy bude princezna Kateřina poslána do Anglie. Anglický král mimo jiné vyhověl španělskému požadavku na určení svatebního obřadu ihned po příjezdu Kateřiny Aragonské. Poslední svatební ceremonie, již za přítomnosti obou partnerů, se tudíž měla konat na anglické půdě.

Kateřina Aragonská měla dorazit do Anglie koncem května, avšak její příjezd se protáhl kvůli problémům na španělské straně. Princezna se nakonec v Anglii vylodila až koncem září téhož roku.¹⁷⁶ Po příjezdu do Anglie čekalo Kateřinu ještě několikadenní cestování po nové zemi, než se dostala do Londýna, kde se konala svatba dne 14. listopadu 1501.¹⁷⁷ Po neustálém odkládání odjezdu a velice problematičtém jednání, které se vleklo více než deset let, byl sňatek uskutečněn. Na první pohled se vše jeví jako definitivně uzavřené. Nové obtíže na sebe nicméně nenechaly dlouho čekat.

¹⁷²Kanonický věk pro uzavření manželství byl u dívek dvanáct let a u chlapců čtrnáct let. Viz Martin NODL, *Dětské sňatky* in Slavnosti, Ceremonie a Rituály v pozdním středověku eds. Martin NODL, František ŠMAHEL, Praha, 2014, s. 79.

¹⁷³*Her coming to England from 29th June 1500* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 220–238. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp220-238> [citováno 14. listopadu 2021].

¹⁷⁴*Henry objects to a repetition of the marriage ceremony from 27th December 1500* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 247–253. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp247-253> [citováno 16. listopadu 2021].

¹⁷⁵*The ceremony performed from 27th December 1500* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 247–253. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp247-253> [citováno 16. listopadu 2021].

¹⁷⁶*Voyage of the Princess of Wales, and arrival in England from 4th October 1501* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 253–265. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp253-265> [citováno 16. listopadu 2021].

¹⁷⁷*Dowry of the Princess of Wales from 14–20th November 1501* in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London, 1862), s. 253–265. Dostupné na: British History Online <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp253-265> [citováno 16. listopadu 2021].

Největším problémem se po čase ukázalo vyplacení princeznina věna Španělskem Anglii. Rodící se Španělsko se na počátku 16. století ocitalo v tíživé ekonomické, ale i politické situaci. Tyto důvody později vedly Ferdinanda Aragonského, aby využil situace smrti prince Artura a pokusil se zpochybnit skutečné naplnění manželství své dcery. Velice mu k tomu nahrávala skutečnost, že spolu oba manželé žili jen velmi krátký čas a z jejich svazku nevzešel žádný potomek. Zdali však princezna Kateřina s Arturem Tudorem milostně žila je velice sporné.

Nejistota naplnění manželství se později ukáže jakožto skutečně podstatná ve vztahu k otázce anulace sňatku Jindřicha VIII. Tudora a vdovy po Arturovi, Kateřiny Aragonské. Záležitost, která se na počátku 16. století zdála jako jednou provždy vyřešená papežským dispenzem, nakonec napomohla zcela změnit tvář anglické církve.

4. Anulace sňatku Jindřicha VIII. Tudora a Kateřiny Aragonské a otázka (ne)naplněného manželství

Odpověď na otázku, zdali Kateřina Aragonská skutečně naplnila svůj sňatek s Arturem Tudorem, je velmi nejasná, přesto je její role v dějinách Anglie velice podstatná. Jindřich VIII. v první polovině 16. století postavil právě tuto záležitost společně s validitou papežské dispenzační buly do popředí politického dění celého království. Odpověď na otázku se tímto královým tahem stala nejhledanější své doby a později také jednou z příčin rozluky anglické církve od římskokatolické církve v Římě.

Nejen mnoho současných, minulých, především britských, ale i amerických a dalších historiků se ve svých četných publikacích snažilo nalézt odpověď právě na tuto otázku. Někteří se po zvážení argumentů přiklonili na jednu ze stran, jiní se naopak po prozkoumání argumentů a důkazů rozhodli nepřiklonit se ani k jedné straně. Mnoho děl, která se reformací církve v Anglii zabývá, se tuto otázku rozhodlo úplně vypustit.

Valná část odborných publikací vztahujících se k tomuto tématu interpretuje názor svých autorů, kteří se přiklání k nenaplnění manželství mezi Kateřinou Aragonskou a Arturem Tudorem. Po zvážení různých argumentů, jež uvádějí ve svých publikacích, nakonec připouštějí, že Kateřina Aragonská při své přísaze, že Artura nikdy tělesně nepoznala, „mluvila pravdu.“

Skutečná odpověď na otázku může nicméně být i na druhé straně. Prostřednictvím analýzy pramenů a zvážení argumentů vybraných odborných publikací, se tato práce nově zaměří na možnost, že Kateřina Aragonská svůj sňatek s Arturem Tudorem naplnila. K této problematice se vztahuje mnoho publikací, ovšem nejvíce se výše zmíněnou otázkou zabývají jen některé.

V návaznosti na odpověď k otázce naplnění sňatku Kateřiny a Artura budou v textu zváženy různé podmínky, za kterých by mohlo být manželství Jindřicha a Kateřiny anulováno aniž by došlo k roztržce Anglie s římskou kurií. Pokud by papež anulaci sňatku Jindřichovi VIII. povolil, neznamenalo by to samozřejmě, že by k církevní reformaci nedošlo. Anulace nebyla jedinou příčinou rozluky Anglie s Římem, nicméně mohlo ji to například oddálit nebo jiným způsobem pozměnit její počátek a průběh.

4. 1. Pohled dosavadní historiografie

Pro zhodnocení pohledu dosavadní historiografie vztahující se k anglické církevní reformaci bylo užito zhodnocení stanovisek vybraných knih,¹⁷⁸ které se problematikou (ne)naplnění sňatku Kateřiny Aragonské a Artura Tudora zabývaly podstatně více než publikace jiných autorů.¹⁷⁹ Analýza je zaměřena především na zjištění stanoviska jednotlivých autorů a jejich publikací, na jejich argumentaci a využití pramenů. Pro hledání odpovědi na otázku, zdali Kateřina naplnila své manželství s Arturem, je velice podstatné, jaké argumenty autoři pro svá tvrzení použili a také jakými prameny své stanovisko podpořili.

Základními otázkami pro analýzu tedy jsou: za prvé, zdali jsou prameny, o které se argumentace autorů těchto publikací opírají, důvěryhodné a spolehlivé či naopak nikoli. Za druhé, do jaké míry je argumentace jednotlivých autorů smysluplná. Všechny využitě publikace, ačkoli se v některých případech argumentace rozcházejí, mají jednu věc společnou. Jejich základním stanoviskem je, že Kateřina Aragonská při své přísaze „mluvila pravdu.“ Tedy, že své manželství s Arturem Tudorem skutečně nenaplnila a tudíž vstupovala do manželství s Jindřichem VIII. jako panna. Právě v tomto významném bodě se tato práce liší od jiných publikací. Cílem tohoto textu je umožnit náhled na problematiku z druhé strany.

Jako jeden z nejčastěji objevovaných argumentů jsou uváděny záznamy z výslechů svědků, které probíhaly u soudu. Některé tyto výpovědi se staví na „stranu Kateřiny Aragonské,“ jiné naopak na „stranu Jindřicha VIII.“ Většina autorů využívá tato svědectví, aby podpořili své stanovisko o nenaplnění. Velice často používají výpověď jedné z nejbližších komorných Kateřiny Aragonské, Doni Elvíry, která tvrdila,

¹⁷⁸Těmito knihami jsou: Thomas PENN, *Winter King: the dawn of Tudor England*, Londýn 2011.; Sean CUNNINGHAM, *Prince Arthur: the king who never was*, Gloucestershire 2016.; Antonia FRASER, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993.; Jasper Godwin RIDLEY, *Henry VIII. — the politics of Tyranny*, New York 1985.; Henry Ansgar KELLY, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976.; George W. BERNARD, *The King's Reformation*, New Heaven — Londýn 2005.; Alison WEIR, *The six wives of Henry VIII.*, New York 1992.; Francis Aidan GASQUET, *The first divorce of Henry VIII.: as told in the state papers*, Londýn 1894.; John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968.; Albert Frederic POLLARD, *Henry VIII.*, New York and Bombay 1905.

¹⁷⁹Například: Colin PENDRILL, *The English Reformation: crown power and religion change, 1485—1558*, Oxford 2000.; Peter, SERVINI, *The English Reformation*, Londýn 1997.; David Gordon NEWCOMBE, *Henry VIII. and the English Reformation*, Londýn a New York 1995.

že Kateřina byla panna.¹⁸⁰ Kateřina si tuto dámu s sebou přivezla ze Španělska, tudíž jí byla údajně velmi blízká, což byl důvod, který měl podle autorů dodat jejímu svědectví na důvěryhodnosti. Objevují se nicméně i výpovědi svědků, kteří hovořili o tom, jak se princ Artur po první manželské noci vychloubal, že „*minulou noc byl uprostřed Španělska*.“¹⁸¹ Velmi zajímavý je postoj autorů ke svědectvím, jež mohla sloužit pro důkaz toho, že Kateřina nebyla panna, když si brala Jindřicha VIII. Tato svědectví jsou často v publikacích degradována a je snižována jejich věrohodnost. Například v publikaci *The wives of Henry VIII*.¹⁸² se píše, že u soudu ve prospěch Jindřicha VIII. vystupovali někteří svědci s nepříliš průkaznými důkazy,¹⁸³ přičemž na druhou stranu je v téže publikaci vyzdvížena kategorická přísaha Doni Elvíry, která ovšem soudu poskytla také své svědectví.¹⁸⁴ Další publikace se vymezuje vůči svědectví o vychloubání prince Artura se slovy, že šlo spíše o princův pokus zakrýt svůj neúspěch, respektive selhání při samotném milostném aktu.¹⁸⁵ Autorka svůj argument v publikaci opírá o pravděpodobnost, že princ nebyl schopen plnohodnotného pohlavního styku, protože byl prý slabé tělesné konstrukce,¹⁸⁶ ovšem toto autorčino tvrzení o fyzickém stavu Artura není podloženo žádným pramenem, který by jej potvrdzoval.

Je tedy zřejmé, že většina autorů neměřila všechna svědectví stejným metrem. Menší výjimku tvoří publikace *Prince Arthur: the Tudor king who never was*, kde autor naznačuje, že jakékoli výpovědi svědků nemusely být věrohodné, protože si je svědci mohli vymyslet či upravit podle toho, na čí stranu se přikláněli.¹⁸⁷ Toto tvrzení je zde uvedeno bez ohledu na typ svědectví, je tedy zapotřebí přistupovat ke všem svědectvím

¹⁸⁰Například: Antonia FRASER, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993, s. 36.; Thomas PENN, *Winter King: the dawn of Tudor England*, Londýn 2011, s. 118.; John Joseph, SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968, s. 8.

¹⁸¹Například: Jasper Godwin RIDLEY, *Henry VIII. — the politics of Tyranny*, New York 1985, s. 177.; „...“*Willoughby, bring me a cup of ale, for I have been this night in the midst of Spain;*“ and afterward said openly, *“Masters, it is good pastime to have a wife...”* Viz Autor informaci převzal z pramene: *A set of depositions as to Katharine's marriage with prince Arthur, part 3: deposition of Sir Antony Willoughby in Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 4, 1524-1530*, ed. J. S. BREWER, London 1875, s. 2572—2585. Dostupné online na British History Online <https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol4/pp2572-2585> [citováno 19. května 2022].; Alison WEIR, *The six wives of Henry VIII.*, New York 1992, s. 24. s

¹⁸²Antonia FRASER, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993.

¹⁸³*Tamtéž*, s. 162.

¹⁸⁴*Tamtéž*, s. 36.

¹⁸⁵ Alison WEIR, *The six wives of Henry VIII.*, New York 1992, s. 34.

¹⁸⁶ *Tamtéž*.

¹⁸⁷Sean CUNNINGHAM, *Prince Arthur: the king who never was*, Gloucestershire 2016.

rovnocenně, což je také důvod, který svým způsobem znevažuje věrohodnost některých tvrzení v publikacích Antonie Fraser¹⁸⁸ a Alison Weir.¹⁸⁹

Snad nejvíce využívaným argumentem pro valnou většinu autorů je fakt, že Kateřina Aragonská slavnostně přísahala, že své první manželství s princem Arturem nikdy nenaplnila.¹⁹⁰ Současně s četností tohoto argumentu pro nenaplnění manželství je této záležitosti také připisována největší váha. Je až s podivem, jak velkou váhu historici připisují tvrzení, které je jen ztěžka ověřitelné. Skutečnost, že Kateřina Aragonská složila slavnostní přísahu, je sice sama o sobě velmi zvláštní událostí, která má jistě svou váhu, nicméně právě toho si musela být vědoma i sama španělská infantka. Otázkou tedy zůstává, zdali je rozumné připisovat tak velkou váhu tvrzení, které není možno si nikde ověřit. Kde tedy berou historici, jež staví základy svých tvrzení na tomto faktu jistoty, že Kateřina při své slavnostní přísaze nelhala. Naopak, sama princezna z Walesu si byla velice dobře vědoma toho, v jaké pozici se nacházela. Je tedy velmi pravděpodobné, že po zvážení své situace mohla Kateřina o svém stavu záměrně lhát. Mohla tak činit nejen pro to, aby jako rodilá Španělka hájila zájmy své dynastie,¹⁹¹ nýbrž také proto, že jako panna by měla mnohem snazší cestu k novému sňatku. Připsat tedy největší váhu tvrzení, jehož pravdivost si nikdo ani v 16. století nemohl, stejně jako dnes spolehlivě ověřit, je vcelku ukvapené a nerozvážené rozhodnutí, které tak zbytečně ubírá na věrohodnosti některých důkazů a argumentů některých publikací.¹⁹²

Vůči možnosti, že Kateřina Aragonská mohla při své přísaze na panenství lhát, aby tak hájila vlastní a dynastické zájmy, se vymezuje Alison Weir ve své publikaci. Autorka píše, že ačkoli měla (Kateřina) své vlastní zájmy (myšleno zájmy své a dynastie), které musela chránit, byla ženou zdravých zásad, což je důvod proč je podle

¹⁸⁸ Antonia FRASER, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993.

¹⁸⁹ Alison, WEIR, *The six wives of Henry VIII.*, New York 1992.

¹⁹⁰ Například: Alison WEIR, *The six wives of Henry VIII.*, New York 1992.; Jasper Godwin RIDLEY, *Henry VIII. — the politics of Tyranny*, New York 1985.; George W. BERNARD, *The King's Reformation*, New Heaven — Londýn 2005.; John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968.

¹⁹¹ Jasper Godwin RIDLEY, *Henry VIII. — the politics of Tyranny*, New York 1985, s. 31.; Alison WEIR, *The six wives of Henry VIII.*, New York 1992, s. 34.

¹⁹² Například: Alison WEIR, *The six wives of Henry VIII.*, New York 1992.; Jasper Godwin, RIDLEY, *Henry VIII. — the politics of Tyranny*, New York 1985.; George W. BERNARD, *The King's Reformation*, New Heaven — Londýn 2005.; John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968.

Alison Weir více pravděpodobné, že Kateřina mluvila pravdu.¹⁹³ Stejně tak, jako může tvrzení o zásadách posloužit pro podporu pravdivé přísahy, může ovšem také posloužit přesně naopak. Dalo by se totiž říci, že právě proto, že Kateřina byla ženou zdravých zásad, jednala v zájmu své rodové dynastie. Autorka tedy ve své publikaci uvedla jako argument tvrzení, které je možné převrátit tak, aby posloužilo každému, tak jak se mu to „zrovna hodí.“ Jedná se tedy o argument, který může autorčino tvrzení jak podložit, tak také spolehlivě oslabit.

Dalším argumentem, kterým se někteří autoři snaží podpořit své přesvědčení o nenaplnění manželství mezi Kateřinou Aragonskou a Arturem Tudorem, je tvrzení o mládí obou manželů.¹⁹⁴ V publikaci *The wives of Henry VIII.* je uvedeno, že manželství nemohlo být naplněno, protože Kateřina a Artur v době uzavření sňatku nebyli dostatečně fyzicky zralí, aby spolu mohli mít styk. Podle autorky Artur ani v nejbližší době po svatbě pravděpodobně nedosáhl pubescence,¹⁹⁵ čímž chtěla naznačit, že Kateřina a Artur nebyli v takto mladém věku schopni počít potomka. V roce 1501, bylo Arturovi patnáct let a Kateřině o rok více, ačkoli je možné, že v tuto dobu princ Artur nedosáhl pubescence, není toto tvrzení příliš pravděpodobné, nicméně ani fakt, že by pár nebyl schopen početí potomka, nemůže sloužit jako důkaz, že mezi sebou neměli manželé sex. Zdali totiž dosáhl Artur pubescence, tedy byl schopen oplodnit ženu, či nikoli, je argument, který by byl využitelný v otázce zplození potomka. Autorčino pokus argumentovat nedosaženou pubescencí prince Artura se takto svým způsobem míjel účinkem. Naopak v 16. století bylo častou praxí, že takto mladí lidé uzavírali sňatky a měli spolu pohlavní styk, přičemž ani možnost nedosažení pubescence Arturovi ani Kateřině nebránilo, aby spolu udržovali sexuální poměr.

Spolu s argumentem, že Kateřina Aragonská složila slavnostní přísahu, že manželství s Arturem Tudorem nikdy nenaplnila, souvisí také další argument, který některé publikace uvádějí. Jedná se o tvrzení, že Kateřina krátce po smrti prince Artura napsala svému otci, Ferdinandovi Aragonskému dopis. V tomto dopise se španělská infantka, nyní již princezna vdova, zmiňuje právě o tom, že je stále panna, tedy že s princem neměla žádný poměr. Tento argument je jako jeden z mála skutečně podložen

¹⁹³ Alison WEIR, *The six wives of Henry VIII.*, New York 1992, s. 34.

¹⁹⁴ Jasper Godwin RIDLEY, *Henry VIII.— the politics of Tyranny*, New York 1985.; Antonia, FRASER, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993.

¹⁹⁵ Antonia FRASER, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993, s. 29.

prameny a hovoří o něm například publikace Johna Scariscbricka.¹⁹⁶ Kateřina skutečně takový dopis svému otci napsala, nicméně nejednala bez účelu. Reagovala na vzniklou situaci a možnost znovu se provdat. Fakt, že Kateřinin dopis byl reakcí na takovou situaci, je již sám o sobě dostatečným argumentem pro to, že mohla lhát i v dopise. Samozřejmě zde vzniká prostor pro otázku, proč by něco takového dělala, když psala dopis svému otci. Nabízenou odpovědí je princeznino vědomí, že její korespondence s otcem má v takovémto případě politický charakter a je tudíž velmi pravděpodobné, že ještě před doručením bude otevřena právě za účelem „zkoumání pravdy o jejím panenství.“

Častěji využívaným argumentem, který se nicméně také vztahuje ke korespondenci, je dopis, který poslal Ferdinand Aragonský svému velvyslanci v Římě.¹⁹⁷ V tomto dopise se španělský král vyjadřuje k papežské výjimce,¹⁹⁸ ve které je napsáno, že Kateřina své manželství s Arturem naplnila.¹⁹⁹ Ferdinand v dopise velvyslanci píše, že Kateřina a Artur byli pouze oddáni, ale manželství nedokončili a Kateřina je tedy stále panna, ostatně jak je velmi dobře známo i v Anglii. Dále se také ohrazoval, že kvůli vystupování Angličanů k této záležitosti, je zapotřebí souladu dispenzu a manželské dohody kvůli zajištění legitimacy manželství Kateřiny Aragonské s Jindřichem Tudorem. Na legitimitě svazku bylo totiž závislé nástupnické právo případných potomků.²⁰⁰

¹⁹⁶John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968, s. 188.

¹⁹⁷*Instructions to De Rojas from 23th August 1503*, in *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485—1509*, ed. G A Bergenroth, London 1862, s. 309—310. Dostupné na: *British History Online* <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp309-310> [cit. 18.dubna 2022].; *Letter from Ferdinand to De Rojas explaining the real state of things as regards the consummation of the marriage of Prince Arthur and Princess Catherine, written August 23th, 1503 Volume II.*, in *Records of the reformation, the divorce 1527—1533*, ed. Nicholas Pocock, Oxford 1870, s. 426—428.

¹⁹⁸Touto výjimkou není myšlena papežská dispenzační bula, která byla vydána v prosinci roku 1503, ale Konfirmační pojednání o manželství známé spíše jako tzv. Španělská zpráva, ve kterém se papež s jistotou o manželství Kateřiny a Artura vyjadřuje jako naplněném, což je také důvod ohrazení Ferdinanda Aragonského. Viz *Confirmatio Tractatus, de Matrimonio Henrici Principis Wallie cum Katerina Infante in Foedera Conventiones Literae, et Cujuscunque Generis Acta Publica, inter Reges Angliae, et Alios Quosvis Imperatores, Reges, Pontifices, Principes, vel Cummunitates, ab Ineunte Saeculo Duodecimo, viz ab Anno 1101, ad nostra usne Tempora, Habita aut Tractata, Ex Autographis, infra Secretiores Archivorum Regiorum Thesaurarias, per multa Saecula recinditis, fideliter Exscripta.* in *Lucem Missade Mandato Reginae. Accurante Thoma Rymer, Ejusdem Serenissimae Reginae Historiographo Volue XIII.*, ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 76.

¹⁹⁹Tamtéž.

²⁰⁰*Instructions to De Rojas from 23th August 1503*, in *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485—1509*, ed. G A Bergenroth, London 1862, s. 309—310. Dostupné na: *British History Online* <https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp309-310> [citováno 18.dubna 2022].; *Letter from Ferdinand to De Rojas explaining the real state of things as regards the consummation of the*

Na druhou stranu, stejně jako existují dopisy, které dokládají, že Kateřina mohla být skutečně panna, když vstupovala do manželství s Jindřichem VIII., je možné dohledat i dokumenty, jež svědčí o pravém opaku. Příkladem, který hovoří za všechny, je již výše zmíněná dohoda mezi Španělskem a Anglií z roku 1503, kde se obě strany zavazují, že získají od papeže dispens, protože Kateřina Aragonská uzavřela sňatek s Arturem Tudorem, a je tudíž spřízněná s Jindřichem v prvním stupni spřízněnosti, protože manželství bylo uzavřeno podle rituálů katolické církve a poté konzumováno.²⁰¹

Dalšími dokumenty, které hovoří v neprospěch Kateřiny Aragonské, jsou tzv. Španělská zpráva neboli pojednání o manželství,²⁰² které vydal papež ještě před dispensem a samozřejmě samotná papežská dispensační bula.²⁰³ Způsob jakým papežská bula definovala důvod dispenzu je ovšem poněkud zvláštní. Papež totiž zdůvodnil udělení výjimky z kanonického práva „možným naplněním sňatku“ Kateřiny Aragonské a Artura Tudora.

Této sporné části ohledně slova „forsan,“ což latinsky znamená „snad nebo možná,“ využilo několik autorů ve svých publikacích.²⁰⁴ Tito autoři se pokusili využít neobvyklé formulace a postavit na jejím základě své tvrzení o tom, že Kateřina a Artur své manželství nenaplnili. Každá z publikací tuto problematiku uchopila poněkud rozdílněji, ovšem jejich konečné stanovisko zůstává stejné.

Nejjednodušším způsobem se s výrazem „forsan“ vypořádala publikace „*Henry VIII. - King of England 1491—1547.*“²⁰⁵ Autor knihy zde píše že, díky slovu „forsan“ má papežské bula zvláštní charakter. Podle této publikace, informace uvedené v dispensační bule vyznívají tak, že pokud došlo ke styku mezi Kateřinou a Arturem, tak tato bula vede k udělení výjimky z afinity, která stojí mezi Jindřichem VIII. a

marriage of Prince Arthur and Princess Catherine, written August 23th, 1503 Volume II., in Records of the reformation, the divorce 1527—1533, ed. Nicholas Pocock, Oxford 1870, s. 426–428.

²⁰¹*Treaty Between Ferdinand and Isabella and Henry VII. part: Dispensation for the marriage, in Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. G A Bergenroth, London 1862, s. 306–308. Dostupné na: British History Online <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp306-308> [citováno 18.dubna 2022].*

²⁰²*Confirmatio Tractatus, de Matrimonio Henrici Principis Wallie cum Katerina Infante in „Rymers Foedera“ Volue XIII., ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 76.*

²⁰³*Super Matrimonio cum Katerina Infante Dispensatio Papae in „Rymers Foedera“ Volue XIII., ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 89.*

²⁰⁴Antonia FRASER, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993.; John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968.; Thomas PENN, *Winter King: the dawn of Tudor England*, Londýn 2011.; Henry Ansgar KELLY, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976.

²⁰⁵John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968.

Kateřinou Aragonskou.²⁰⁶ Dále také autor předpokládá, že společně s odstraněním případné afinity automaticky dojde k odstranění další překážky, a sice překážky z veřejné počestnosti,²⁰⁷ která vzešla z uzavření manželské smlouvy.²⁰⁸ Zajímavá je ovšem zmínka autora, že slovo „forsan“ bylo přidáno do papežského dispenzu právě na přání Španělska, respektive Ferdinanda Aragonského, protože v původním pojednání toto slovo chybí.²⁰⁹ Právě absence slova „možná“ způsobuje, že v původním dokumentu se papež otevřeně zmiňuje o naplnění manželství Kateřiny a Artura. Autorův záměr využít slovo „možná“ pro potvrzení svého stanoviska o nenaplnění,²¹⁰ záhy naráží na problém, který si publikace sama předkládá.²¹¹

Další publikací narážející na problematiku slova „forsan“ v papežské bule, je kniha „*The matrimonial trials of Henry VIII.*“²¹² Autor knihy se k této otázce vyjadřuje poměrně stroze, když uvádí, že tato „formulka“ mohla mít pravděpodobně pouze jeden z následujících významů. Za prvé se mohlo jednat o pochybnost papeže, kterou takto vyjádřil i v dispenzační bule nebo mohlo mít toto slovo čistě afirmativní význam,²¹³ což bývalo u takovýchto dokumentů v 16. století poměrně běžnou záležitostí. Pokud by ovšem slovo „forsan“ mělo skutečně afirmativní význam,²¹⁴ znamenalo by to, že se autorův pokus obhájit takto své stanovisko, míjel účinkem. Publikace totiž sama připouští, že i pokud by se opravdu jednalo o vyjádření papežových pochybností, královnino panenství by z toho nebylo možné odvodit. Dokonce by tomu i za těchto okolností mohlo být spíše naopak, protože bula uděluje Kateřině a Jindřichovi VIII. výjimku z afinity.²¹⁵ Autor se ale přesto staví na stranu tvrzení, že Kateřina a Artur své manželství nenaplnili. Jako argument uvádí, že slovo „forsan“ bylo do papežské buly přidáno pouze, aby byly zajištěny všechny možnosti legitimacy manželství, tedy i za

²⁰⁶John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968, s. 187.

²⁰⁷Překážka veřejné počestnosti vzniká uzavřením sňatku, který ale není později naplněn. Na rozdíl od uzavřeného a naplněného sňatku, kdy vzniká překážka z afinity. Viz John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968, s. 187.

²⁰⁸John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968, s. 187.

²⁰⁹John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968, s. 192.

²¹⁰Toto stanovisko autor knihy explicitně vyjadřuje odpovědí na otázku, kterou si sám pokládá. Zdali bylo manželství Kateřiny a Artura naplněno? Odpověď musí být, jednoznačně ne. Viz John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968, s. 188.

²¹¹John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968, s. 192.

²¹²Henry Ansgar KELLY, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976.

²¹³*Tamtéž*, s. 72.

²¹⁴Afirmace neboli afirmativní význam znamená čistě potvrzující význam, což by pak znamenalo, že se jednalo pouze o utvrzení onoho přesvědčení. Viz ABZ slovník cizích slov. Dostupné online na: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/afirmace>[citováno 19. května 2022].

²¹⁵Henry Ansgar KELLY, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976, s. 152.

předpokladu, že by k naplnění došlo.²¹⁶ Zastává tedy názor, že se opravdu jednalo o pochybnost, přestože k naplnění podle jeho publikace ve skutečnosti nedošlo.²¹⁷

Otázkou přítomnosti slova „možná“ v papežském dispenzu se zabývá i publikace „*Winter King: the dawn of Tudor England*.“²¹⁸ Tato kniha se problematiky dotýká již o něco více než předchozí dvě. Spíše než vyznění dispenzu se autor věnuje okolnostem, které zapříčinily právě přítomnost slova „forsan“ v papežské bule. Velmi zajímavým faktem je, že autor ve své publikaci vzhledem k problematice naráží i na možnost, že papež takto učinil z důvodu, že byl Anglií podplacen.²¹⁹ Toto tvrzení nicméně nedává příliš velký smysl. Nabízí se tedy otázka, proč by nedávalo smysl, že Anglie podplatila papeže, respektive, jak se v publikaci píše, že *Jindřich VII. daroval papeži příspěvek na Kruciáty 4000 liber.*²²⁰ Odpověď je obsažena v původním pojednání, kde je explicitně uvedeno, že Kateřina a Artur své manželství naplnili a to bez jakýchkoli pochybností.²²¹ Jediné, za co by se mohl Jindřich VII. pokusit papeže uplatit, je jak sám autor uvádí, aby byla bule nejprve poslána do Anglie, což nakonec nebyla. Takzvaná Španělská zpráva totiž nejprve dorazila do Španělska, kde Isabela Kastilská ani Ferdinand Aragonský neskrývali rozhořčení nad jejím obsahem a trvali na tvrzení, že manželství Kateřiny a Artura nebylo nikdy naplněno. Autor dále uvádí, že slovo „forsan“ bylo do dispenzační buly přidáno na žádost Španělska, což byl od papeže velice chytrý tah, protože tímto způsobem vyhověl Španělsku, ale na druhou stranu ryze neodmítl ani stanovisko Anglie.²²² Papež tedy svým způsobem vyhověl oběma stranám, aniž by samozřejmě věděl, jaké důsledky to později přinese.

Poslední z vybraných publikací, která se zabývá vložením slova „forsan“ do papežské buly, je publikace od Antonie Fraser.²²³ V této publikaci se píše, že to byl právě Ferdinand Aragonský, kdo žádal papeže o doplnění slova „forsan“ do buly, což tak skutečně bylo.²²⁴ Podle autorky se jednalo o španělský manévr, kdy Ferdinand Aragonský toto slovo vnímal jako určitou pojistku, v případě, že by Anglie měla

²¹⁶Henry Ansgar KELLY, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976, s. 117.

²¹⁷Tamtéž.

²¹⁸Thomas PENN, *Winter King: the dawn of Tudor England*, Londýn 2011.

²¹⁹Thomas PENN, *Winter King: the dawn of Tudor England*, Londýn 2011, s. 192–193.

²²⁰„...*Despite the pope's promises – and Henry's slavish palm-greasing, which included £4000 donation to the crusade, or papalslush fund...*“ Viz Tamtéž.

²²¹Tamtéž.

²²²Tamtéž.

²²³Antonia FRASER, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993.

²²⁴Tamtéž, s. 37.

nepoctivé úmysly.²²⁵ Tento údajný manévř Španělska měl spočívat v tom, že bylo zapotřebí, aby manželská smlouva byla ve shodě s papežským dispenzem za účelem legitimacy manželství a nástupnického práva případných potomků.²²⁶ Ferdinand takto měl tedy učinit právě z tohoto důvodu, ačkoli sám zcela otevřeně zastával stanovisko, že jeho dcera je stále panna. V základu tohoto tvrzení je nicméně jeden omyl. Autorka se sice zmiňuje, že případná Španělská zpráva byla pravděpodobně autentická, ale píše zde, že zpráva počítala buď s naplněním, nebo nenaplněním manželství.²²⁷ Problémem však je, že z textu je patrné, že podle autorky se zpráva měla spíše přiklánět k nenaplnění,²²⁸ ovšem jak je zmiňováno i v jiných publikacích, Španělská zpráva se explicitně vyhraňovala ve smyslu naplnění manželství Kateřiny Aragonské a Artura Tudora.²²⁹ Autorčin předpoklad je tedy mylný. Tvrzení o španělském manévř tímto způsobem tudíž pozbývá smyslu. O jakýsi manévř ze strany Španělska se jednat ve skutečnosti mohlo, jen svým způsobem „obráceně.“

Je samozřejmě poměrně nesmyslné, aby Ferdinand „manévřoval“ se slovem „forsan.“ Španělskému králi by se totiž také vzhledem k sjednané domluvě s Anglií spíše hodilo, aby manželství jeho dcery bylo naplněno. Ferdinand se pravděpodobně obával, že by mohla chtít Anglie od sňatku Kateřiny a Jindřicha VIII. ustoupit, tudíž by pro něj bylo mnohem složitější Kateřinu znovu provdat za předpokladu, že už není panna. Anglie nicméně byla svým způsobem také vázána ke Španělsku, protože pokud by se Ferdinandovi podařilo prokázat Kateřinino panenství a Jindřich VII. by od nového sňatku upustil, musel by vrátit již získanou část věna zpět Španělsku. Velice podstatné tedy je, že za těchto podmínek bylo pro Španělsko mnohem výhodnější, stát si za tezí, že Kateřina je stále panna a to hned z několika důvodů. Tím nejpodstatnějším je, že by tak automaticky mělo navrch nad Anglií, protože by nebyl problém princeznu znovu provdat, stačilo by vyžádat si od papeže odstranění překážky z veřejné počestnosti, což nebylo nijak obtížné. Dále také z důvodu, že by to byla právě Anglie, kdo by za předpokladu ustoupení od dohody tratil, ve smyslu, že by musela vrátit již získanou část věna. To by se Španělsku vzhledem k jeho ekonomické situaci spíše hodilo.

²²⁵ Antonia FRASER, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993, s. 37.

²²⁶ *Tamtéž.*

²²⁷ Antonia FRASER, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993, s. 154.

²²⁸ *Tamtéž.*

²²⁹ Například publikace: Thomas, PENN, *Winter King: the dawn of Tudor England*, Londýn 2011.; John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968.; Henry Ansgar KELLY, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976.

Mnohem pravděpodobnější se tedy jeví, že Kateřina Aragonská a Artur Tudor své manželství naplnili a Ferdinand i přestože to věděl, zachoval se, jak nevýhodněji mohl. Tedy tvrdil, že Kateřina je stále panna a „tvářil se,“ že slovem „forsan“ se snaží pouze vyhovět požadavkům a tezí Anglie, aby tak zajistil legitimitu nového manželství a „připoutal“ Anglii k jediné možnosti sňatku pro Jindřicha VIII. Mohlo se tedy skutečně jednat o španělský manévr, ovšem nikoli ve smyslu, jak jej popisuje autorka publikace „*The wives of Henry VIII.*“²³⁰ Spíše se jednalo o manévr, jak zabránit anglo-francouzskému sňatku a pojistit si, že Anglie od spojení se Španělskem necouvne.

Jedna z publikací²³¹ dokonce uvádí jako nepřímý důkaz, že Jindřich VII. měl v určitém momentě zajít skutečně „daleko,“ když tvrdil, že za předpokladu nenaplnění manželství Kateřiny a Artura, španělské infantce nenáleží titul princezna z Walesu.²³² Toto tvrzení mělo podle autora nejspíše vysvětlovat důvod, proč Ferdinand Aragonský nehájil zájmy své dcery ihned po smrti prince Artura. Otázkou ovšem zůstává, jaký smysl by mělo hájit titul princezny, jejíž manžel je mrtev a tudíž se nestane královnou. Z „falešné obhajoby“ jen pro udržení titulu, by toho Ferdinand příliš nezískal, ovšem obhajoba názoru, ve prospěch nenaplnění sebou nesla značné výhody. Pomineme-li, že panenská princezna se může lépe provdat, velkou výhodou by v tomto případě bylo, že Španělsko již nemusí doplácet Anglii zbytek Kateřinina věna, ba dokonce může požadovat vrácení již zaplacené části. Změna názoru za vidinou těchto výhod se tedy jeví mnohem pravděpodobnější, než jakou uvádí Sean Cunningham²³³ ve své publikaci.

V téže publikaci je nicméně uveden i další argument, který částečně souvisí s přísahou Kateřiny Aragonské. Podle autora, totiž není možné, aby Kateřina Aragonská při své slavnostní přísaze lhala, protože takto zásadní životní událost si musela přeci pamatovat velice přesně.²³⁴ Takový argument ovšem naráží na jednu velmi zásadní chybu v pojetí přísahy. Pokud Kateřina Aragonská lhala při své přísaze, musela takto činit záměrně, aby hájila zájmy své a své dynastie. Její křivá přísaha by tudíž nebyla žádným chybným vzpomínáním, ve smyslu, který předkládá tato publikace.²³⁵

²³⁰ Antonia FRASER, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993.

²³¹ Sean CUNNINGHAM, *Prince Arthur: the king who never was*, Gloucestershire 2016.

²³² *Tamtéž*, s. 220.

²³³ Sean CUNNINGHAM, *Prince Arthur: the king who never was*, Gloucestershire 2016.

²³⁴ *Tamtéž*, s. 220–221.

²³⁵ Sean CUNNINGHAM, *Prince Arthur: the king who never was*, Gloucestershire 2016.

Posledním zmíněným argumentem je, že Artura Tudora nemusel nahradit Jindřich VIII. Francis Gasquet²³⁶ ve své publikaci uvádí, že existovala možnost, že by se s Kateřinou Aragonskou oženil Jindřich VII. tedy její vlastní tchán. Právě tento argument měl sloužit jako důkaz, že mezi Arturem a Kateřinou neexistovalo fyzické pouto, tudíž by sňatek Jindřicha VII. a Kateřiny nebyl problém. Za předpokladu, že Kateřina neměla sex s Arturem, nebyla k Jindřichovi VII. nijak příbuzná.²³⁷ Tento argument ovšem svým způsobem vyvrací historie sama, protože proti případnému sňatku Kateřiny a Jindřicha VII. se velmi kategoricky vymezovala Isabela Kastilská, matka Kateřiny Aragonské.

Všechny výše uvedené argumenty zmíněných publikací mají tedy jeden společný cíl, snaží se podpořit stanoviska svých autorů, kteří se „postavili na stranu Kateřiny Aragonské.“ Stejně jako publikace, jejichž zhodnocení bylo předloženo, tak i zbylé publikace, které byly využity pro celkový obraz této kapitoly, zastávají většinový názor. Podle nich byl verdikt historie jednomyslný, a sice že k naplnění nedošlo.²³⁸ Tomuto tvrzení samozřejmě nahrává i fakt, že mnoho publikací, které vznikly po roce 2000, se touto problematikou v rámci církevní reformace v Anglii příliš nezabývají, některé se jí dokonce rozhodly vypustit úplně, ovšem najdou se i výjimky, které jsou zmíněny výše.

Navzdory výše zmíněným argumentům a většinovému názoru o jednomyslnosti verdiktu historie, se stejně jako v 16. století tak i dnes stále nabízí tytéž otázky. Bylo tedy ve skutečnosti manželství Kateřiny Aragonské a Artura Tudora naplněno či nikoli. Měl v návaznosti na řešení tohoto problému Jindřich VIII. možnost anulovat svůj sňatek s vdovou po svém zesnulém bratrovi aniž by to napomohlo rozluce Anglie s Římem.

Právě na tyto velice zásadní otázky se nadcházející text pokusí najít novou odpověď. Verdikt historie nemusel být totiž „až tak jednomyslný“ jako se jeví předchozím publikacím. Stejně jako jsou argumenty a svým způsobem i důkazy, které podkládají stanovisko o nenaplnění, existují také důkazy, které by dokazovaly přesný opak.

²³⁶Francis Aidan GASQUET, *The first divorce of Henry VIII.: as told in the state papers*, Londýn 1894.

²³⁷Francis Aidan GASQUET, *The first divorce of Henry VIII.: as told in the state papers*, Londýn 1894, s. 12–13.

²³⁸Jasper Godwin RIDLEY, *Henry VIII.— the politics of Tyranny*, New York 1985, s. 31.

4. 2. (Ne)naplněné manželství Kateřiny Aragonské a Artura Tudora

Cílem následujícího textu je předložit nový pohled na otázku, zdali bylo manželství Kateřiny a Artura naplněno či nikoli. Existuje totiž možnost, že Kateřina nevstupovala do druhého svazku jako panna, nýbrž jako příbuzná svého nového manžela. Dosavadní historiografie si sice tuto možnost většinou nepřipouští, nicméně existují důkazy, které toto stanovisko podporují. Na první pohled jednomyslný verdikt dějin nemusí být stoprocentní, protože i výše zmíněná argumentace má své trhliny.

Automaticky s odpovědí na tuto otázku tedy vyvstane otázka další, a sice proč, když dosavadní historiografie nic takového nepřipouští. Odpovědi jsou následující argumenty, kterých je hned celá řada.

Snadno uchopitelným argumentem, který by mohl nasvědčovat naplnění manželství mezi Arturem a Kateřinou je samotná existence papežského dispenzu. Fakt, že obě strany uznaly za vhodné vyžádat si dispenz od papeže, bez ohledu na to, co je v něm napsáno, je velice významný. Ferdinand Aragonský sice později tvrdil, že ze strany Španělska šlo pouze o pojistku legitimacy sňatku,²³⁹ nicméně vzhledem k obsahu manželské dohody není jeho pozdější tvrzení příliš průkazné.²⁴⁰

Papežské výjimky byly zpravidla udělovány pouze v situacích, kdy jich bylo skutečně zapotřebí, jejich vydávání sebou neslo často potíže a trvalo skutečně dlouhou dobu. Samotná existence papežské buly pro umožnění sňatku Kateřiny a Jindřicha VIII. tedy vyvolává pochybnosti nad pravdivostí princeznina panenství.

Pokud se zaměříme na formální státní bulu, je pozoruhodné, že se dispenz nezmiňuje o odstranění překážky z tzv. veřejné počestnosti princezny.²⁴¹ Tato překážka, která by svým nevyřešením mohla být chápána jako zneplatňující, vznikala za předpokladu uzavřeného manželství, které nebylo naplněno. Pro takovou překážku nicméně nebylo ve zvyku vydávat přímo dispenzační bulu, nýbrž pouze dokument, který by od této záležitosti „dotčenou“ osobu osvobozoval. Dalo by se to chápat jako

²³⁹Antonia FRASER, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993, s. 37.

²⁴⁰*Treaty Between Ferdinand and Isabella and Henry VII. part: Dispensation for the marriage*, in *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509*, ed. G A Bergenroth, London 1862, s. 306–308. Dostupné na: *British History Online* <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp306-308> [cit.25.dubna 2022].

²⁴¹*Super Matrimonio cum Katerina Infante Dispensatio Papae* in „*Rymers Foedera*“ *Volue XIII.*,ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 89.

„jakési vyvázání“ z předchozí uzavřené manželské smlouvy, která nebyla naplněna pohlavním stykem.

Papežská bula se ovšem o odstranění této překážky nezmiňuje.²⁴² Někteří historikové tento problém „bagatelizují“ tvrzením o předpokladu, že k odstranění překážky z veřejné počestnosti dojde automaticky společně s udělením dispenzu.²⁴³ Pokud bychom ovšem lpěli na právních zásadách, představovalo by vynechání řešení otázky veřejné počestnosti problém pro legitimitu manželství Kateřiny Aragonské a Jindřicha VIII. Tudora.

Společně s tímto formálním problémem buly souvisí také druhý argument. Ten je založen na faktu, že papežská dispenzační bula nabývá své platnosti pouze za předpokladu, že Kateřina a Artur svůj sňatek naplnili.²⁴⁴ Za předpokladu, že by Kateřina byla skutečně panna při vstupu do manželství s Jindřichem VIII., je bula vlastně invalidní, tedy z právního hlediska neplatná. Vystává tedy otázka proč tomu tak bylo.

Odpovědí je, že dispenz byl udělen jakožto výjimka z afinity prvního stupně.²⁴⁵ Samozřejmě afinita mezi Kateřinou a Jindřichem Tudorem vzniká pouze za předpokladu naplnění princeznina předchozího manželství. Existence buly a její právní forma je tedy svým způsobem sama o sobě argumentem, proč se přiklonit k tvrzení o naplnění. Pokud by totiž Kateřina Aragonská nenaplnila manželství s Arturem, nebylo v podstatě zapotřebí dispenzu. Za těchto okolností by vystačilo pouze „vypořádat“ se s překážkou veřejné počestnosti, což by bylo nejen snazší, ale také mnohem rychlejší.

Jako další argument poslouží otázka, proč by papež neudělal nic s bulou, o které věděl, že je z právního hlediska neplatná. Na základě vadné buly by totiž bylo manželství Jindřicha VIII. anulovatelné, přesto papež s bulou „nic neudělal.“

Dále je také zapotřebí soustředit se na samotný obsah papežské dispenzační buly. V dokumentu je totiž výslovně napsáno, že „*manželství bylo legitimně uzavřeno a snad naplněno.*“²⁴⁶ Slovo „forsan“ tedy svým způsobem nabízí prostor pro spekulace, ale

²⁴²*Super Matrimonio cum Katerina Infante Dispensatio Papae* in „*Rymers Foedera*“ *Volue XIII.*, ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 89.

²⁴³John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968, s. 186.

²⁴⁴*Tamtéž*, s. 187.

²⁴⁵*Super Matrimonio cum Katerina Infante Dispensatio Papae* in „*Rymers Foedera*“ *Volue XIII.*, ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 89.

²⁴⁶„...*Matrimonium per Verba legitimé de Praesenti contraxissetis, iludque Carnali Copula forsans consummavissetis dictus Arthurus, Prole ex hujusmodi Matrimonionon suscepta, deceslit...*“ Viz *Tamtéž*.

především pro to, aby si jej „každý mohl vyložit, jak potřebuje.“ Tato formulace mohla skutečně sloužit jako vyjádření papežových pochybností ohledně manželství Kateřiny a Artura. Stejně tak mohla sloužit jako afirmace,²⁴⁷ tedy zdůraznění pravdivého tvrzení, což bylo v 16. století u takových dokumentů běžnou praxí.

Za předpokladu, že se jednalo z papežovy strany o afirmaci, není třeba dalšího vysvětlení. Pokud se ovšem jednalo o vyjádření pochybností, tvrzení o naplnění by nemuselo být úplně jednoznačné, nicméně i za těchto podmínek je pravděpodobnost naplnění mnohem vyšší než varianta druhá. Samotný fakt, že papež byl přinejmenším na pochybách, totiž spíše poukazuje na skutečnost, že ani papež nebyl příliš nakloněn verzi, kterou zastávalo Španělsko v čele s Kateřinou Aragonskou.

Není ovšem žádné tajemství, že slovo „forsan“ bylo do dispenzu přidáno právě na popud Španělska, konkrétně na přání samotného Ferdinanda Aragonského,²⁴⁸ který takto jednal na základě obsahu tzv. Španělské zprávy.²⁴⁹

Právě tzv. Španělská zpráva neboli pojednání o manželství, slouží jako další argument. Tento dokument byl vydán jakožto „předběžné“ vyjádření papeže k situaci ohledně uzavření sňatku Jindřicha VIII. a Kateřiny Aragonské. Listina předcházející udělení dispenzu, hodnotila manželství Kateřiny a Artura.²⁵⁰ Papež ji zaslal do Španělska, kde se vůči jejímu přímočarému obsahu ohradila Isabela Kastilská a poté i Ferdinand Aragonský. V dokumentu je totiž bez „jakýchkoli skrupulí“ napsáno, že manželství mezi Kateřinou Aragonskou a Arturem Tudorem bylo uzavřeno a poté naplněno.²⁵¹ Výsledkem ohrazení ze strany Španělska bylo právě slovo „forsan“ obsažené v definitivní podobě papežské dispenzační buly.²⁵²

Španělsko nicméně argumentovalo, že trvá na slově „forsan“, protože se jedná o ústupek Anglii. Ferdinand Aragonský si stál za tvrzením, že jeho dcera je stále panna a tudíž tzv. Španělská zpráva nevyjadřuje skutečnost. Slovo „forsan“ mělo v papežské bule zajišťovat pochybnost z důvodu, že se o naplnění manželství Kateřiny a Artura zmiňuje manželská smlouva. Slovy Španělska, šlo tedy především o zajištění legitimacy

²⁴⁷Henry Ansgar KELLY, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976, s. 72.

²⁴⁸John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968, s. 192.

²⁴⁹*Confirmatio Tractatus, de Matrimonio Henrici Principis Wallie cum Katerina Infante* in „*Rymers Foedera*“ *Volue XIII.*, ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 76.

²⁵⁰*Tamtéž.*

²⁵¹*Tamtéž.*

²⁵²John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII. — King of England 1491—1547*, Los Angeles 1968, s. 192.

smlouvy, která sama o sobě měla být určitým ústupkem Anglii. Za situace, kdy by smlouva a dispenzační bula tvrdily pravý opak, by totiž manželství Jindřicha VIII. a Kateřiny nebylo legitimní a ani jejich případní potomci by neměli právo na anglický trůn. V těchto několika bodech spočívala španělská argumentace.

Anglie se k samotnému obsahu papežské buly nijak nevyjadřovala, protože „formulku“ vnímala spíše jako afirmaci. Dále také existenci papežského dispenzu Anglie chápala jako potvrzení svého názoru. Papež Julius II.²⁵³ tedy tímto tahem uspokojil obě země, neboť každá si bulu vyložila „po svém.“

Jako další argument pro naplnění sňatku Kateřiny a Artura může posloužit pozoruhodné stanovisko španělského vyslance v Anglii, Eustace Chapuys. Velvyslanec Ferdinanda Aragonského totiž zpočátku zastával názor, že tvrzení Kateřiny Aragonské neobstojí u soudu, jelikož nenaplnění, je velice nepravděpodobné.²⁵⁴

Zajímavý je ovšem také fakt, o kterém se zmiňuje dokonce i Alison Weir²⁵⁵ ve své publikaci, která píše, že v době, kdy byl Artur naživu, se automaticky předpokládalo, že manželství páru bylo naplněno.²⁵⁶ Je tedy s podivem, že Kateřina Aragonská, přestože o těchto „zvěstech“ věděla, se vůči nim až do smrti Artura neohradila. Princezna si musela sama být vědoma, že její status v cizím království závisí především na skutečnosti, že počne s následníkem trůnu potomka. V jejím zájmu tedy muselo být manželství naplnit. Pokud by ovšem existovaly jakékoli komplikace, pro něž by bylo nemožné sňatek naplnit, muselo by se o nich veřejně vědět. Sama Kateřina však až do smrti Artura „zvěsti“ o naplnění nevyvracela.

Skutečností, která „nahrává“ tvrzení o naplnění mnohem více, je fakt, že po smrti prince Artura se čekalo půl roku, než byl udělen titul „princ z Walesu“ Jindřichovi VIII.²⁵⁷ Po smrti Artura se novým korunním princem měl stát automaticky Jindřich VIII. a to s téměř okamžitou platností, nicméně jeho otec Jindřich VII. poněkud otálel. Postup Jindřicha VII. a dlouhá časová prodleva při udělování titulu má však velice

²⁵³Julius II. vlastním jménem Giuliano della Rovere (pontifikát: 1503–1513) byl papež, který udělil Jindřichovi VIII. dispenz, aby se mohl oženit Kateřinou Aragonskou. Viz např.: Christine, SHAW, Julius II. The Warrior Pope, Oxford 1993, s. 173 a 199.; SCARISBRICK, John Joseph, Henry VIII, King of England, 1491–1547, Los Angeles 1968, s. 177.

²⁵⁴Toto skutečně napsal Eustace Chapuys v jednom ze svých dopisů v únoru 1531. George W. BERNARD, *The King's Reformation*, New Heaven — Londýn 2005, s. 21.

²⁵⁵Alison WEIR, *The six wives of Henry VIII.*, New York 1992.

²⁵⁶*Tamtéž*, s. 34.

²⁵⁷George W. BERNARD, *The King's Reformation*, New Heaven — Londýn 2005, s. 21.

jednoduché vysvětlení. Jindřich VII. čekal, zdali není Kateřina Aragonská těhotná, za těchto podmínek by měl na anglický trůn totiž přednostní právo potomek Kateřiny a Artura. Velice zajímavé je, že ani vůči této situaci se Kateřina Aragonská nevyhraňovala. Pokud by byla skutečně panna, jak sama tvrdila, muselo jí být přeci jasné, že nemůže být těhotná. Fakt, že se princezna nepostavila proti „zvěstem,“ o vlastním těhotenství, tedy hovoří sám za sebe.

Dalším, neméně významným bodem argumentace je také skutečnost, že se Kateřina u soudu „v jednom momentě“ bránila citací přímo z papežské buly.²⁵⁸ Španělská infantka, ačkoliv zarytě přísahala na své panenství, využila pro svou obhajobu u soudu citaci dispenzu. Měla tedy doslova říci: „*Já manželka jednoho bratra, a možná i tělesně známá, se mohu bez skrupulí svědomí, zákoně provdat za druhého bratra.*“²⁵⁹ Při své citaci Kateřina nenahradila spojení „*možná i tělesně známá,*“²⁶⁰ žádnou jinou formulací. Je tedy zvláštní, že ačkoli se snažila obhájit své panenství, v podstatě sama přiznala, že tomu tak ve skutečnosti vlastně být vůbec nemusí. Naopak svou citací dala najevo, že existuje možnost, že skutečně měla s Arturem sex, což ji ovšem podle dispenzu nijak neomezuje ve skutečnosti, že se provdala za druhého bratra.

Dalšími argumenty jsou pak tvrzení, která použil u soudu jako důkazy proti Kateřině Aragonské, Thomas Wolsey.²⁶¹ Thomas Wolsey²⁶² argumentoval u soudu proti Kateřině Aragonské například vyvrácením tvrzení o přílišném mládí obou partnerů. Tvrdil tedy, že jak Kateřina, tak také Artur, byli dostatečně věkově zralí, aby spolu mohli udržovat sexuální poměr.²⁶³ Dále tvrdil, že bylo veřejně známým faktem, že Kateřina s Arturem milostně žila.²⁶⁴ Tyto body Wolseyho obžaloby vůči Kateřině, nejsou příliš průkazné ani nijak podložitelné. Další body, které králův kancléř vznesl, jsou nicméně podloženy prameny. Jedná se například o obsah tzv. Španělské zprávy.²⁶⁵ Zde se papež vyjadřuje o naplnění manželství Kateřiny a Artura bez jakýchkoli

²⁵⁸Henry Ansgar KELLY, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976, s. 84.

²⁵⁹„... According to Hall she had justified her marriage by citing the papal bull, which provided “that I, being the one brother’s wife, and peradventure carnally known, might without scruple of conscience marry with the other brother lawfully...” Viz *Tamtéž*, s. 86.

²⁶⁰*Tamtéž*.

²⁶¹*Tamtéž*, s. 60–61.

²⁶²Kardinál Wolsey (1471–1530), byl anglický státník, kancléř Jindřicha Tudora a od roku 1515 také kardinál v katolické církvi. Viz například *The Life and Death of Cardinal Wolsey*, ed. George Cavendish, Boston 1905.

²⁶³Henry Ansgar KELLY, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976, s. 60–61.

²⁶⁴*Tamtéž*.

²⁶⁵*Tamtéž*.

pochybností.²⁶⁶ Stejně ověřitelný je argument, že manželská smlouva Jindřicha a Kateřiny se taktéž zmiňuje o naplnění předchozího sňatku.²⁶⁷ Thomas Wolsey také tvrdil, že poradce Ferdinanda Aragonského v Anglii, zaslal po naplnění manželství do Španělska prostěradla potřísněná krví princezny.²⁶⁸ Tento bod ovšem není prokazatelný. Posledním bodem Wolseyho argumentace proti Kateřině Aragonské, bylo tvrzení, že princ Artur se tak často vychloubal, až bylo jeho úmrtí prý připisováno „nimo coitu,“ tedy nadměrnému styku.²⁶⁹

Jako nepřímý důkaz, že Kateřina své manželství naplnila, může mimo jiné posloužit i „horlivost“ s jakou Španělsko bránilo svůj názor. Toto tvrzení na první pohled působí samozřejmě rozpačitém dojmem. V tomto případě se ovšem primárně nejedná o argument, který by byl spjat se samotnou anulací. Velice podstatné je, že ani španělský velvyslanec nevěřil tezi o nenaplnění manželství Kateřiny a Artura, dokonce sám Ferdinand Aragonský se „chopil šance“ až poté, co se Kateřina ohradila.²⁷⁰ Je velice zajímavé, že princezna se začala angažovat v celé situaci ve chvíli, kdy se naskytla možnost, aby se provdala za nového následníka trůnu, Jindřicha VIII. Do tohoto momentu se sama nebránila ani „zvěstem“ o možném těhotenství.²⁷¹

Ferdinand a Kateřina se začali ohrazovat proti tvrzení o naplnění až ve chvíli, kdy se začalo jednat o možném sňatku Kateřiny s Jindřichem VIII. Velice podstatnou roli v celém procesu jednání, hrál také fakt, že Jindřich VIII. měl také nabídky na sňatek z Francie.²⁷² To byl jeden z důvodů, proč bylo v zájmu Španělska zastávat názor, že Kateřina s Arturem nikdy neměla sex.

Dalšímu důvodu si Anglie „nahrála“ sama, když Jindřich VII. tvrdil, že pokud Kateřina nenaplnila manželství s Arturem, nenáleží jí titul princezna z Walesu.²⁷³ Tohoto se samozřejmě okamžitě „chytlo“ Španělsko, přičemž Ferdinand Aragonský prohlásil, že za předpokladu princeznina panenství nemusí Španělsko doplácet Anglii

²⁶⁶ *Confirmatio Tractatus, de Matrimonio Henrici Principis Wallie cum Katerina Infante* in „*Rymers Foedera*“ *Volue XIII.*, ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 76.

²⁶⁷ Henry Ansgar KELLY, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976, s. 60–61.

²⁶⁸ *Tamtéž.*

²⁶⁹ *Tamtéž.*

²⁷⁰ George W. BERNARD, *The King's Reformation*, New Heaven — Londýn 2005, s. 21.

²⁷¹ *Tamtéž.*

²⁷² Albert Frederic POLLARD, *Henry VIII.*, New York and Bombay 1905, s. 28–29.; Alison, WEIR, *The six wives of Henry VIII.*, New York 1992, s. 40.

²⁷³ Sean CUNNINGHAM, *Prince Arthur: the king who never was*, Gloucestershire 2016, s. 220.

zbytek jejího věna, ba dokonce může požadovat navrácení již zaplacené části.²⁷⁴ Pokud by tedy Kateřina byla skutečně panna a podařilo by se to spolehlivě dokázat, musela by Anglie věno vrátit. Toto by se Ferdinandovi velice „hodilo,“ neboť se velmi dobře vědělo, že Španělsko mělo na počátku 16. století velké finanční potíže.

Samotná papežská bula tedy sice svým způsobem zvažovala naplnění i nenaplnění manželství Kateřiny Aragonské a Artura Tudora, nicméně existují argumenty, které hovoří jednoznačně proti princezně.

²⁷⁴*Treaty Between Ferdinand and Isabella and Henry VII. part:Marriage portion*, in *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509*, ed. G A Bergenroth, London 1862, s. 306–308. dostupné na: *British History Online* <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp306-308> [citováno 28.dubna 2022].

4.3 Možnost anulace sňatku Kateřiny Aragonské a Jindřicha VIII. Tudora bez odluky od římské kurie

Otázka (ne)naplnění manželství Kateřiny Aragonské a Artura Tudora však nebyla v historii dynastie Tudorovců otevřena jednou, nýbrž dokonce dvakrát. Poprvé byla řešena po smrti prince Artura a podruhé ji otevřel Jindřich VIII. ve 20. a 30. letech 16. století. Jindřich, který byl s Kateřinou ženatý už mnoho let, již před rokem 1526 přemýšlel o své dynastické situaci. S Kateřinou Aragonskou byl sice více než dvacet let, přesto měli pouze jediného potomka, princeznu Marii. S princeznou se ovšem nepočítalo jako s možnou následnicí trůnu. Jindřich VIII. tedy začal uvažovat nad novým manželstvím. Jeho rozhodnutí anulovat svůj stávající sňatek, dovršil rozhovor s biskupem z Lincolnu, podle něhož bylo Jindřichovo manželství s Kateřinou prokleté a král by se podle něj měl raději oženit se sestrou francouzského krále.²⁷⁵

Jindřich VIII., který dal veřejně najevo svou náklonnost k Anně Boleynové již v roce 1526,²⁷⁶ se o rok později začal pokoušet o anulaci. V tu dobu si král vyžádal, aby byla vyslechnuta jeho stížnost na papežský dispenz, kardinálem Wolseym a arcibiskupem Warhamem. Král však narazil na jeden velice zásadní problém. Celá záležitost totiž musela být podstoupena Římu, neboť pro sňatek byl dříve získán, zmiňovaný papežský dispenz. Pokud tedy král požadoval anulaci sňatku, bylo zapotřebí přesvědčit papeže Klementa VII.²⁷⁷ Král společně s žádostí o anulaci požádal papeže, aby svolil k sňatku s Annou Boleynovou. Papež v roce 1528 poslal do Anglie svého legáta kardinála Lorenza Camppegia, který měl celou záležitost vyřešit na území Anglie.²⁷⁸ Problém anulace se nicméně velice protáhl.

Jindřich VIII. se snažil o anulaci na základě tvrzení z knihy Leviticus,²⁷⁹ zde se píše že, *pojme-li muž za ženu manželku svého bratra, jedná se o hřích a zemřou*

²⁷⁵Hall's Chronicle; Containing the History of England, During the Reign of Henry the Fourth, and the Succeeding Monarchs, to the End of the Reign of Henry the Eighth, in Which Are Particularly Described the Manners and Customs of Those Periods, ed. Richard Grafton, London 1809, s. 728.

²⁷⁶Jan CHLUBNA, *Kdo mu slibil prince? Jindřich VIII. V zápase o zajištění dynastie Tudorů (II.)*, Historický obzor 24, 11/12, 2013, s. 244.

²⁷⁷Papež Klement VII. (1478–1534), vlastním jménem Giulio di Giuliano de' Medici, byl papežem v letech 1523–1534, byl to právě on, kdo nechtěl povolit Jindřichovi VIII. anulaci sňatku s královnou Kateřinou Aragonskou. Viz například: Herbert Millingcham, VAUGHAN, *The Medici popes: Leo X. And Clement VII.*, London 1908, s. 289, 325 a 342.

²⁷⁸Hall's Chronicle: Containing the History of England, During the Reign of Henry the Fourth, and the Succeeding Monarchs, to the End of the Reign of Henry the Eighth, in Which Are Particularly Described the Manners and Customs of Those Periods, ed. Richard Grafton, London 1809, s. 756.

²⁷⁹Tamtéž, s. 728.

*bezdětní.*²⁸⁰ Král tedy naznačoval, že je přesvědčený o tom, že jeho žena své předchozí manželství s Arturem naplnila a tudíž se nachází v incestním vztahu se ženou svého bratra. Kateřina Aragonská se nicméně bránila, že takové tvrzení je lživé a ona byla skutečně panna v momentě, kdy uzavírala sňatek s Jindřichem Tudorem.

Otázkou však zůstává, zdali měl král vlastně vůbec šanci, že jeho sňatek s Kateřinou bude anulován bez porušení pravidel katolické církve. Král se s pomocí kardinála Wolseyho pokoušel dokázat, že Kateřina nebyla panna a také, že dispensační bula, kterou jim papež Julius II. umožnil sňatek, vlastně není platná a jejich manželství není legitimní. Anulace se nakonec neobešla bez roztržky Anglie s římskou kurií, ovšem na základě analýzy dokumentů a možností, které král měl, existuje pravděpodobnost, že mohlo dojít k anulaci i za předpokladu dodržení všech církevních pravidel.

Prvním předpokladem je, že pokud Kateřina Aragonská při své přísaze na panenství lhala, oklamala tím Jindřicha VIII. Pokud by tedy Kateřina s takto velkým odstupem času „přiznala“ svou lež, znamenalo by to pro Jindřicha Tudora možnost anulace na základě předpisů katolické církve. Protože podle katolické církve lze manželství prohlásit za neplatné za situace, „*že jedna strana přistoupila k oltáři oklamána o identitě strany druhé. Takový sňatek totiž nemůže povolit žádný papež.*“²⁸¹

Existuje nicméně další možnost, jak anulovat sňatek Jindřicha a Kateřiny na základě přesvědčení, že Kateřina nebyla panna. Za předpokladu, že manželství Kateřiny a Artura bylo naplněno, došlo mezi Kateřinou a Jindřichem na vznik afinity prvního stupně. Spřízněnost z prvního stupně ovšem podle 50. článku ze IV. Lateránského koncilu, znemožňuje uzavření sňatku.²⁸² Pokud tedy Kateřina skutečně nebyla panna, čemuž nasvědčuje udělení dispenzu pro afinitu, neměl papež pravomoc takový sňatek vůbec povolit.²⁸³

²⁸⁰Leviticus 20, verš 21.

²⁸¹ „...No pope could allow a marriage in which one party was to be taken violently to the altar or deceived about the identity of the other when he got there; but he could make it possible for a man to marry his second cousin...“ Viz John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII, King of England, 1491–1547*, Los Angeles 1968, s. 184.

²⁸²Článek 50. ze IV. Lateránského koncilu. Dostupné online na: <https://sourcebooks.fordham.edu/basis/lateran4.asp> [citováno 29. dubna 2022].

²⁸³Tamtéž.

Otázku platnosti papežské buly řeší například publikace „*Prince Arthur: the king who never was*.“²⁸⁴ Autor publikace zde řeší, za jakých podmínek by byla dispenzační bula papeže Julia II. platná. Pokud by Kateřina své manželství nenaplnila, jednalo by se o uzavřený sňatek bez naplnění, tedy bez vzniku afinity. Podle pravidel římskokatolické církve by bylo zapotřebí odstranit překážku veřejné počestnosti, nikoli spřízněnost.²⁸⁵ Za předpokladu, že Kateřina Aragonská zůstala po smrti Artura pannou, je tedy papežská bula neplatná, a to i přesto, že dispenz pro afinitu má větší právní váhu.²⁸⁶

Pokud ovšem Kateřina Aragonská své první manželství naplnila, bula nabyla své právní platnosti a byla platná.²⁸⁷ Problém by tedy v tomto případě nespočíval v otázce validity buly. V situaci, kdy by princezna s takto velkým časovým odstupem přiznala, že s Arturem měla sex, aby tak podpořila platnost buly, znamenalo by to, že Jindřicha VIII. oklamala. Jindřich VIII. by tedy mohl žádat o anulaci sňatku na základě tvrzení, že přistoupil k oltáři oklamán o identitě princezny. Takové manželství nemůže ponechat bez povšimnutí žádný papež.²⁸⁸ Právě tohoto faktu si byla pravděpodobně Kateřina Aragonská velice dobře vědoma, proto si stála za svým tvrzením o panenství, ačkoli věděla, že to může znamenat problém ve formální stránce buly.

Je také samozřejmě možné, že na základě obsaženého slova „forsan“ by se dalo říci, že bula je platná i za předpokladu nenaplnění, protože slovo „forsan“ počítá s oběma možnostmi. Pravdou je, že tomu je přesně naopak, jelikož právě toto slovo vzbuzuje určitou pochybnost ve formulaci o naplnění, tudíž vlastně počítá současně s oběma možnostmi, ale také s žádnou. Slovo „forsan“ tedy nepotvrzuje ani jednu z možností a tudíž situaci neřeší.

Platnost buly je ovšem zapotřebí zhodnotit i z jiného hlediska než je její obsah. Dispenzační bula totiž nemusí být platná z vícera úhlů pohledu. Těmto možnostem se věnuje například publikace Johna Scarisbricka.²⁸⁹ Autor zde řeší otázku, zdali byla dispenzační bula papeže Julia II. platná vzhledem k tomu, komu byla adresována, a také k věku prince Jindřicha VIII.²⁹⁰ Jindřich VIII. se snažil u soudu argumentovat tím, že bula ztratila platnost po smrti jeho otce, protože byla sice vydána jako dispenz udělený

²⁸⁴Sean CUNNINGHAM, *Prince Arthur: the king who never was*, Gloucestershire 2016.

²⁸⁵*Tamtéž*, s. 219.

²⁸⁶Albert Frederic POLLARD, *Henry VIII.*, New York and Bombay 1905, s. 218–219.

²⁸⁷*Tamtéž*.

²⁸⁸John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII, King of England, 1491–1547*, Los Angeles 1968, s. 184.

²⁸⁹John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII, King of England, 1491–1547*, Los Angeles 1968.

²⁹⁰*Tamtéž*, s. 182–183.

Kateřině a jemu, ale adresována byla Ferdinandovi Aragonskému, Isabele Kastilské a Jindřichovi VII.²⁹¹ Tento argument u soudu však neprošel, jelikož problém s platností buly vzhledem k adresátovi by nastal pouze za předpokladu, že by byla adresována jeho otci v době, kdy byl naživu, a dorazila by do Anglie v době, kdy byl již po smrti. Jinými slovy, pokud by bula dorazila již po smrti svého adresáta.²⁹²

Dalším argumentem krále bylo, že se snažil „vymluvit“ na svůj věk. V době, kdy byl dispens doručen, bylo ovšem Jindřichovi VIII. dvanáct let. Tento argument tedy také u soudu neuspěl. Podle předpisů římskokatolické církve je totiž určen kanonický věk sedmi let pro způsobilost zahrnutí do smluv, tedy v tomto případě i pro zahrnutí do dispenzu.²⁹³ Podle publikace Alberta Pollarda²⁹⁴ nicméně Jindřich VIII. protestoval proti sňatku s Kateřinou Aragonskou již na sklonku svých patnáctých narozenin, v roce 1506.²⁹⁵

Společně s otázkou platnosti buly je také velice důležitá otázka papežských pravomocí dispensovat afinitu, rušit platnost církevních dokumentů, dispensovat levirátní zákony a pravomoc anulovat nenaplněné, ale uzavřené svazky. Odpovědi na tuto otázku se ve své době zajímalo mnoho teologů, kanonických právníků, ale také univerzit. K celé záležitosti se také vyjadřuje několik odborných publikací.²⁹⁶

V knize „*The King's Reformation*,“²⁹⁷ se autor zmiňuje, že žádný papež neměl pravomoc udělit vyjimku za předpokladu naplnění sňatku Kateřiny a Artura.²⁹⁸ Nejsou zde sice zmíněny články IV. Lateránského koncilu, nicméně autor se zmiňuje o diskuzích, které vedly křesťanské univerzity na téma, zdali má papež pravomoc dispensovat levirátní zákony.²⁹⁹ Podle publikace se teologové a kanoničtí právníci v mnoha názorech rozcházel, ovšem na jednom základním bodě se shodli. Tento bod

²⁹¹ *Super Matrimonio cum Katerina Infante Dispensatio Papae* in „*Rymers Foedera*“ *Volue XIII.*, ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 89.

²⁹² John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII, King of England, 1491–1547*, Los Angeles 1968, s. 182.

²⁹³ *Tamtéž*, s. 183.

²⁹⁴ Albert Frederic POLLARD, *Henry VIII.*, New York and Bombay 1905.

²⁹⁵ *Tamtéž*, s. 29.

²⁹⁶ Albert Frederic POLLARD, *Henry VIII.*, New York and Bombay 1905.; George W., BERNARD, *The King's Reformation*, New Heaven — Londýn 2005.; Henry Ansgar, KELLY, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976.; Francis Aidan GASQUET, *The first divorce of Henry VIII.: as told in the state papers*, Londýn 1894.

²⁹⁷ George W. BERNARD, *The King's Reformation*, New Heaven — Londýn 2005.

²⁹⁸ *Tamtéž*, s. 19.

²⁹⁹ *Tamtéž*, s. 20–21.

Levirátním zákonem se rozumí zákon, který upřesňuje sňatky mezi vdovou po bezdětném manželovi a jeho bratrem. Kniha Leviticus tyto sňatky výslovně zakazuje, ale kniha Deuteronomium jej „povoluje“ a upřesňuje.

spočíval v uznání, že levitský zákon³⁰⁰ je platný pouze za předpokladu, že Kateřina své manželství s Arturem skutečně naplnila, tedy že při uzavření sňatku s Jindřichem VIII. již nebyla panna.³⁰¹ Dále je zde také zmínka o prohlášení cambridgeské univerzity ze dne 16. 2. 1530. Podle tohoto prohlášení je: „*všem křesťanům nyní božským a přirozeným zákonem zakázáno oženit se s manželkou svého bratra zesnulého bez potomků, přičemž tato žena byla prvnímu muži tělesně známa.*“³⁰² Tato publikace tedy připouští, že za předpokladu, že Kateřina měla sex s Arturem, papež nemá pravomoc udělit dispenz z afinity prvního stupně, jak ostatně zakazují i Lateránské články.³⁰³

Publikace Alberta Pollarda³⁰⁴ se dokonce zmiňuje o tom, které univerzity podporovaly stanovisko, že papež má pravomoc dispensovat levirátní zákon, a které nikoli. Proti papeži hovořily univerzity v Paříži, Orleans, Bourges, Toulouse, Bologni a Ferrafé, Pavii, Padově, Oxfordu, Cambridge, tedy vesměs francouzské, italské a anglické univerzity.³⁰⁵ Pro papežovu pravomoc naopak byly všechny univerzity ve Španělsku.³⁰⁶

Naopak kniha „*The first divorce of Henry VIII.: as told in the state papers*“³⁰⁷ se zmiňuje přímo o otázkách, které byly předloženy kanonistům a teologům, přičemž většina z nich byla ve finále pro naplnění sňatku Kateřiny Aragonské a Artura Tudora.³⁰⁸ Autor však míní, že jejich rozhodnutí bylo ovlivněno pouze tím, že se sklonili před vůlí krále Jindřicha VIII.³⁰⁹

Teologům byla u soudu položena otázka: „*zdali bylo manželství s manželkou zesnulého bratra v rozporu s přirozeným a božským zákonem, takže jej nemohl papež dispensovat?*“³¹⁰ Na druhou stranu kanonistům byla otázka položena jiným způsobem, a

³⁰⁰ Levitským zákonem je zde myšlen, zákaz vyplývající z verše v knize Leviticus.

³⁰¹ George W. BERNARD, *The King's Reformation*, New Heaven — Londýn 2005, s. 20–21.

³⁰² „... that 'we affirm that it is forbidden to christians even now by divine and natural law to marry the wife of one's brother deceased without issue, the woman having been known to the first man through carnal copulation...“ Viz *Tamtéž*, s. 19.

³⁰³ Článek 50. ze IV. Lateránského koncilu. Dostupné online na: <https://sourcebooks.fordham.edu/basis/lateran4.asp> [citováno 30. dubna 2022].

³⁰⁴ Albert Frederic POLLARD, *Henry VIII.*, New York and Bombay 1905.

³⁰⁵ Albert Frederic POLLARD, *Henry VIII.*, New York and Bombay 1905, s. 282–283.

³⁰⁶ *Tamtéž*.

³⁰⁷ Francis Aidan GASQUET, *The first divorce of Henry VIII.: as told in the state papers*, Londýn 1894.

³⁰⁸ Francis Aidan GASQUET, *The first divorce of Henry VIII.: as told in the state papers*, Londýn 1894, s. 302–303.

³⁰⁹ *Tamtéž*.

³¹⁰ „... Whether marriage with a deceased brother's wife was contrary to natural and divine law, so that pope could not dispense from it? ...“ Viz *Tamtéž*.

sice: „byly důkazy, že Kateřinino manželství s Arturem bylo naplněno, dostatečné?“³¹¹ Rozdílné znění otázek mělo totiž údajně zajistit, že se ve prospěch Jindřicha VIII. rozhodne většina anglických teologů i kanonistů. Rozsudek soudu se přiklonil na stranu krále, který tímto „získal pravomoc anulovat si sám sňatek“ s Kateřinou Aragonskou, přičemž právě toto se stalo jednou z příčin odluky anglické církve od římské kurie.

Na základě analýzy argumentů uvedených publikací a jednotlivých pramenů tedy vyvstává řešení, že sňatek Jindřicha VIII. a Kateřiny byl anulovatelný, ať už manželství Kateřiny a Artura bylo či nebylo naplněno. Podle obsahu buly, která za předpokladu nenaplnění nebyla skutečně validní a nezaměřovala se na „správnou“ překážku, bylo manželství Jindřicha a Kateřiny nelegitimní. Na druhou stranu, za předpokladu naplnění Kateřinina prvního manželství, by se jednalo o afinitu prvního stupně, kterou papež nemá pravomoc dispenzovat a také o oklamání Jindřicha VIII. v době uzavření sňatku. Na základě obou těchto skutečností by manželství bylo opět anulovatelné.

Vyvstává tudíž otázka, proč papež Klement VII. odmítl králi v anulaci vyhovět. Jako odpověď se nabízí formulace přímo ze samotné dispenzační buly, kde se píše, že „žádný člověk nemá pravomoc rušit toto rozhodnutí (myšleno udělený dispenz).“³¹² Tento zákaz se tedy vztahoval i na papeže Klementa VII., ačkoli to nebyl on, kdo dispenz udělil, protože porušením zákazu by se vlastně dopustil hříchu a přiznal by tím, že jeho předchůdce papež Julius II. se mýlil. Dalším argumentem, proč papež nepřistoupil na anulaci, je situace, ve které se zrovna od roku 1527 nacházel. Po vypuknutí Sacco di Roma, byl de facto pod stálým vlivem Karla V.³¹³, což byl synovec právě Kateřiny Aragonské. Sňatek Jindřicha VIII. Tudora a Kateřiny Aragonské bylo tedy možné anulovat, stačilo by přesvědčit papeže, přičemž právě Klementova nevole vyhovět anglickému králi tak svým způsobem částečně nese podíl na pozdějším vývoji

³¹¹ „...Whether the proofs that Katherine's marriage to Prince Arthur had been consummated, were sufficient? ...“ Viz Tamtéž.

³¹² „...Nulli ergo omnino Hominum liceat hanc Paginam nostro Absolutionis, Dispensationis, et Voluntatis infingere, vel ei ausu temerario contra ire; siquis autem hoc attemptare praesumpserit, Indignationem Omnipotentis Dei ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius Se noverit Incunsurum.“ Viz *Super Matrimonio cum Katerina Infante Dispensatio Papae* in „*Rymers Foedera*“ *Volue XIII.*, ed. Thomas Rymer, Londýn 1712, s. 89.

³¹³ Karel V. (1500–1558) byl Španělský král a synovec Kateřiny Aragonské, od roku 1530 císař Svaté říše římské národa německého. Viz například Ferdinand, SEIBT, *Karel V – císař a reformace*, Praha 1999.

ohledně církevní reformace v Anglii a vzniku „Ecclesia Anglicana“³¹⁴ tedy Anglikánské církve.

³¹⁴Název církve pochází z ustanovení zákona o Supremaci. Viz. *An Act concerning the King's Highness to be Supreme Head of the Church of England and to have authority to reform and redress all errors, heresies and abuses in the same* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s.364.

5. Počátky církevní reformace v Anglii a vznik Anglikánské církve

Za oficiální počátek církevní reformace v Anglii lze pokládat rok 1530, kdy Jindřichovi VIII. došla trpělivost a obžaloval celou církev v Anglii z porušení zákona o praemunire.³¹⁵ Tomuto králově činu předcházela anulace Thomase Wolseyho, protože v očích Jindřicha VIII. selhal ve věci jeho anulace. Kardinál Wolsey měl za úkol zařídit, že se celá situace, ohledně královy anulace vyřeší co nejdříve a na území Anglie. Problém ovšem nastal ve chvíli, kdy se Kateřina Aragonská odvolala ke Svatému stolci v Římě. Jindřich VIII. na základě tohoto kardinálova selhání jej obvinil v roce 1529 z porušení zákona o praemunire³¹⁶ a nechal ho zatknout. O rok později byla obžalována celá církev a král se definitivně rozhodl pro odtržení církve v Anglii od církve v Římě.

Jindřich VIII. se snažil dosáhnout anulace svého stávajícího manželství s Kateřinou Aragonskou na základě tvrzení z knihy Leviticus, kde se píše, že pokud muž pojme za manželku ženu svého zesnulého bratra, zemřou bezdětní.³¹⁷ Král tedy tvrdil, že jeho manželství s Kateřinou je v podstatě incest. Jindřich VIII. však spolu s anulací usiloval také o možnost oženit se s Annou Boleynovou.³¹⁸ Překážkou mu ovšem bylo hned několik problémů.

Prvním problémem bylo, že Anna Boleynová byla sestra Marie Boleynové, Jindřichovi bývalé milenky, což ji stavělo do podobného příbuzenského stavu, jako měl Jindřich VIII. s Kateřinou Aragonskou. Druhý problém spočíval v tom, že Anna Boleynová již dříve uzavřela manželskou smlouvu s Henrym Percym.³¹⁹ Anna toto manželství nikdy nenaplnila, nicméně bylo uzavřené.

³¹⁵Helena TAMPIEROVÁ, *Thomas More – státník a teolog*, Brno 2002, s. 40–44.

³¹⁶Zákon o Praemunire byl zákon, který zakazoval prosazovat papežskou jurisdikci či nadřazovat papežskou pravomoc nad pravomoc krále v Anglii. Viz *Praemunire for Purchasing Bull from Rome The Crown of England subjekt to none* in: *The See of Rome in the Middle Ages*, REICHEL, Oswald Joseph, London 1870, s. 501.

³¹⁷LEVITICUS 20., verš 21.

³¹⁸Anna Boleynová (1507–1536) byla druhá manželka Jindřicha VIII. Tudora. Kvůli ní Jindřich anuloval sňatek s Kateřinou Aragonskou. Porodila mu dceru Alžbětu. A nakonec ji nechal popravit. Viz např. Britannica, dostupné online na: <https://www.britannica.com/biography/Anne-Boleyn> [citováno: 30. dubna 2022].

³¹⁹Henry Percy, šestý hrabě z Northumberlandu byl hlavou rodiny Percyů v letech 1527 – 1537. V roce 1532 se zasnoubil s Annou Boleynovou, ale jejich sňatek nebyl jeho otcem povolen, proto musel jejich vztah skončit. Později v roce 1536 byl tento vztah jedním z obvinění, která byla vznesena proti Anně Boleynové, jelikož o své minulosti Anna údajně králi nepověděla, byl chápán jako velezrada. Samotný hrabě se později stal vůdčí osobností tzv. Pilgrimage of Grace, což se mu roku 1537 stalo osudným. Viz

Proti sňatkům se sestrou milenky se ovšem také vymezuje kniha Leviticus. Zde se píše: „*Nevezmeš si do svého harému určitou ženu a zároveň její sestru, tak že bys za sestřina života odkryl její nahotu.*“³²⁰ To v podstatě znamená, že muž má zakázáno pojmout za milenku sestru své ženy. Podle tohoto verše by tedy byla Anna Boleynová Jindřichovi VIII. svým způsobem zapovězena, nicméně král si pro svou potřebu verš z knihy Leviticus vyložil trochu jinak. Jindřich VIII. v manželství s Annou neviděl problém, protože si tvrzení vyložil tak, že si chce za ženu vzít sestru své milenky. Svým způsobem tedy „převrátil verš z knihy Leviticus naruby.“

Příznivci krále, kteří sympatizovali s anulací sňatku s Kateřinou, ale současně nechtěli, aby se král oženil s Annou Boleynovou, tedy začali spíše zpochybňovat papežovu pravomoc anulovat nenaplněná manželství než dispensovat levirátní zákony.³²¹ Pro vyhovění svých požadavků by král nicméně musel dosáhnout ke zpochybnění obou těchto papežových pravomocí. Všechny tyto problémy neustále oddalovaly anulaci sňatku s Kateřinou, až nakonec došlo k situaci, že papež, který byl částečně pod vlivem Karla V., nechtěl celou záležitost řešit v Anglii.

Naštvaný Jindřich VIII., který byl navíc nemile překvapen odvoláním Kateřiny Aragonské ke Svatému stolci v Římě, obžaloval celou církev z porušení zákona o praemunire.³²² Následně po tomto činu, se rozhodl odpoutat církev v Anglii od papežského vlivu.

Svou myšlenku Jindřich VIII. uvedl do praxe roku 1532, kdy byl vydán tzv. zákon o annátech.³²³ Tento zákon se stal prvním krokem k církevní reformaci v Anglii. Vydáním tohoto zákona král uvedl do praxe svou myšlenku, že přestane platit annáty papežskému stolci v Římě. Annáty, neboli tzv. první plody se platily papeži za obročí. Jindřich VIII. své rozhodnutí v zákoně zdůvodnil tvrzením, že dříve se annáty platily jako příspěvek na obranu proti nevěřícím, ale nyní se z toho stala pouze nepříjemná povinnost, která navíc má za následek zchudnutí Anglie.³²⁴ Král sice v dokumentu

např. W. Richard HOYLE, *Henry Percy, sixth earl of Northumberland, and the fall of the house of Percy, 1527–1537* in *The Tudor Nobility*, ed. BERNARD, W. George, Manchester 1992 s. 182–183.

³²⁰Leviticus 18 verš 18.

³²¹Henry Ansgar KELLY, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976, s. 16.

³²²*Praemunire for Purchasing Bull from Rome The Crown of England subjekt to none* in: *The See of Rome in the Middle Ages*, REICHEL, Oswald Joseph, London 1870, s. 501.

³²³*Act in Absolute Restraint of Annates*, in: *Tudor Constitutional Documents A.D.1485–1603 with an Historical Commentary* ed. Joseph TANNER, Cambridge 1922, s. 29.

³²⁴Geoffrey R. ELTON *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s. 351.

uváděl jiné důvody, nicméně je zřejmé, že skutečným důvodem bylo za prvé plánované odtržení církve od Říma, a také nesympatie krále Jindřicha VIII. k papeži, který mu odmítal vyhovět v jeho záležitostech.

Další událostí, která měla velký vliv na pozdější vývoj reformace v Anglii, byla rezignace Thomase Mora³²⁵ na jeho pozici králova kancléře, ve které původně nahradil Thomase Wolseyho. Král na toto místo dosadil Thomase Cromwella.³²⁶ Byl to právě Cromwell, komu byl v roce 1533 svěřen vývoj církevní reformace a vznik nového zákonodárství, jež doprovázelo změny odehrávající se v Anglii. Během několika následujících let vyšlo v Anglii mnoho zákonů, které úplně změnilly tvář anglické církve a postavily do jejího čela samotného krále, tedy Jindřicha VIII. Tudora.

Odmítnutím krále nadále odvádět annáty Římu celý proces církevní reformace započal, nicméně mnohem více podstatným zákonem pro rozkol s papežem se stal zákon o podřízení církve.³²⁷ Na základě tohoto zákona se nejvyšším církevním představitelem v Anglii stal král. Jindřich VIII. se tedy sám „pasoval“ do role hlavy církve na celém území Anglie.³²⁸ Dále bylo na základě zákona o podřízení církve nelegální, aby církevní hodnostáře svolával kdokoli jiný než hlava církve, tedy panovník. Rovněž, bylo výslovně zakázáno bez panovníkova vědomí vydávat jakékoli nové kánony, ustanovení a provinční nařízení.³²⁹ Zákon dále stanovoval, že každý, kdo by se pokusil odvolat k soudu v Římě,³³⁰ bude shledán vinným z provinění se proti koruně a obžalován z porušení zákona o praemunire.³³¹

³²⁵Thomas More (1487–1535) byl anglický právník, po kardinálu Wolsseym zastával funkci lorda kancléře Jindřicha VIII. Tudora. V roce 1532, po králově „rozchodu“ s katolickou církví, rezignovala na úřad kancléře. Později byl popraven za odmítnutí složení přísahy na nový zákon o nástupnictví. Viz např. Britannica, dostupné na: <https://www.britannica.com/biography/Thomas-More-English-humanist-and-statesman> [citováno 30. dubna 2022].

³²⁶Thomas Cromwell (1485–1540), byl hrabě z Essexu a baron z Okehamu, byl to také kancléř Jindřicha VIII. Tudora v období církevní reformace Viz. Například: Britannica, dostupné online na: <https://www.britannica.com/biography/Thomas-Cromwell-earl-of-Essex-Baron-Cromwell-of-Okeham> [citováno 30. dubna 2022].

³²⁷*An Act for the submission of the clergy to the King's Majesty* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s. 348.

³²⁸Tamtéž.

³²⁹Tamtéž.

³³⁰Soudem v Římě je v textu míněn Svátý stolec v Římě.

³³¹*An Act for the submission of the clergy to the King's Majesty* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s. 348.;*Praemunire for Purchasing Bull from Rome The Crown of England subjekt to none* in: *The See of Rome in the Middle Ages*, REICHEL, Oswald Joseph, London 1870, s. 501.

Zákon o podřízení církve však nebyl jediný, který se otázkou odvolání k papežské jurisdikci zabýval. Jindřich VIII. se v této záležitosti rozhodl pojistit ještě silněji. Ve stejném roce byl tedy vydán také apelační zákon.³³² Tento zákon zašel ve věci odvolání ještě o něco hlouběji než zákon předchozí. Na rozdíl od zákona o podřízení církve se apelační zákon vymezoval vůči jakémukoli odvolání se k jinému než anglickému soudu. Od vydání tohoto zákona bylo v Anglii výslovně zakázáno odvolávat se proti jakémukoli rozhodnutí anglického soudu kamkoli v cizině. Anglické záležitosti měl pravomoc řešit jen soud v Anglii a nikde jinde na světě, především v Římě.³³³ Král své rozhodnutí a důvod k vydání apelačního zákona obhájil se slovy že, Řím je od Anglie příliš daleko na to, aby mohl dojít k rychlému a spravedlivému rozsudku a vyslechnout obě soudící se strany.³³⁴

Dále také uvedl, že v Římě papež nemá k dispozici všechny potřebné důkazy a výpovědi svědků.³³⁵ Tyto nedostatky byly podle Jindřicha VIII. dostatečným důvodem, proč by bylo nemožné, aby soud v Římě mohl spravedlivě rozhodnout spor vzniklý na anglické půdě.³³⁶ Na základě absence možnosti papežské jurisdikce v Římě spravedlivě rozhodnout, král určil, že podle apelačního zákona pravomoc rozhodovat církevní spory v Anglii byla přičena anglickému králi.³³⁷

Jindřichovy argumenty uvedené ve znění zákona, se sice mohou jevit jako naprosto opodstatněné, nicméně královým cílem bylo především zabránit Kateřině Aragonské, aby se znovu odvolala k papeži proti rozsudku o anulaci, který byl vynesena v Anglii.

Pokud by se Kateřina Aragonská opět pokusila odvolat, znamenalo by to pro Jindřicha totiž mnoho komplikací, protože se již na začátku roku 1533 tajně oženil s Annou Boleynovou, která byla v tuto dobu s králem těhotná.³³⁸ Jindřich VIII. se tedy

³³² *An Act that the appeals in such cases as have been use to be pursued to the see of Rome shall not be from henceforth had nor used but within this realm* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s. 354.

³³³ *Tamtéž.*

³³⁴ *Tamtéž.*

³³⁵ *Tamtéž.*

³³⁶ *Tamtéž.*

³³⁷ *An Act that the appeals in such cases as have been use to be pursued to the see of Rome shall not be from henceforth had nor used but within this realm* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s. 354.

³³⁸ John Joseph SCARISBRICK, *Henry VIII, King of England, 1491-1547*, Los Angeles 1968, s. 309.

snažil vše co nejrychleji vyřešit ve svůj prospěch, protože si nemohl dovolit, aby se Anně narodil potomek mimo manželství, to by z něj totiž činilo levobočka.

Jedinou závažnější komplikací v otázce anulace bylo v roce 1533 pouze definitivní rozhodnutí o anulaci a uznání sňatku s Annou. Definitivní rozsudek o anulaci sňatku nad manželstvím Kateřiny Aragonské a Jindřicha VIII. Tudora vynesl v září roku 1533 arcibiskup z Canterbury, Thomas Cranmer, který anuloval sňatek na základě tvrzení, že manželství bylo v rozporu s Božím zákonem.³³⁹ K celé situaci ohledně královny anulace a sňatku s Annou Boleynovou se vyjádřil také papež s jednoznačnou podporou Kateřiny Aragonské a jejích nároků na anglický trůn.³⁴⁰ V tuto dobu se král nicméně názorem papeže již nezaobíral a připravoval se na vydání supremačního zákona,³⁴¹ který znamenal definitivní rozkol anglikánské církve a papežského stolce v Římě.

Supremační zákon byl vyhlášen v roce 1534. Jeho základním bodem bylo ustanovení nové „hlavy“ církve v Anglii.³⁴² Podle tohoto zákona byl nadále za vrchního představitele církve považován král a jeho nástupci, přičemž na základě tohoto postavení jim přísluší veškerá privilegia, čest s imunitou a autoritou, které tato hodnost obnáší.³⁴³ Zákon o supremaci také stanovil název anglické církve na „*Anglicana Ecclesia*“.³⁴⁴ Jindřichovi VIII. je na základě tohoto zákona tedy udělena veškerá pravomoc v církevních záležitostech, jako například moc udržovat v církvi pořádek, reformovat ji nebo napravovat hereze apod., přičemž jakékoli cizí zvyky nebo dokonce zásah cizí autority jsou v rozporu s tímto zákonem.³⁴⁵ Vydání supremačního zákona je oficiálně odůvodněno ochranou anglické církve, nicméně neoficiálním důvodem bylo, že jako hlava celé církve v Anglii, mohl Jindřich VIII. rozhodovat také ve věcech

³³⁹Viz *Letter of John Tregonwell to Cromwell in Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 6*, ed. James Gairdner, London 1882 s. 228–234. dostupné online na: <https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol6/pp228-234> [citováno 1. května 2022].

³⁴⁰Viz *The Papal Sentence in Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 7, 1534*, ed. James Gairdner, London 1883, s. 145–156. dostupné na: <https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol7/pp145-156> [citováno 1. května 2022].

³⁴¹*An Act concerning the King's Highness to be Supreme Head of the Church of England and to have authority to reform and redress all errors, heresies and abuses in the same* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s.364.

³⁴²Tamtéž.

³⁴³*An Act concerning the King's Highness to be Supreme Head of the Church of England and to have authority to reform and redress all errors, heresies and abuses in the same* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s.364.

³⁴⁴Tamtéž.

³⁴⁵Tamtéž.

manželství. Král si tedy na základě tohoto zákona mohl zpětně sám anulovat sňatek s Kateřinou Aragonskou a rozpustit nenaplněné, leč uzavřené manželství Anny Boleynové s Henrym Percym. Tímto se tedy sňatek krále s Annou stal v očích anglikánské církve naprosto legitimní záležitostí.

Jindřich VIII. sice považoval svůj nový sňatek za legitimní, ovšem Anna, jakožto nová anglická královna, nebyla příliš oblíbená a v Anglii bylo mnoho přívrženců Kateřiny Aragonské. Mnoho poddaných, ale i šlechticů nechtělo přijmout Annu jako novou královnu.³⁴⁶ Nastalou situaci se král rozhodl vyřešit vydáním zákona o velezradě.³⁴⁷ Zákon se soustředil především na to, co se od této chvíle počítalo za velezradu. Vztahoval se tedy především na královskou rodinu a ochranu její cti, přičemž se zmiňoval například o pomluvách krále, královny a jejich potomků ať už slovně nebo písemným projevem.³⁴⁸ Podle tohoto zákona bylo také zakázáno zmiňovat se o králi jako o kacíři. Samotný obsah zákona také upřesňuje trest za velezradu jak pro pachatele, tak i pro spolupachatele, kterým je poprava.³⁴⁹

Zákon o velezradě z roku 1534 zmiňoval pouze definici toho, co bylo považováno za velezradu, ovšem nezabýval se otázkou, za jakých okolností bylo obvinění z velezrady a následné potrestání oprávněné.³⁵⁰ Z tohoto důvodu jej Jindřich Tudor nechal doplnit druhou verzí v roce 1541.³⁵¹

Mnohem podstatnější záležitostí ovšem pro krále byla otázka nástupnictví. Jindřich VIII. potřeboval dořešit problém, který nastal anulací sňatku s Kateřinou Aragonskou. Z tohoto manželství měl totiž dceru Marii, nicméně anulací se z Marie³⁵² stal levoboček, přesto se král obával, aby po něm nenastoupila na trůn. Marie byla po matce katolického smýšlení a Jindřich se tudíž rozhodl znemožnit jí možnost usednout na trůn.

³⁴⁶ Antonia FRASER, *The Wives of Henry VIII*, New York, 1992, s. 191–194.

³⁴⁷ *An Act whereby divers offences be made high treason* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s. 62.

³⁴⁸ *An Act whereby divers offences be made high treason* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s. 62.

³⁴⁹ *Tamtéž*, s. 63.

³⁵⁰ *An Act to proceed by Commission of Oyer and Terminer against person as shall confess treasons* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s. 82.

³⁵¹ *Tamtéž*, s. 82–83.

³⁵² Marie I. Tudorova (1516–1558) byla dcera Jindřicha VIII. a Kateřiny Aragonské, v letech 1553–1558 vládla v Anglii jako druhá v pořadí z potomků Jindřicha VIII., během své vlády se pokusila navrátit Anglii ke katolicismu, a to velice krutým způsobem, za což si vysloužila přezdívku Marie krvavá (ang. Bloody Mary) Viz například Eamon, DUFFY, David, LOADES, *The Church of Mary Tudor*, Burlington 2016, s. 61.; Sidney, LEE, *Dictionary of National Biography Volume 36*, New York 1893, s. 333.

Tuto myšlenku uvedl do praxe opět ještě roku 1534, kdy vydal první nástupnický zákon.³⁵³ První záležitostí, kterou tento zákon řešil, bylo opětovné prohlášení o anulaci manželství Kateřiny Aragonské a Jindřicha Tudora.³⁵⁴ Kateřina měla od této chvíle povoleno používat pouze titul princezna vdova, jež jí náležel po smrti Artura Tudora. Dále zákon potvrdil manželství krále s Annou Boleynovou jako jediné platné.³⁵⁵

Nejdůležitějším bodem nástupnického zákona bylo určit pořadí následnictví na trůn v případě královi smrti. Podle zákona měl na trůn po Jindřichovi usednout nejstarší syn jeho a Anny Boleynové a dále jejich další společní synové.³⁵⁶ Problém spočíval v tom, že zatím král žádného syna neměl, proto se „pojistil“ i pro případ, že by s Annou neměl žádného jiného dědice než princeznu Alžbětu. Pokud by nastala taková situace, podle zákona by na trůn usedla Alžběta, jakožto jediný legitimní královský potomek.³⁵⁷ Zákon tedy přesně stanovil pořadí dědiců v případě úmrtí krále, nicméně vůbec se nezmiňoval o princezně Marii, čímž Jindřichova první dcera prakticky ztratila nárok na anglický trůn.

Od roku 1534 do roku 1536 se v rámci tzv. „reformačního zákonodárství“ neodehrálo žádné vydání zákona, který by svým obsahem výrazně ovlivnil další vývoj církevní reformace v Anglii. Naopak se odehrály významné změny na královském dvoře, které souvisejí s pádem několika osobností tedy dalšími oběťmi církevní reformace.

První významnou obětí reformace byl kardinál a králův kancléř Thomas Wolsey, kterého v úřadě nahradil Thomas More. Králův druhý kancléř nicméně v roce 1532 na svou funkci rezignoval a byl nahrazen Thomasem Cromwellem. Thomas More ve chvíli, kdy pochopil, že je pro něj příliš nebezpečné být takto blízko králi, rezignoval na svou funkci. Učinil tak vzhledem ke svému nesouhlasnému postoji ke králově anulaci a Anně Boleynové, přesto se mu tento postoj stal roku 1535 osudným. Thomas More odmítl uznat Annu Boleynovou za svou královnu. Byl také známý svým příklonem na stranu Kateřiny Aragonské, přičemž také odmítl přísahat na nástupnický zákon a

³⁵³*An Act for the establishment of the King's succession* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s 6.

³⁵⁴*Tamtéž*, s. 7.

³⁵⁵*Tamtéž*.

³⁵⁶*Tamtéž*, s. 8.

³⁵⁷*An Act for the establishment of the King's succession* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s 8.

vyjádřil se o supremačním a nástupnickém zákoně, že jsou v rozporu s Božími zákony.³⁵⁸ Tato tvrzení jej nakonec stála život.³⁵⁹ Thomas More se takto stal druhou významnou obětí církevní reformace.

Pravděpodobně nejvýznamnější obětí církevní reformace se stala nakonec sama Anna Boleynová, jež měla na počátku na vznik reformace velký vliv. Anna měla za sebou v roce 1536 již druhý potrat.³⁶⁰ Jediným potomkem a tedy i následníkem trůnu, byla zatím pouze princezna Alžběta. To samozřejmě vedlo Jindřicha VIII. opět k obavám o zajištění dynastie. Král tedy začal přemýšlet, jak by se Anny Boleynové zbavil.³⁶¹ Královna Anna byla v květnu roku 1536 obviněna z cizoložství s několika muži, krvesmilství s vlastním bratrem a dokonce ze zrady, přičemž na základě těchto obvinění byla později odsouzena a popravena stětím. Otázkou zůstává, proč se Jindřich VIII. s Annou nerozvedl, nebo nenechal manželství anulovat. Pro rozvod se Jindřich VIII. nerozhodl, protože by princezna Alžběta měla i nadále nárok na trůn, což si král nepřál. Anulace nebyla možná, protože pro ni král neměl dostatečné důkazy, přičemž poprava přinášela králi jistou výhodu. Jindřich VIII. měl jistotu, že Anna Boleynová nikdy nebude moci říci pravdu o svých obviněních.

Krátce po popravě Anny Boleynové se král znovu oženil. Jeho třetí ženou se stala Jana Seymourová.³⁶² Původně dvorní dáma Anny se tak stala novou královnou Anglie.³⁶³ V říjnu o rok později, tedy v roce 1537 se Jindřichovi a Janě narodil syn, princ Edward,³⁶⁴ který konečně představoval pro krále mužského následníka trůnu.

Narození mužského dědice vedlo ke vzniku druhého zákona o nástupnictví.³⁶⁵ Zákon byl mimo jiné zajímavý tím, že se nejprve vyjádřil k předchozím svazkům

³⁵⁸Helena TAMPIEROVÁ, *Thomas More – státník a teolog*, Brno 2002, s. 106.

³⁵⁹*Tamtéž*, s. 107.

³⁶⁰Jan CHLUBNA, *Kdo mu slíbil prince? Jindřich VIII. V zápase o zajištění dynastie Tudorů (II.)*, *Historický obzor* 24, 11/12, 2013, s. 249.

³⁶¹Viz *The letter Chapuys to Charles V. of first April in Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 10, January – June 1536*, ed. James Gairdner London 1887, s. 240-259. dostupné na: <https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol10/pp240-259> [citováno 1. května 2022].

³⁶²Jana Seymourová (1509–1537) byla třetí manželkou Jindřich VIII. Tudora, porodila mu syna Edwarda, ale záhy po porodu zemřela. Viz například *Britannica* dostupné na:

<https://www.britannica.com/biography/Jane-Seymour> [citováno 1. května 2022].

³⁶³*Hall's Chronicle; Containing the History of England, During the Reign of Henry the Fourth, and the Succeeding Monarchs, to the End of the Reign of Henry the Eighth, in Which Are Particularly Described the Manners and Customs of Those Periods*, ed. Richard Grafton, London 1809, s. 819.

³⁶⁴*Tamtéž*, s. 825.

³⁶⁵*An Act for the establishment of the King's succession* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s. 6–12.

Jindřicha VIII. Manželství s Kateřinou Aragonskou a Annou Boleynovou označil za nelegitimní. Naopak sňatek s Janou Seymourovou chápal jako jediný platný,³⁶⁶ což bylo vzhledem ke skutečnostem zvláštní. Jana Seymourová totiž pár dní po porodu prince Edwarda³⁶⁷ zemřela.³⁶⁸ Důvodem, proč nechal král prohlásit své předchozí dva sňatky za nelegitimní, bylo znemožnění nástupu na trůn princeznám Alžbětě a Marii. Dále bylo také v závěru zákona stanoveno, že každý, kdo by prosazoval práva princezen na trůn, byl by vnímán jako zrádce a odsouzen na základě zákona o velezradě.³⁶⁹

Jindřich VIII. Tudor v rámci reformačního zákonodárství sice vydal mnoho zákonů, které se svým obsahem spíše vztahovaly k zajištění dynastie a ke královské rodině, nicméně takto tomu bylo spíše v počátcích reformace. Král se nejprve postaral o upevnění svého postavení a v následujících letech se zákony začaly věnovat reformě církve v Anglii. Valná většina těchto zákonů se nějakým způsobem vymezovala vůči katolické církvi. Mezi léty 1536 až 1541 bylo vydáno mnoho zákonů, které navždy poznamenaly tvář církve v Anglii.

Jedním z těchto zákonů byl také zákon o rušení menších klášterů na území Anglie.³⁷⁰ Na základě tohoto zákona bylo nařízeno zrušit všechny kláštery v Anglii, které měly méně než dvanáct členů.³⁷¹ Podle parlamentu bylo důvodem pro jejich zrušení, tvrzení že právě tyto církevní domy zneužívají majetek a hromadí bohatství pro církevní představitele, kteří je obývají. Takové jednání anglický parlament spolu s králem označil za špatnou službu Bohu, a proto měl jejich majetek po zrušení připadnout královské koruně.³⁷²

³⁶⁶*An Act for the establishment of the King's succession* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s 6–12.

³⁶⁷Edward VI. (1537 – 1553) byl syn Jindřicha VIII. Tudora a jeho třetí ženy Jany Seymourové Viz. Například: WEIR, Alison, *The Children of Henry VIII.*, New York 1951, s. 376

³⁶⁸*Hall's Chronicle; Containing the History of England, During the Reign of Henry the Fourth, and the Succeeding Monarchs, to the End of the Reign of Henry the Eighth, in Which Are Particularly Described the Manners and Customs of Those Periods.*, ed. Richard Grafton, London 1809, s 825.

³⁶⁹*An Act whereby divers offences be made high treason* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s. 62–64.

³⁷⁰*An Act whereby all religion houses of monks, canons and nuns which may not dispend manors, lands, tenements and hereditaments above the clear yearly value of 200 pound are given to the King's Highness, his heirs and successors, for ever* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s 383–387.

³⁷¹*Tamtéž.*

³⁷²*Tamtéž.*

Společně se Zákonem o zrušení menších klášterů, byl vydán zákon o zřízení tzv. Augmentačního soudu.³⁷³ Tento zákon měl mimo jiné rozhodovat o tom, které řeholní domy budou zrušeny a jak bude naloženo s jejich majetkem.³⁷⁴ Dále také stanovoval počet členů Augmentačního soudu, který byl celkem 33 úředníků, z toho 10 auditorů výnosů, 16 příjemců, kancléř soudu, královský pokladník, královský advokát, králův právní zástupce, úředník soudu, zřízenec a posel zmíněného soudu.³⁷⁵ Všechny členy Augmentačního soudu jmenoval do jejich funkce sám král a byli za výkon své práce placeni.³⁷⁶ Tito členové soudu měli na starost proces rušení klášterů a měli také zajistit, že majetek „skončí v rukou krále.“³⁷⁷

V červnu téhož roku byl vydán zákon proti autoritě papeže.³⁷⁸ Tento zákon se svými nařízeními velice podobal supremačnímu zákonu.³⁷⁹ Stejně jako u supremačního zákona, bylo cílem zákona proti autoritě papeže potvrdit krále jakožto jedinou hlavu církve v Anglii. Dalším cílem, který je spíše čitelný ze stylu textu zákona, bylo diskreditovat papeže nejen jako hlavu církve, ale také jako člověka, který si v podstatě „uzurpoval“ vládu nad lidskými dušemi. Zákon je velice kritický a místy až nevybíravý vzhledem k papeži.³⁸⁰ Stejně, jako tomu bylo u supremačního zákona, i za porušení tohoto zákona je stanoven trest, který spočívá například v zabavení majetku v lehčím případě, v horším případě vede porušení zákona proti papežově autoritě až k obžalování z porušení zákona o praemunire.³⁸¹

Dosavadní vývoj církevní reformace v Anglii však začal pobuřovat poddané, ačkoli velkou roli v procesu vydávání nových zákonů měl také Thomas Cromwell, lidé se začali bouřit proti králi. Protesty v říjnu roku 1536 vyvrcholily v tzv. „Pilgrimage of Grace,“ tedy poutě milosrdenství. Král a jeho kancléř viděli v protestních poutích

³⁷³ *An Act establishing to the Court of Augmentations* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s 140–143.

³⁷⁴ *Tamtéž.*

³⁷⁵ *Tamtéž.*

³⁷⁶ *Tamtéž.*

³⁷⁷ *Tamtéž.*

³⁷⁸ *An Act extinguishing the authority of the Bishop of Rome*, in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s 365–367.

³⁷⁹ *An Act concerning the King's Highness to be Supreme Head of the Church of England and to have authority to reform and redress all errors, heresies and abuses in the same* in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s.364.

³⁸⁰ *An Act extinguishing the authority of the Bishop of Rome*, in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s 365–367.

³⁸¹ *Praemunire for Purchasing Bull from Rome The Crown of England subjekt to none* in: *The See of Rome in the Middle Ages*, REICHEL, Oswald Joseph, London 1870, s. 501.

ohrožení královny autority. Důvodem bylo, že poddaní se sice primárně bouřili proti rušení klášterů, nicméně později se začali vzpouzet proti celé církevní reformaci,³⁸² protože na základě mnoha změn, se začali obávat i o sedm svátostí.³⁸³ V jistém ohrožení se tedy očima krále nacházela i nově vzniklá anglikánská církev. Velice podstatnou roli sehrála v odporu proti reformaci pravděpodobně i poprava Anny Boleynové. Jindřichova druhá manželka byla totiž svým způsobem poddanými chápána jako jakýsi symbol reformace. Anna Boleynová si navíc časem získala u značné části poddaných podporu, protože byla falešně obviněna a popravena. Lid v Anglii se pro nespokojenost s reformací navíc začal obracet zpět ke katolicismu, což mimo jiné vedlo k tomu, že poutě milosrdenství si také kladly za cíl podpořit nástupnická práva královny první dcery Marie, která byla po matce katolička.³⁸⁴

Poutě milosrdenství samozřejmě nezůstaly bez královny odezvy. Král si uvědomil, že je zapotřebí „dát anglikanismu oficiální tvář,“ tedy definovat anglikánskou církev. Výsledkem bylo tzv. Deset článků,³⁸⁵ které byly vydány v roce 1536 a představovaly „první pokus“ o doktrínu anglikanismu. Tyto články byly poměrně kontroverzní, jelikož byly vytvořeny a schváleny v časové tísní a navíc v období doktrinálního zmatku v Anglii.³⁸⁶ Články tvořily jakýsi kompromis mezi katolictvím a reformou, respektive luteránstvím, ke kterému měl anglikanismus ve svých počátcích nejbližší. První polovina článků řešila „doktríny, které jsou potřeba ke spáse.“³⁸⁷ Zbýlých pět článků bylo věnováno méně podstatným problémům, jako například otázce očištění.³⁸⁸ Prvních pět článků bylo ustanoveno po domluvě mezi představiteli anglikanismu a luteránství, jejich „podkladem“ byl tedy Augsburský náboženský mír.³⁸⁹ Články byly kontroverzní také z důvodu, že se zmiňovaly pouze o třech z celkového počtu sedmi svátostí, což byl

³⁸²Janice LIEDL, „*The Penitent Pilgrim: William Calverley and the Pilgrimage of Grace.*“ in *The Sixteenth Century Journal*, vol. 25, no. 3, 1994, s. 585.

³⁸³Cliff DAVIES, „*The Pilgrimage of Grace Reconsidered.*“ in *Past & Present*, no. 41, 1968, s. 64.

³⁸⁴Tamtéž, s. 64 a 69.

³⁸⁵*Ten Articles* dostupné na: <http://www.reformationhenryviii.com/1536-ten-articles.html> [citováno 10. května 2022].

³⁸⁶Christopher HAIGH, *English Reformations: Religion, Politics and Society Under the Tudors*, Oxford 1993, s. 128.

³⁸⁷Peter MARSHALL, *Heretics and Believers: A History of the English Reformation*, London 2017, s. 238.

³⁸⁸*Ten Articles* dostupné na: <http://www.reformationhenryviii.com/1536-ten-articles.html> [citováno 10. května 2022].

³⁸⁹Diarmaid MACCULLOH, *Thomas Cranmer: A Life*, London 1996, s. 161.

mimo jiné důvod zklamání konzervativně smýšlejících lidí.³⁹⁰ Zklamání z článků byli nicméně i reformisté, protože nesouhlasili se zachováním zpovědi jako svátosti ani s pravomocí kněží udělovat rozhřešení v zastoupení Boha.³⁹¹ Velice podstatné však bylo, že se držely učení o transsubstanciaci, tedy uznávaly přítomnost těla Kristova v Eucharistii a krve Kristovi ve víně.³⁹² Právě víra v transsubstanciaci je jednou ze základních tezí katolické církve. Články mimo jiné počítaly, dalo by se říci, že přímo i obhajovaly některé z rituálů katolické církve,³⁹³ což bývá někdy chápáno jako částečné „vítězství“ poutí milosrdenství. Deset článků nicméně vzhledem ke své kontroverzi nezaplnilo „prázdné místo“ v doktrínální oblasti anglikánské církve.

Deset článků se jako doktrína neujalo, což byl důvod, proč v roce 1537 byla svolána národní synoda k diskusím nad doktrínální otázkou anglikanismu. Tuto synodu nechal svolat králův kancléř Thomas Cromwell.³⁹⁴ Výsledkem diskusí byla kniha, která je často nazývána „*The Bishop's Book*“, ovšem její skutečný název je „*The Institution of a Christian Man*“,³⁹⁵ přičemž slovo „institution“ zde není myšleno ve významu instituce, ale poučení.³⁹⁶ Bishop's Book zachovala valnou část z původních Deseti článků, jako například články o očištění, ospravedlnění, eucharistii nebo také článek o křtu.³⁹⁷ Vzhledem k tomu, že ve velké většině „kopírovala“ Deset článků, bylo zde patrné zachování principu semi-luteranismu.³⁹⁸ Velká debata byla vedena právě kvůli sedmi svátostem. Církevní představitelé se nedokázali shodnout, na tom jaké svátosti by měla anglikánská církev přijmout. Někteří byli pro všech sedm, jiní naopak pouze pro dvě apod.³⁹⁹ Finální verzi bylo, že se obnovilo všech sedm svátostí a byly tudíž i včleněny do Bishop's Book, ovšem pod podmínkou rozdělení na samostatné sekce.⁴⁰⁰ Bylo stanoveno, že křest, pokání a eucharistie jsou jako jediné ustanoveny Ježíšem

³⁹⁰Deset článků se zmiňovalo pouze o svátosti křestu, eucharistie a pokání – svátost smíření, Viz *Ten Articles* dostupné na: <http://www.reformationhenryviii.com/1536-ten-articles.html> [citováno 10. května 2022].

³⁹¹Peter MARSHALL, *Heretics and Believers: A History of the English Reformation*, London 2017, s. 239.

³⁹²Tamtéž, s. 238.

³⁹³*Ten Articles* dostupné na: <http://www.reformationhenryviii.com/1536-ten-articles.html> [citováno 10. května 2022].

³⁹⁴Diarmaid MACCULLOH, *Thomas Cranmer: A Life*, London 1996, s. 185–186.

³⁹⁵*The Institution of a Christian Man*, ed. Thomas, BERTHELET, Londýn 1537.

³⁹⁶John Henry BLUNT, *The Reformation of the Church of England: A.D. 1547–1662 Vol I.*, Londýn 1878, s. 444.

³⁹⁷*The Institution of the Christian Man*, ed. Thomas, BERTHELET, Londýn 1537.

³⁹⁸Tamtéž.

³⁹⁹Diarmaid MACCULLOH, *Thomas Cranmer: A Life*, London 1996, s. 187–188.

⁴⁰⁰Peter MARSHALL, *Heretics and Believers: A History of the English Reformation*, London 2017, s. 254.

Kristem a tudíž jsou pro spásu naprosto nezbytné.⁴⁰¹ Zbylé svátosti nejsou tedy podle Bishop's Book nezbytné a jsou spíše „doplňující.“⁴⁰² Dále Bishop's Book obsahovala například Desatero Božích přikázání, které ovšem odmítla číslovat, výklad vyznání víry a různé motlitby.⁴⁰³ Velice zajímavé ovšem zůstává, že král nebyl nikdy s Bishop's Book spokojen, a tudíž nebyla nikdy králem schválena, což vedlo k tomu, že se nikdy nestala oficiální doktrínou anglikanismu. Z tohoto důvodu zůstalo oficiální doktrínou Deset Článků, které však byly velice kontroverzní a zpracované narychlo.⁴⁰⁴ Absence zákonem podložené doktríny ovšem působila v Anglii chaos v církevních záležitostech, například v oblasti sloužení mše. Někteří kněží sloužili mši v angličtině a jiní naopak stále v latině.⁴⁰⁵

Koncept semi-luteranismu nicméně nezajišťoval Jindřichovi VIII. žádného spojence, na luterány byl anglikanismus v této podobě příliš konzervativní a na návrat k římskému katolicismu a papeži bylo příliš pozdě. Ze strachu z politické a diplomatické izolace začal král v roce 1539 opět jednat a řešit doktrínu anglikanismu.⁴⁰⁶ Angličtí církevní představitelé se pokoušeli dohodnout s luterány, nicméně jednání nakonec selhala, především protože Anglii zastupovali spíše konzervativní biskupové, jejichž plánem bylo spojit anglikanismus s řeckokatolickou církví.⁴⁰⁷ V květnu roku 1539 král sdělil svým lordům, že si přeje pevnou doktrínu a uniformitu anglikánské církve, načež byl sestaven výbor osmi církevních představitelů. Čtyři biskupové byli spíše reformního založení a další čtyři smýšleli spíše konzervativně. Jejich úkolem bylo vytvořit doktrínu anglikanismu, nicméně biskupové se nedokázali shodnout.⁴⁰⁸ Výsledkem jednání biskupů společně se Sněmovnou lordů bylo šest odpovědí na šest kontroverzních otázek církve. Tyto odpovědi se nakonec staly základem pro zákon o šesti člancích.⁴⁰⁹

⁴⁰¹Peter MARSHALL, *Heretics and Believers: A History of the English Reformation*, London 2017, s. 254.

⁴⁰²Těmito svátostmi jsou: Svátost manželství, biřmování, kněžství a svátost pomazání nemocných Viz *The Institution of the Christian Man*, ed. Thomas, BERTHELET, Londýn 1537.

⁴⁰³John Henry, BLUNT, *The Reformation of the Church of England: A.D. 1547–1662 Vol I.*, Londýn 1878. s. 446.

⁴⁰⁴Peter MARSHALL, *Heretics and Believers: A History of the English Reformation*, London 2017, s. 279.

⁴⁰⁵Tamtéž, s. 269.

⁴⁰⁶Diarmaid MACCULLOH, *Thomas Cranmer: A Life*, London 1996, s. 215–216.

⁴⁰⁷Jean Henry Merle, d' AUBIGNÉ, *The Reformation in England Vol. II.*, Edinburgh 1977, s. 363.

⁴⁰⁸Peter MARSHALL, *Heretics and Believers: A History of the English Reformation*, London 2017, s. 273.

⁴⁰⁹*An Act abolishing diversity in opinions*, in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s. 399–401.

Zákon o šesti člancích byl v podstatě souhrn odpovědí na šest kontroverzních, ale velice podstatných otázek církve. Otázky se zabývaly transsubstanciací, přijímáním podobojí způsobu laiky, celibátem kněží, slibem čistoty, soukromou mší svatou a zpovědí.⁴¹⁰ V pěti bodech se anglikanismus vesměs podobal katolictví, zákon o šesti člancích je tedy jakýsi částečný „návrat ke konzervativizmu.“ Bylo stanoveno, že kněží se nesmějí ženit, přijímání podobojí způsobu zůstává laikům zapovězeno, byly nadále povoleny soukromé mše svaté, například za zemřelé, dále také zůstaly platné sliby čistoty.⁴¹¹ Velice podstatné bylo, že zůstal stejný princip ohledně transsubstanciac, ačkoli přímo tento výraz se v zákoně neobjevil. Jedinou výjimku tvořil šestý článek, který stanovil, že „ušní přiznání je vhodné a nutné,“ ale není již vyžadováno Božím zákonem.⁴¹² Zákon o šesti člancích vyšel v platnost v červnu téhož roku a stal se tak základem pro oficiální, zákonem podloženou doktrínu anglikanismu. Na rozdíl od Deseti článků, mělo Šest článků tedy zákonnou pravomoc, což znamenalo, že za jejich porušení byly stanoveny tresty.⁴¹³ Za porušení či popření článků hrozilo pachateli například doživotní vězení, přičemž za popření transsubstanciac mohlo dojít až k upálení.⁴¹⁴

Vydáním zákona o šesti člancích ovšem vývoj doktríny anglické církve neskončil. O rok později, tedy v roce 1540 se opět sešel parlament, aby řešil revizi Bishop's Book, kterou král osobně nikdy neschválil.⁴¹⁵ Na této revizi se podíleli opět reformisté i konzervativně smýšlející představitelé církve, kterých ovšem byla většina. Svolaní biskupové však začali s revizí Bishop's Book až o tři roky později, tedy v roce 1543.⁴¹⁶ Velice zajímavé je, že na této revizi se podílel sám král, tudíž dokument obsahuje mnoho králových úprav. Nová verze dostala také nový název, původně se dokument oficiálně nazýval „*The Institution of a Christian Man*,“ ovšem nový dokument dostal název „*The Necessary Doctrine and Erudition for Any Christian Man*,“ zkráceně King's

⁴¹⁰*An Act abolishing diversity in opinions*, in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s 399–401.

⁴¹¹*Tamtéž.*

⁴¹²*Tamtéž.*

⁴¹³*Tamtéž.*

⁴¹⁴*An Act abolishing diversity in opinions*, in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s 399–401.

⁴¹⁵Peter MARSHALL, *Heretics and Believers: A History of the English Reformation*, London 2017, s. 279.

⁴¹⁶*Tamtéž.*

Book.⁴¹⁷ Vzhledem k tomu, že King's Book byla vydána z královy autority, stala se tak oficiální doktrínou anglikanismu a nahradila nejen nikdy neschválenou Bishop's Book, ale také Deset článků. Její základ částečně tvořilo Šest článků a některé části převzaté a upravené z Bishop's Book.⁴¹⁸ Nová revize zahrnovala všech sedm svátostí bez rozdílu jejich důležitosti, na rozdíl od Bishop's Book. Ve většině případů se King's Book přikláněla k tradičnímu učení.⁴¹⁹ Velmi zásadní rozdíl byl také v přístupu k očistci, přičemž King's Book hlásala, že není možné zjistit, že modlitba a mše za zemřelého skutečně prospívá dané duši a je tudíž lepší nějaká univerzální modlitba za zemřelé.⁴²⁰

Velice zajímavým faktem je, že vydání King's Book bylo vynuceno zákonem o podpoře pravého náboženství.⁴²¹ Tento zákon stanovoval, kdo směl a kdo nesměl číst Bibli, podle znění zákona směli číst Bibli klerici, šlechta a bohatí obchodníci, z žen pouze šlechtičny.⁴²² Zákon také povoloval hrát pouze „morální hry,“ které podporovaly ctnost. Dále také zákon zakazoval některé knihy a zasahoval do literatury.⁴²³

V roce 1543 se na určitou dobu zastavil vývoj anglikánské doktríny. Právě King's Book byla bodem, do kterého Jindřich VIII. Tudor dovedl doktrínu anglikanismu, jejíž vývoj po něm převzal za několik let jeho syn Edward VI, který pokračoval v roce 1553 tzv. Čtyřiceti dvěma články.

Vývoj reformace v Anglii a pokusy o spojení se s luterány ovšem nezůstaly vzhledem k Římu a papeži bez odezvy. Papež Pavel III.⁴²⁴ se již v roce 1538 rozhodl Jindřicha VIII. Tudora exkomunikovat z katolické církve. Učinil tak exkomunikační bulou,⁴²⁵ kde vysvětlil i důvody pro exkomunikaci, kde kromě králových aktivit proti papeži a církvi zmínil i anulaci sňatku s Kateřinou Aragonskou. Dále také královo druhé

⁴¹⁷*The Necessary Doctrine and Erudition for Any Christian Man*, ed. Thomas, BERTHELET, Londýn 1543.

⁴¹⁸*Tamtéž.*

⁴¹⁹Peter MARSHALL, *Heretics and Believers: A History of the English Reformation*, London 2017, s. 288–289.

⁴²⁰*Tamtéž*, s. 289.

⁴²¹Christopher HAIGH, *English Reformations: Religion, Politics and Society Under the Tudors*, Oxford 1993, s. 160–161.

⁴²²*The Cambridge History of Early Modern English Literature*, eds. David LOEWENSTEIN, Janel MUELLER Cambridge 2002, s. 288.

⁴²³*Tamtéž.*

⁴²⁴Papež Pavel III., vlastním jménem Alessandro Farnese (pont. 1534–1549) byl posledním z renesančních papežů a současně prvním papežem protireformace. Viz např. Britannica, dostupné online na: <https://www.britannica.com/biography/Paul-III> [citováno 19. května 2022].

⁴²⁵*Two Bulls Roaring out Excommunications, Anathemas and total Deprivation. The First, by Pope Paulus the III, against Henry the VIII, King of England. The other, by Pope Pius the V, against Queen Elizabeth of famous memory*, ed. Francis Smith, London 1674, s. 10.

manželství, které bylo očima katolické církve neplatné, protože první svazek nebyl zrušen v souladu s kanonickým právem.⁴²⁶

Vývoj reformy církve v Anglii nicméně nezávisel pouze na doktríně. Současně s doktrínou král řešil mnoho dalších problémů a byly vydávány další zákony. V roce 1539 byl totiž vydán druhý zákon o rušení klášterů,⁴²⁷ přičemž tentokrát se zákon dotýkal i větších řeholních domů. Všechny další rozpuštěné kláštery a společně s nimi i jejich majetek měly opět připadnout královské koruně. Stejně jako u předchozího zákona o rušení klášterů, měl s nakládáním s majetkem napomoci Augmentační soud.⁴²⁸

Období reformace se nicméně „netočilo“ pouze kolem doktríny a rušení církevních domů. Velice podstatnou roli v celém procesu hrál také králův „soukromý“ život. Po smrti Jany Seymourové se Jindřich VIII. již počtvrté oženil, ovšem tentokrát se jednalo o domluvený sňatek. Královo manželství s Annou Klévskou⁴²⁹ zprostředkoval jeho kancléř Thomas Cromwell.⁴³⁰ Král se však brzy po uzavření sňatku s Annou rozvedl,⁴³¹ jelikož se mu nelíbila a později se oženil po páté. Předposlední manželkou Jindřicha VIII. se stala Kateřina Howardová,⁴³² která byla shodou okolností příbuzná k Anně Boleynové. Je tudíž poněkud zajímavé, že ji stihl stejný osud jako Annu, v roce 1542 byla obviněna ze zrady a cizoložství a popravena, ovšem Kateřina Howardová se svých obvinění na rozdíl od Anny skutečně dopustila.⁴³³

Poutě milosrdenství a nevydařený sňatek s Annou Klévskou se ovšem staly osudnými záležitostmi Thomasi Cromwellovi, který upadl u krále v nemilost, na což

⁴²⁶*Two Bulls Roaring out Excommunications, Anathema's and total Deprivation. The First, by Pope Paulus the III, against Henry the VIII, King of England. The other, by Pope Pius the V, against Queen Elizabeth of famous memory*, ed. Francis Smith, London 1674, s. 10.

⁴²⁷*An Act for dissolution of abbeyes*, in ELTON Geoffrey R. *The Tudor constitution*, ed. Geoffrey R. Elton, Cambridge 1960, s. 380–382.

⁴²⁸*Tamtéž.*

⁴²⁹Anna Klévská (1505–1537) byla čtvrtá manželka Jindřicha VIII. Tudora, manželství králi zprostředkoval Thomas Cromwell, králův kancléř, nebylo zdařené a král se s Annou brzy rozvedl, nezdařený svazek se později stal jednou z příčin obratu nevole krále směrem k jeho kancléři. Viz například Britannica, dostupné online na: <https://www.britannica.com/biography/Anne-of-Cleves-queen-of-England> [citováno 19. května 2022].

⁴³⁰David, LOADES, *Thomas Cromwell: Servant to Henry VIII*, Gloucestershire 2013, s. 68.

⁴³¹*Act dissolving the Cleves Marriage*, in *Tudor Constitutional Documents A.D. 1485–1603 with an Historical Commentary*, ed. Joseph R. Tanner, Cambridge 1922, s. 395.

⁴³²Kateřina Howardová (1524–1542) byla pátá manželka Jindřicha VIII. Tudora. Král ji nechal v roce 1542 popravit za zrady, neboť přišel na její nemanželský vztah s Thomasem Culpepperem a její vztah z mládí s jejím bývalým učitelem hudby Francisem Derehem. Viz. Například: Britannica dostupné online na: <https://www.britannica.com/biography/Catherine-Howard> [citováno 13. května 2022].

⁴³³*Act for the Attainder of Queen Catherine Howard*, in *Tudor Constitutional Documents A.D. 1485–1603 with an Historical Commentary*, ed. Joseph R. Tanner, Cambridge 1922, s. 255.

doplatil v roce 1540 vlastním životem. Jindřich VIII. nechal Cromwella popravit,⁴³⁴ čímž zapříčinil, že za jeho života nebyla anglická reformace dokončena.

Poslední ženou Jindřicha VIII. Tudora se stala Kateřina Parrová,⁴³⁵ která měla na krále velký vliv a s tím také na otázku nástupnictví. Právě vliv Kateřiny Parrové dovedl krále k třetí redukci zákona o nástupnictví⁴³⁶ z roku 1543. Králova šestá a poslední manželka chovala velice kladný vztah ke všem jeho potomkům a zapříčinila se o to, aby Jindřich VIII. přijal i obě své dcery zpět ke dvoru. Na její popud se král rozhodl nakonec navrátit nárok na trůn všem svým ratolestem, přičemž tak učinil vydáním třetího zákona o nástupnictví.⁴³⁷

Základním bodem tohoto zákona bylo tedy navrácení nároku na trůn i princeznám Marii a Alžbětě, jako legitimním dědičkám po králově smrti, avšak pouze pod podmínkou, že první případně nárok na trůn jejich nevlastnímu bratrovi Edwardovi a jeho případným potomkům.⁴³⁸ Dále bylo v zákoně určeno, že po smrti prince Edwarda a případně jeho potomků, se nárok na trůn uděluje na základě primogenitury. Tudíž jako první z dcer připadá nárok Marii Tudorovně a jejím případným potomkům a na konec Alžbětě Tudorovně a jejím potomkům.⁴³⁹ Velice podstatný je také fakt, že král si nechal „volnou cestu“ i pro případ, že by své rozhodnutí na poslední chvíli změnil. Učinil tak, tím, že se na konci zákona zmínil, že poslední slovo ohledně otázky nástupnictví na trůn, bude mít jeho poslední vůle.⁴⁴⁰ Pokud by se stalo, že Jindřich VIII. uvede nástupnictví v závěti jinak, než to učinil ve třetím zákoně o nástupnictví, řídila by se tato záležitost poslední vůlí krále a nikoli tímto zákonem.⁴⁴¹ Je tedy viditelné, že král

⁴³⁴David LOADES, *Thomas Cromwell: Servant to Henry VIII*, Gloucestershire 2013, s. 76.

⁴³⁵Kateřina Parrová (1512–1548) byla šestou a poslední manželkou Jindřicha VIII. Tudora. Viz. Například: Britannica dostupné online na: <https://www.britannica.com/biography/Catherine-Parr> [citováno 13. května 2022].

⁴³⁶*An Act concerning the establishment of the King's Majesty's succession in the Imperial Crown of the Realm*, in *Tudor Constitutional Documents A.D. 1485-1603 with an Historical Commentary*, ed. Joseph R. Tanner, Cambridge 1922, s. 397–400.

⁴³⁷Tamtéž.

⁴³⁸Tamtéž.

⁴³⁹*An Act concerning the establishment of the King's Majesty's succession in the Imperial Crown of the Realm*, in *Tudor Constitutional Documents A.D. 1485-1603 with an Historical Commentary*, ed. Joseph R. Tanner, Cambridge 1922, s. 397–400.

⁴⁴⁰*Henry VIII's Will in Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 21, Part 2, September 1546–January 1547*, ed. James Gairdner, London 1910, s. 320–323. Dostupné na: <https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol21/no2/pp313-348> [citováno 14. května 2022].

⁴⁴¹*An Act concerning the establishment of the King's Majesty's succession in the Imperial Crown of the Realm*, in *Tudor Constitutional Documents A.D. 1485-1603 with an Historical Commentary*, ed. Joseph R. Tanner, Cambridge 1922, s. 397–400.

měl při vydávání zákona stále určité pochybnosti, nicméně pořadí svých nástupců v závěti ponechal stejné jako ve třetím zákoně o nástupnictví.⁴⁴²

Král Jindřich VIII. Tudor ve své závěti tedy ponechal nástupnické právo všem svým potomkům, ovšem jeho dcery, Marie a Alžběta se směly provdat pouze se souhlasem většiny Tajné rady, pokud by tak neučinily, jejich nástupnické právo by jim bylo odebráno.⁴⁴³ Jindřich VIII. dále udělil právo na trůn dcerám své zesnulé sestry, bývalé francouzské královny.⁴⁴⁴ Tím byla na konci prosince roku 1546 definitivně vyřešena a uzavřena otázka nástupnictví na anglický trůn po Jindřichově smrti. Zbylé záležitosti zmíněné v králově poslední vůli se týkaly jeho pohřbu, místa posledního spočinutí, vyplacení peněz a ustanovení členů Tajné rady pro jeho syna, která mu měla do osmnácti let pomáhat vládnout, jako regenti.⁴⁴⁵

Jindřich VIII. Tudor zemřel 28. ledna v roce 1547 v paláci Whitehall v Londýně. Po jeho smrti usedl na trůn princ Edward VI., který ovšem vládl jen krátce, nedožil se ani osmnácti let a zemřel bez potomků. Z tohoto důvodu se na trůn podle posloupnosti dostala Marie I., která se pokusila o návrat ke katolicismu, ale i ona zemřela bez potomků. Poslední z dynastie Tudorovců usedla na trůn Alžběta Tudorovna, za jejíž vlády v roce 1588 došlo k potopení španělské Armady a zmaření plánované invaze španělského krále Filipa II. do Anglie. Tato událost navždy rozhodla o osudu anglické církve.

Společně s koncem vlády Jindřicha VIII. Tudora, skončila první část církevní reformace v Anglii. Popravou Thomase Cromwella sám král zapříčinil, že se reformace za jeho vlády „neposunula“ více, nicméně to byl právě on, kdo odtrhl církev v Anglii od Říma a papeže, postavil sám sebe do čela církve a zapřičil se o vznik první doktríny „*Anglicana Ecclesia*.“ Jindřich VIII. Tudor se tak nesmazatelně zapsal do dějin Anglie a stal se počátkem toho, že v Anglii je anglikánská církev dodnes a její skutečnou hlavou je i v současné době královna. Stopy jeho vlády jsou tak v Anglii viditelné dodnes.

⁴⁴²Henry VIII.'s Will in Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 21, Part 2, September 1546—January 1547, ed. James Gairdner, London 1910, s. 320—323. Dostupné na: <https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol21/no2/pp313-348> [citováno 14. května 2022].

⁴⁴³Tamtéž.

⁴⁴⁴Touto sestrou měl král na mysli Marii Tudorovnu, svou mladší sestru, která si po smrti francouzského krále vzala za manžela Charlese Brandona, vévodu ze Suffolku. Viz *Tamtéž*.

⁴⁴⁵Tamtéž.

Závěr

Anglie za vlády dynastie Tudorovců prošla mnoha významnými událostmi. Samotný nástup prvního z Tudorovců, Jindřicha VII. nebyl obvyklý. První panovník dynastie se snažil především upevnit svou moc a postavení a to nejen ve svém království, ale také v Evropě. Právě z tohoto popudu se Jindřich VII. rozhodl pro uzavření spojení mezi Anglií a rodícím se Španělskem, které bylo nakonec i stvrzeno krví, tedy sňatkem španělské infantky a anglického korunního prince.

Artur Tudor však velice brzy po uzavření sňatku zemřel a otevřela se otázka domluvy sňatku mezi Kateřinou a Jindřichem VIII. Kateřina přísahala, že své první manželství nenaplnila a tudíž byl nový svazek povolen, nicméně otázka naplnění se později stala stěžejní v dějinách anglické církevní reformace.

Jindřich VIII. Tudor postavil o několik desetiletí později právě tuto velice spornou záležitost do popředí dění celého království. Papež Klement VII. nesouhlasil s anulací sňatku Jindřicha a Kateřiny, což se stalo jednou z příčin rozluky anglikánské církve od Říma a vzniku církve na papeži nezávislé v čele s panovníkem.

Text diplomové práce poukázal na možnost anulace sňatku Kateřiny Aragonské a Jindřicha VIII. Tudora aniž by došlo k rozluce s Římem a papežem. Společně s předložením důkazů pro možnost anulace bez roztržky, se také podařilo pomocí zhodnocení argumentů dosavadní historiografie a předložení vlastních názorů a podkladů, poukázat na možnost, že Kateřina Aragonská své první manželství naplnila.

Anglická církevní reformace sice nedošla za vlády Jindřicha VIII. svého dovršení, přesto její vývoj „došel poměrně daleko.“ Dynastie Tudorovců se díky církevní reformaci nesmazatelně zapsala do dějin Anglie. Reforma církve byla započata za Jindřicha VIII. a pokračovala dále za vlády jeho nástupců s výjimkou Marie I. Tudorovny, která se pokusila o rekatolizaci Anglie. Vzhledem k nástupu Alžběty Tudorovny ovšem bez úspěchu. Potopením španělské Armady v roce 1588 a tudíž nezdařenou invazí Filipa II. do Anglie zůstal anglikanismus v Anglii až dodnes. Jindřich VIII. Tudor tak napomohl navždy změnit „tvář Anglie.“

Seznam pramenů a literatury

Seznam pramenů

A Collection of State Papers Relating to Affairs in the Reigns of King Henry VIII King Edward VI Queen Mary and Queen Elizabeth: From the Years 1542–1570, ed. Samuel HAYNES, London 1740.

BENGER Elizabeth Oglivy, *Memoirs of the Life of Anne Boleyn, Queen of Henry VIII.*, London 1821.

Bull of Pope Innocent VIII. on the Marriage of Henry VII. with Elizabeth of York in Camden Miscellany, ed. Henry ELLIS, London 1848.

Calendar of documents relating to Scotland preserved in Her Majesty's Public Record Office, ed. Joseph BAIN, London 1881.

Calendar of Letters, Despatches and State Papers, Relating to the Negotiations between England and Spain, Preserved in the Archives at Simancas and elsewhere, Vol. II, 1509-1525, ed. Gustav Adolf BERGENROTH, Pascual DE GAYANGOS, London 1866.

Calendar of Letters, Despatches and State Papers, Relating to the Negotiations between England and Spain, Preserved in the Archives at Simancas and elsewhere, Vol.III Part I, 1525-1526, ed. Gustav Adolf BERGENROTH, Pascual DE GAYANGOS, London 1873.

Calendar of Letters, Despatches and State Papers, Relating to the Negotiations between England and Spain, Preserved in the Archives at Simancas and elsewhere, Vol.III Part II, 1527-1529, ed. Gustav Adolf BERGENROTH, Pascual DE GAYANGOS, London 1877.

Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485–1509, ed. Gustav Adolf BERGENROTH, London 1862. Dostupné na: *British History Online*

<https://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1>

CAYLEY Arthur, *Memoirs of Sir Thomas More, with New Translation of His Utopia, Also His History of King Richard III. and His Latin Poems*, London 1808.

Články 50–53 IV. *Lateránského koncilu*. Dostupné online na:

<https://sourcebooks.fordham.edu/basis/lateran4.asp>

Confirmatio Tractatus, de Matrimonio Henrici Principis Wallie cum Katerina Infante in Foedera Conventiones Literae, et Cujuscunque Generis Acta Publica, inter Reges

Angliae, et Alios Quosvis Imperatores, Reges, Pontifices, Principes, vel Cummunitates, ab Ineunte Saeculo Duodecimo, viz ab Anno 1101, ad nostra usne Tempora, Habita aut Tractata, Ex Autographis, infra Secretiores Archivorum Regiorum Thesaurarias, per multa Saecula recinditis, fideliter Exscripta. in *Lucem Missade Mandato Reginae. Accurante Thoma Rymer, Ejusdem Serenissimae Reginae Historiographo Volue XIII.*, ed. Thomas RYMER, Londýn 1712.

Decretalium Gregorii papae IX. compilationis libri V (Liber Extra). Dostupné na:

http://www.columbia.edu/cu/lweb/digital/collections/cul/texts/ldpd_6029936_002/index.html

Hall's Chronicle; Containing the History of England, During the Reign of Henry the Fourth, and the Succeeding Monarchs, to the End of the Reign of Henry the Eighth, in Which Are Particularly Described the Manners and Customs of Those Periods, ed. Richard GRAFTON, London 1809.

Henry VIII.'s Will in Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 21, Part 2, September 1546—January 1547, ed. James GAIRDNER, London 1910.

Dostupné na: <https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol21/no2>

Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 1, 1509-1514, ed. John Sherren BREWER, London, 1920, Dostupné na: *British History Online* <https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol1>

Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 4, 1524-1530, ed. John. Sherren BREWER, London 1875. Dostupné online na British History Online

<https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol4>

Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 5, 1531-1532, ed. James GAIRDNER, London, 1880, Dostupné online na:

<https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol5/>

Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 6, 1530, ed. James GAIRDNER, London 1882. Dostupné online na:

<https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol6/>

Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 7, 1534, ed. James GAIRDNER, London. Dostupné na: <https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol7/>

Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 10, January – June 1536, ed. James GAIRDNER, London 1887. Dostupné na:

<https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol10>

Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 21, Part 2, September 1546-January 1547, ed. James GAIRDNER London, 1910, Dostupné na:

<https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol21/no2/>

Leviticus 20, verš 21.

Mémoires de Martin et Guillaume du Bellay Tome Première, eds. Victor Fillion BOURRILLY et Fleury VINDRY, Paris 1908.

Necessary Doctrine and Erudition for Any Christian Man, ed. Thomas, BERTHELET, Londýn 1543.

Original Letters Illustrative of English History, vol. 1 ed. Henry ELLIS, London, 1825.

Praemunire for Purchasing Bull from Rome The Crown of England subjekt to none in: *The See of Rome in the Middle Ages*, Oswald Joseph REICHEL, London 1870.

Records of the reformation, the divorce 1527–1533, ed. Nicholas POCOCK, Oxford 1870.

Super Matrimonio cum Katerina Infante Dispensatio Papae in Foedera Conventiones Literae, et Cujuscunque Generis Acta Publica, inter Reges Angliae, et Alios Quosvis Imperatores, Reges, Pontifices, Principes, vel Cummunitates, ab Ineunte Saeculo Duodecimo, viz ab Anno1101, ad nostra usne Tempora, Habita aut Tractata, Ex Autographis, infra SecretioresArchivorum RegiorumThesaurarias, per multa Saecula recinditis, fideliter Exscripta. in *Lucem Missade Mandato Reginae. Accurante Thoma Rymer, Ejusdem Serenissimae Reginae Historiographo Volue XIII.*, ed. Thomas RYMER, Londýn 1712.

Ten Articles dostupné na: <http://www.reformationhenryviii.com/1536-ten-articles.html>

The Cambridge History of Early Modern English Literature, eds. David LOEWENSTEIN, Janel MUELLER, Cambridge 2002.

The Institution of the Christian Man, ed. Thomas, BERTHELET, Londýn 1537.

The Letters of King Henry VIII. A Selection, with a Few Other Documents, ed. Muriel St. Clare BYME, London 1936.

The Life and Death of Cardinal Wolsey, ed. George CAVENDISH, Boston 1905.

The Tudor Constitution, ed. Geoffrey ELTON, Cambridge 1960.

Tudor Constitutional Documents A.D. 1485–1603 with an Historical Commentary, ed. Joseph TANNER, Cambridge 1922.

Two Bulls Roaring out Excommunications, Anathema's and totals Deprivation. The First, by Pope Paulus the III, against Henry the VIII, King of England. The other, by Pope Pius the V, against Queen Elizabeth of famous memory, ed. Francis SMITH, London 1674.

Vergil POLYDORE, *Historiae Anglicae Libri XXVII*, ed. Sumptibus Joannis MAIRE, 1651.

William CAMDEN, *Annales Rerum Anglicarum et Hibernicarum Regnante Elizabetha*, 1625.

Seznam literatury

AUDIN, Jean M. V., *Histoire de Henri VIII. et du schisme d'Angleterre*, Paris 1847.

BERNARD, George W., *The King's Reformation*, New Heaven — Londýn 2005.

BLACKSTONE, William, *Commentaries of the Laws of England*, Oxford 1768.

BLUNT, John Henry, *The Reformation of the Church of England: A.D. 1547—1662 Vol I.*, Londýn 1878.

BORMAN, Tracy, *Thomas Cromwell: the untold story of Henry VIII's most faithful servant*, New York 2014.

CAYLEY, Arthur, *Memoirs of Sir Thomas More, with New Translation of His Utopia, Also His History of King Richard III. and His Latin Poems*, London 1808.

COBY, Patrick J., *Thomas Cromwell: Henry VIII's henchman*, Gloucestershire 2014.

CUNNINGHAM, Sean, *Prince Arthur: the king who never was*, Gloucestershire 2016.

DAVIES, Cliff, "The Pilgrimage of Grace Reconsidered." in *Past & Present*, no. 41, 1968, s. 64.

DELISE, Leande, *Tudor: the family story*, Londýn 2014.

DICKENS, Artur Geoffrey, *The English Reformation*, New York 1964.

DICKENS, Artur Geoffrey, *Thomas Cromwell and the English Reformation*, Londýn 1977.

DUFFY, Eamon, LOADES, David, *The Church of Mary Tudor*, Burlington 2016.

ELTON, Geoffrey Rudolph, *Reform and Reformation — England 1509—1558*, Cambridge 1977.

FLETCHER, Catherine, *Our man in Rome: Henry VIII. and his Italian ambassador*, Londýn 2012.

FLETCHER, Catherine, *The divorce of Henry VIII.: the untold story*, Londýn 2013.

- FRASER, Antonia, *The wives of Henry VIII.*, New York 1993.
- GASQUET, Francis Aidan, *The first divorce of Henry VIII.: as told in the state papers*, Londýn 1894.
- HAIGH, Christopher, *English Reformations: Religion, Politics and Society Under the Tudors*, Oxford 1993.
- HARVEY, Nancy Lenz, *Thomas Cardinal Wolsey*, New York 1980.
- HAURÉAU, Barthélemy, *François Ier et sa coeur*, Paris 1855.
- HOCHNER, Nicole, *Louis XII: les dérèglements de l'image royale, 1498–1515*, Seyssel 2006.
- HOYLE, W. Richard, *Henry Percy, sixth earl of Northumberland, and the fall of the house of Percy, 1527–1537* in *The Tudor Nobility*, ed. BERNARD, W. George, Manchester 1992.
- HRDINA, Ignác Antonín, *Kanonické právo*, Praha 2002.
- HUTCHINSON, Robert, *Dynastie zrady: sláva a pád tudorovského rodu*, Praha 2011.
- CHLUBNA Jan, *Kdo mu slibil prince? Jindřich VIII. V zápase o zajištění dynastie Tudorů (II.)*, *Historický obzor* 24, 11/12, 2013, s. 244.
- CHMELARĚ, Jiří, *Sacco di Roma*, *Historický obzor* 21, 9\10, 2010, s. 204 – 207.
- CHRIMES, Stanley B., *Henry VII.*, New Haven 1999.
- Jean Henry Merle, d' AUBIGNÉ, *The Reformation in England Vol. II.*, Edinburgh 1977.
- KELLY, Henry Ansgar, *The matrimonial trials of Henry VIII.*, Stanford 1976.
- LEE, Sidney, *Dictionary of National Biography Volume 36*, New York 1893.
- LIEDL, Janice, "The Penitent Pilgrim: William Calverley and the Pilgrimage of Grace." in *The Sixteenth Century Journal*, vol. 25, no. 3, 1994, s. 585.
- LINDSEY, Karen, *Divorced, beheaded, survived: a feminist reinterpretation of wives of Henry VIII.*, New York 1995.
- LOADES, David, *Henry VIII.: court, church and conflict*, Richmond 2009.
- LOADES, David, *The six wives Henry VIII.*, Gloucestershire 2014.
- LOADES, David, *The Tudor Queens of England*, New York 2009.
- LOADES, David, *Thomas Cromwell: Servant to Henry VIII*, Gloucestershire 2013.
- MACCULLOH, *Diarmid, Thomas Cranmer: A Life*, London 1996.
- MARSHALL, Peter, *Reformation in England 1480–1642*, Londýn 2003.
- MARSHALL, Peter, *Heretics and Believers: A History of the English Reformation*, London 2017.

MASSINGBERT, Francis Charles, *Histoire de la réforme en Angleterre*, Oxford 1858.

MATTINGLY, Garret, *Catherine of Aragon*, New York 1990.

MORRIS, Terrence Alan, *Europe and England in the sixteenth century*, London 1998, s. 136.

NEWCOMBE, David Gordon, *Henry VIII. and the English Reformation*, Londýn a New York 1995.

NODL, Martin, *Dětské sňatky in Slavnosti, Ceremonie a Rituály v pozdním středověku* eds. Martin NODL, František ŠMAHEL, Praha, 2014.

O'DAY, Rosemary, *The debate on the English Reformation*, Londýn 1986.

Oxford Dictionary of National Bibliography Vol. 5, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004.

Oxford Dictionary of National Bibliography Vol. 9, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004.

Oxford Dictionary of National Bibliography Vol. 10, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004.

Oxford Dictionary of National Bibliography Vol. 24, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004.

Oxford Dictionary of National Bibliography Vol. 26, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004.

Oxford Dictionary of National Biography Vol. 29, New York 2004.

Oxford Dictionary of National Bibliography Vol. 56, eds. Matthew Henry Collin Gray and Brian Harrison, Oxford 2004.

PENDRILL, Colin, *The English Reformation: crown power and religion change, 1485–1558*, Oxford 2000.

PENN, Thomas, *Winter King – Henry VII and The Dawn of Tudor England*, London 2011.

PILL, David Halton, *The English Reformation 1529–1558*, New Jersey 1973.

POLLARD, Albert Frederic, *Henry VIII.*, New York and Bombay 1905.

REX, Richard, *Henry VIII. and the English Reformation*, New York 1993.

RIDLEY, Jasper Godwin, *Henry VIII. The Politics of Tyranny*, New York 1985.

ROGERS, Caroline, TURVEY, Roger, *Henry VII*, London 2005.

ROSS, Josephine, *The Tudors: England's Golden age*, New York 1979.

RUPP, Ernest Gordon, *Thomas More: the King's good servant*, Londýn 1978.

- SCARISBRICK, John Joseph, *Henry VIII. — King of England 1491–1547*, Los Angeles 1968.
- SEIBT, Ferdinand, *Karel V – císař a reformace*, Praha 1999.
- SERVINI, Peter, *The English Reformation*, Londýn 1997.
- SHAW, Christine, *Julius II. The Warrior Pope*, Oxford 1993.
- SHEILS, William, *The English Reformation 1530–1570*, Londýn 1989.
- SMITH, Lacey Baldwin, *Henry VIII.: The mask of royalty*, Boston 1971.
- TAMPIEROVÁ, Helena, *Thomas More – státník a teolog*, Brno 2002.
- TREMLET, Giles, *Catherine of Aragon: the Spanish queen of Henry VIII.*, New York 2010.
- VAUGHAN, Herbert Millingchamp, *The Medici popes: Leo X. And Clement VII.*, London 1908.
- WALKER, Greg, *The private life of Henry VIII.*, Londýn 2003.
- WARNICKE, Retha, *The Marrying of Anne of Cleves: Royal Protocol in Early Modern England*, Cambridge 2000.
- WEIR, Alison, *Britain's Royal Families: The Complete Genealogy*, London 2008.
- WEIR, Alison, *Šest žen Jindřicha VIII.*, Praha 2009.
- WEIR, Alison, *The Children of Henry VIII.*, New York 1951.
- WEIR, Alison, *The Six Wives of Henry VIII*, New York 1991.
- WEIR, Alison, *The Wars of the Roses*, New York 1995.
- WILSON, Derek, *A brief history of Henry VIII.: reformer and tyrant*, Londýn 2009.
- WILSON, Derek, *A brief history of the English Reformation*, Londýn 2012.